T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
ESKİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

RHODIAPOLIS: KENT TARİHİ

Yüksek Lisans Tezi

ULAŞ YALVAÇ

İstanbul, 2022

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
ESKİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

RHODIAPOLIS: KENT TARİHİ

Yüksek Lisans Tezi

ULAŞ YALVAÇ

Danışman: DOÇ. DR. HÜSEYİN SAMİ ÖZTÜRK

İstanbul, 2022

ÖNSÖZ

Tarihe, özellikle de Eski Çağ Tarihi'ne olan ilgim, sevgili ağabeyimin lise kitaplarını neredeyse her hafta baştan okumam, özellikle de Eski Çağ'a dair kısıtlı da olsa bilgilere yer verilen kısımları ezberlemem ile başladı. Eski Çağ Tarihi'ne dair bilgileri ilk kısımlarda bulabileceğiniz ve o dönemde fazlasıyla sevdiğim bu kitapların ardından, yaşım elverir elvermez Van İl Halk Kütüphanesi'ne giderek oradaki tarih kitaplarını okumaya başladım. Marmara Üniversitesi İngiliz Dili Eğitimi alanında lisans eğitimimi tamamlamamın ardından, Tarih üzerine çalışma hayalimi gerçekleştirme yolunda ilk adımımı attım ve bu amaçla Marmara Üniversitesi, Eski Çağ Tarihi Anabilim Dalı'nda lisansüstü eğitimime başladım.

Lisansüstü eğitiminin ilk yılında severek ve büyük keyif alarak katıldığım Helence derslerinde sayın hocam Doç. Dr. Hüseyin Sami ÖZTÜRK'ten bu dilin temellerini öğrendim. Antik dillere karşı olan büyük ilgimi fark eden ve bu doğrultuda bana epigrafi odaklı çalışmamı öneren ve tez konumu da bu bağlamda seçmeme yardım eden danışmanım Sn. Doç. Dr. Hüseyin Sami ÖZTÜRK'ün yönlendirmeleri ve önerileriyle Rhodiapolis kentinin bir monografyasını yazmaya karar verdim. Bu vesileyle, tezimin her aşamasında yanımda olan ve sahip olduğu kaynakları istekle paylaşan ve benimle ilgilenen çok değerli hocam Sn. Doç. Dr. Hüseyin Sami ÖZTÜRK'e en derin ve en içten şükranlarımı sunmak isterim.

Tez çalışmam süresince bana her konuda maddi ve manevi destek olan birçok insana buradan ayrıca teşekkür ederim. Çocukluğumdan bu yana hep yanımda olan ve maddi sıkıntılarımı aşmama her aşamada yardım eden sevgili ağabeyim Emrah YALVAÇ'a, tezimin her aşamasında görüş ve önerileriyle adeta hayatımı kurtaran çok sevgili dostlarım ve yol arkadaşlarım Sn. N. Ümit ORAL, Sn. Uzay Can ARDAL ve Sn. Ali AYGÜN'e, bana yol gösteren ve aradığım kaynakları tespit etmede yardım eden Alman Arkeoloji Enstitüsü ve Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü kütüphanelerinin değerli çalışanlarına teşekkür ederim. Son olarak, her zaman arkamda duran ve bana inanan sevgili annem Remziye YALVAÇ'a sonsuz şükranlarımı sunmak isterim.

İstanbul, Mayıs 2022 Ulaş YALVAÇ

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAY BELGESİ

Tarih Anabilim Dalı, Eski Çağ Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans/Doktora öğrencisi Ulaş YALVAÇ'ın "Rhodiapolis: Kent Tarihi" adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun ..... tarih ve ..... sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans / Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: ...../ ..... /.....

Öğretim üyesi Adı Soyadı			**İmzası**
1	Tez Danışmanı		
2	Jüri Üyesi		
3	Jüri Üyesi		
4	Jüri Üyesi		
5	Jüri Üyesi		

ÖZET

RHODIAPOLIS: KENT TARİHİ

Rhodiapolis, Küçük Asya'nın Antik Çağ'da önem arz eden bölgelerinden olan Lykia'da, bölgenin doğusunda bulunan ve tarihi M.ö. VIII. yüzyıla dek uzanan bir antik kenttir. Kent günümüzde Antalya ili Kumluca ilçesi sınırlarında, denizden 300 metre yükseklikteki tepelik bir alanda yer almaktadır. Kente dair araştırmalar 19. yüzyıldan günümüze dek devam etmiştir. Bu çalışmalar ile birlikte kentin tarihine dair bilgi artmış, kentin siyasi arenadaki rolüne dair görüşler ortaya çıkmıştır.

Arkeolojik çalışmalarda M.ö. VIII. yüzyıldan kalıntılara rastlanan kent, Rhodos kolonizasyonu döneminde Rhodos etkisine girerek bu kent devletinin bir kolonisi haline gelmiştir, ve adı da Rhodos'un kenti anlamına gelen Rhodiapolis'e evrilmiştir. Kentte Klasik Çağ'da bulunan kaya mezarlar (bk. Figür 5) araştırmacılara Lykialıların dili hakkında bilgiler vermekle beraber, yerel Lykia kültlerinin Helen pantheonuyla girdiği etkileşim konusuna da ışık tutmuştur. Kentin Helenistik Dönem'de küçük oranda önem arz eden bir kent olduğu düşünülmektedir. Asıl parlak dönemini yaşadığı ve yapılaşmanın en yoğun görüldüğü dönem M.s. II. yüzyıldır. Kent aristokrasisinden iki önemli isim, Opramoas ve Herakleitos da Rhodiapolis tarihinde önemli bir yer tutan ve adları zikredilmesi gereken şahsiyetlerdir. Devam eden yüzyıllarda nüfusu artsa da M.s. II. yüzyıldaki gibi bir nüfuza sahip olmayan kent Arap akınları ve Türklerin bölgeye gelmesinin ardından terk edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rhodiapolis, Kumluca, Lykia, Opramoas, Herakleitos

ABSTRACT

RHODIAPOLIS: URBAN HISTORY

Rhodiapolis is an ancient city located in Eastern Lycia, one of the most important regions of Asia Minor in Antiquity, stretching back to the VIII. cent. BC. Today, the city is located in a hilly area 300 meters above sea level, within the borders of Kumluca district of Antalya province. Research in the city has been going on since the 19th century. In light of these studies, knowledge about the history of the city has increased and opinions about the role of the city in the political arena have emerged.

During the period of Rhodian colonization, the city, where remains from the VIII. cent. BC. have been found, came under the influence of Rhodos and became a colony of this city-state. The rock tombs found from the Classical Age in the city gave researchers information about the language of the Lycians, also shedding light on the interaction of local Lycian cults with the Hellenic pantheon. It is thought that the city was a city of minor importance in the Hellenistic Period. II. cent. AD. is the time period when the city lived its heyday and the period when public construction was most intense. Two important figures whose names should be mentioned from the urban aristocracy, Opramoas and Herakleitos, are also important figures in the history of Rhodiapolis. Although its population increased in the following centuries, Rhodiapolis never had the same area of influence as it did in the II. cent. AD. The city was abandoned after the Arab raids and the arrival of Turks in the region.

Keywords: Rhodiapolis, Kumluca, Lykia, Opramoas, Herakleitos

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar Listesi 3

GİRİŞ 4
1. Lykia Tarihi'ne Genel Bakış 4
2. Konuya İlişkin Araştırmaların Durumu 9
3. Çalışmanın Amacı, Sınırları ve Kuruluş Düzeni 11
4. Teknik Noktalar 12

GELİŞME 14
I. KENT TARİHİ 14
1. Kent Coğrafyası 14
2. Kent Tarihi 15
   2.1. Arkaik Çağ'dan Helenistik Dönem'e Kadar 15
   2.2. Helenistik Dönem'den M.s. III. Yüzyılın Başına Kadar 17
   2.3. M.s. III. Yüzyılın Başından Geç Antik Çağ'a Kadar 29

II. **KENTİN MİMARİ ÖĞELERİ** 33
1. Agora-Stoa 35
2. Akropolis 36
3. Anıtsal Gömüt 36
4. Asklepieion-Hadrianeum Önü Stoası 36
5. Asklepieion Kompleksi 36
6. Athena Polias Tapınağı 37
7. Dükkânlar/İşlikler 37
8. G Yapısı 37
9. Hadrianus Sebasteion'u 38
10. Hamam 38
11. Kilise 38
12. Nekropolis'ler 39
13. Opramoas Ailesi Anıt Mezarı 40
14. Opramoas Anıt Mezarı 40
15. Opramoas Stoası 40
16. Sur 41
17. Tiyatro 42
18. Toplantı Salonu 42

19. Yuvarlak Tapınak 43

III. SOSYO-KÜLTÜREL ÖĞELER 44
1. Kültler 44
1.1. Athena Polias 44
1.2. Asklepios-Hygeia 46
1.3. Apollon Patroos 47
1.4. Nemesis–Tykhe 47
1.5. Hükümdar Kültü 48
1.6. İmparator Kültü 48
1.7. Isis-Serapis 48
1.8. Meter Theon 49
1.9. Artemis 49
2. Kentten Bilinen Memurlar/Memurluklar 49
2.1. Agonothetes 50
2.2. Arkhiereus 51
2.3. Arkhiphylaks 52
2.4. Epistates 52
2.5. Grammateus 52
2.6. Lykiarkhes 53
2.7. Lykiarkhissa 54
2.8. Strategos 54

SONUÇ 56

Bibliyografya 60

TESTIMONIA

Edebi Metinler 71
Yazıtlar 72

FİGÜRLER

HARİTA

KISALTMALAR LİSTESİ

Bk.: Bakınız
Ed: Editör
Eds.: Editörler
Et alii: Ve diğerleri
Fig.: Figür
Foto.: Fotoğraf
Hel.: Helence
Hk.: Hakkında
M.ö.: Milattan Önce
M.s.: Milattan Sonra
No.: Numara
Vd.: Ve diğerleri

GİRİŞ

1. Lykia Tarihi'ne Genel Bakış

Eskiçağ'ın Lykia bölgesi, güneybatı Anadolu'nun Akdeniz'e uzanan kısmında, Kaunos kenti ve Indos (= Dalaman) Çayı civarından başlayıp doğuda Phaselis'e dek olan alanı kaplayan[1] bölgeye tekabül etmektedir. Bölgenin adı Helence'de ἡ Λυκία[2], demonimi ise Λύκιος[3] şeklindedir. Antik metinlerde Lykia için belirtilen sınırlar çoğu zaman birbiriyle ters düşmektedir. Arrianos bölgenin batı sınırını Telmessos antik kenti olarak vermekte[4], aynı şekilde Strabon Lykia'nın batı sınırının, Karia sahilinden doğuya giderken Daidala kenti ve aynı adı taşıyan dağdan başladığını ve Lykia'nın bu kısımdaki ilk kentinin Telmessos olduğunu yazmaktadır[5]. Antik metinlerdeki bilgiler göstermektedir ki, Lykia'nın batı sınırı, çizilmesi en zor olan ve tarihsel süreçte sürekli olarak değişikliğe uğrayan sınırıdır[6]. Hekataios'ta doğu sınırı Phellos'un batısı olarak verilirken[7]; Strabon doğu sınırı olarak Phaselis civarını işaret eder[8]. Strabon ve Livius'a göre bölgenin doğu komşusu Pamphylia, Phaselis'ten sonra başlar[9]. Lykia'nın kuzey sınırını Strabon Toroslar olarak verir ve bu noktada Kibyralıların ülkesinin başladığını yazar[10]. Plinius Secundus, Lykia'nın Karia ile sınırını Gelidonya Burnu olarak belirtirken[11], Pseudo-Skylaks diğer antik yazarlardan farklı olarak bölgenin doğu sınırına Perge'yi koyar[12]. Lykia'nın kuzey sınırı için Plin. nat. v 28 Balboura, Boubon ve Oinoanda'yı göstermekte, Arykanda'yı ise Milyas'a dahil etmektedir. Bazı kaynaklarda, Lykia'nın en kuzeydeki kenti olarak Sagalassos gösterilmektedir[13]. Bölgenin kuzeydoğusunda Milyas Bölgesi vardır. Kaynakların tümüne bakıldığında,

---

1 KEEN 1998: 17; ZIMMERMANN 1999: 559.
2 Hom. Il. ii 877; Thuc. ii 69; Ps. Sk. 100.
3 Hdt. i 173; KEEN – HANSEN 2004: 1138.
4 Arr. an. i 24, 4.
5 Strab. xiv 3.
6 KEEN 1998: 17.
7 FGrHist i: fr. 258.
8 Strab. xiv 4.
9 Strab. xiv 4; Liv. xxxvii 23.
10 Strab. xiv 2.
11 Plin. nat. v 28.
12 Ps. Sk. 100.
13 Ptolem. v 3.

bölgenin sınırlarının tarihsel süreç içerisinde değişimlere uğradığını, kesin olarak bir sınır hattının çizilemeyeceğini görüyoruz. Lykia'nın büyük bölümü dağlık araziler ve kısmen düzlüklerden oluşmaktadır; bu da kara yoluyla ulaşımı güçleştirmekte, deniz yolunun ticaret ve ulaşım için kullanımını artırmaktadır. Sahil şeridi boyunca doğal limanlara sahip olan bölgede yaşayan halkların bu avantajı iyi şekilde kullandığını söyleyebiliriz[14].

Bölgede ilk yerleşik yaşam izlerinin Bronz Çağı'nda başladığı düşünülmekte, Hitit kaynaklarında bölge halkının Lukka şeklinde isimlendirildiği görülmektedir. Lukkalar, dönemin kaynaklarında sürekli olarak yer değiştiren kavimler olarak geçmektedir[15]. "Lukki diyarının halkı" olarak bahsi geçen ve bugün literatürde Lukkalar dediğimiz kavim[16], Klasik ve Helenistik çağlarda bölgede yaşayan ve Helas'takilerden farklı dil ve geleneklere sahip halkın öncülü olarak ele alınmaktadır. Eskiçağ'da Teke Yarımadası'nda yaşadıkları ve Lykialıların ataları oldukları düşünülen[17] bu topluluk, Geç Bronz Çağı'ndan günümüze kalan Amarna arşivlerinde denizcilikte iyi olan ve bölgesel yağmalarda bulunan bir halk olarak geçmektedir[18].

Homeros Ilias'ta Sarpedon ve Glaukos'un "uzaktaki Lykia'dan gelen Lykialıların komutanları" olduğunu ve Ksanthos nehri civarından halklarını ve eşlerini bırakarak Troia'nın savunmasına yardıma geldiklerini yazar[19]. Homeros, Troialıların müttefikleri arasında en büyük kısmı Lykialılara ayırmış, cesaretlerinden ve geldikleri topraklardan da söz ederek bu halkın Troia'nın en önemli müttefiki olduğunu düşünmemize sebep olmuştur[20]. Lykia topraklarından gelen bu müttefiklerin, Lykia'nın her yerinde yerleşmeyip Ksanthos Vadisi civarında yaşadıkları yazmaktadır. Homeros'un Ilias Destanı'nda Lykialıların komutanları dışında ayrıca Helen mitolojisinde Sisyphos'un torunu olarak bilinen ve ülkesinden sürülen Bellerophontes de anlatılmaktadır: Bellerophontes ülkesinden sürülmesinin ardından Lykia'ya yerleşmiş, kızlarından Laodameia Zeus ile birlikte olmuş ve bu birliktelikten Troia'ya savaşa giden Lykialıların lideri Sarpedon doğmuştur. Buradan anlıyoruz ki Lykialılar, Helen olmamalarına rağmen Helen mitlerinde adı geçen bir halktır.

---

[14] MAGIE 1950: 516.

[15] SAVAŞ 2006: 679.

[16] BRYCE 1986: 5; KEEN 1998: 26.

[17] BRYCE 1986: 6; DİNÇ 2008: 4.

[18] BRYCE 1986: 5–6; DİNÇ 2008: 4.

[19] Hom. Il. ii 858.

[20] Bu konuda detaylı bilgi için bk. BRYCE 1986: 12.

Herodotos, Homeros'un Ilias Destanı'nda adı geçen Sarpedon'un aslen Giritli olduğunu, Helen olmadığını ve kardeşi Minos'la giriştiği kavgadan sonra Lykia'ya sürüldüğünü anlatır[21]. Herodotos, buna ek olarak Sarpedon ve yanındakiler gelmeden önce bölgenin Milyas adını taşıdığını ve bölgede Solymi adında bir halkın yaşadığını aktarır[22]. Sarpedon'un bölgeye bir süre hükmettiğini ve halkın Termilae olarak adlandırıldığını aktaran Herodotos, Atina'dan kovulan Pandion oğlu Lykos'tan dolayı bölgenin adının Lykia olduğunu yazmıştır. Likçe yazıtlardan kendilerine Trmmili, ülkelerine ise Trmmisa dediklerini bildiğimiz Lykialıların, Helen kaynaklarında Termilae olarak geçtiğini de bilmekteyiz[23].

Herodotos, Lidyalıların Kroisos zamanında Lykia'yı ele geçirmediklerini aktarmaktadır[24]. Perslerin bölgeye gelişi, Dareios'un komutanlarından Harpagos'un Ksanthos'u ele geçirip bölgeyi vergiye bağlamasıyla olmuş; ancak Persler Lykia'da gerçek anlamda bir egemenlik kurmamışlardır. Ksanthos'ta M.ö. IV. yüzyılın başlarına kadar hakim olan yerel bir hanedanın egemenliği, yalnızca Attika-Delos Deniz Birliği'nin M.ö. V. yüzyılın ortalarında Lykia'da sağladığı kısa süreli bir hegemonya ile sekteye uğramıştır[25].

Büyük İskender'in bölgeye gelişine dek Perslerin ve yerel hanedanları kontrolü altında yaşamış olan Lykia, İskender'in ölümünün ardından, diadokhoi (= ardıllar) arasındaki savaşlarda birçok kez el değiştirmiştir. İlk olarak Babylon'da toplanan diadokhoi, imparatorluğu aralarında paylaşmışlar; akabinde ise Antigonos Monophtalmos'un Pamphylia, Lykia ve Büyük Phrygia'yı almasına karar vermişlerdir[26]. M.ö. 321'de yeni bir paylaşıma gidilmiş, Lykia yine Antigonos idaresinde kalmıştır[27]. Bir süre Ptolemaios ve Lysimakhos kontrolünde kalan bölge, Kyroupedion Savaşı'ndan sonra Seleukos hâkimiyetine girmiştir[28]. Seleukosların ardından bölgede yaklaşık yüz yıl hüküm süren Ptolemaioslar M.ö. II. yüzyıla kadar Lykia'yı yönetmişlerdir.

---

21 Hdt. i 173.
22 Hdt. i 173; KEEN 1998: 19.
23 BRYCE 1986: 22.
24 Hdt. i 28.
25 BRYCE 2009: 430.
26 Diod. xxxviii 3, 1; Curt. x 10, 2.
27 Diod. xxxviii 39, 6.
28 FGrHist ii: 1205; MAGIE 1950: 4.

Lykia'da, demokratik bir federasyon olan Lykia Birliği'nin tam olarak ne zaman kurulduğu bilinmemektedir, ancak birliğin adının geçtiği ilk yazılı malzemenin Ptolemaioslar zamanından olduğu epigrafik malzemeden görülmektedir[29]. Helenistik dönemde 23 şehirden oluşan Lykia Birliği'nin varlığını farklı kaynaklardan okumaktayız[30].

Seleukos kralı III. Antiokhos, M.ö. 197'de Küçük Asya'ya bir sefer düzenlemiş ve Lykia'yı egemenliği altına almış, M.ö. 190'da Magnesia Muharebesi'nde yenildikten sonra barışa zorlanmıştır. Lykialılar, III. Antiokhos'un tarafında savaşmaları sebebiyle Roma tarafından cezalandırılarak Rhodos'un hâkimiyet alanına verilmişlerdir[31]. M.ö. 188'den M.ö. 167'ye dek Rhodos'un etki alanında kalan Lykialılar, Roma'ya elçiler göndererek Rhodos boyunduruğundan kurtulmayı istemişler; aynı dönemde Rhodos güçlerine karşı isyanlar tertiplemişlerdir. Rhodos'un aleyhinde karar alan Roma Senatus'u, Karia ile birlikte Lykia'yı da Rhodos hâkimiyetinden çıkarmış ve Rhodos birliklerinin bölgeyi terk etmesini emrederek Lykialıların özgürlüklerini ilan etmiştir[32]. Bunun ardından, CAMGÖZ Dea Roma kültünün ilk kez Lykia'da bu dönemde görülmesinin[33] "Roma'ya teşekkür" olduğunu belirtmektedir[34].

Lykia'nın yeniden antik kaynaklarda savaşların tarafı olarak yer bulduğu dönem I. Mithridates Savaşı'dır. VI. Mithradates Eupator'un Roma'ya karşı yürüttüğü savaşta Lykialılar büyük oranda Roma'ya sadık kalmışlar, Mithradates'in kuvvetleri tarafından işgal edilmişlerdir; ancak bu işgal hareketinin gerçek anlamda başarıyla sonuçlandığını söyleyemeyiz[35]. Bununla birlikte, Mithridates Savaşı Romalılar'ın dikkatini korsanlardan alıp Pontos Kralı ile mücadeleye odaklamasına neden olmuştur. Başıboş korsanlar Mithridates'in de yardımları ile Doğu Akdeniz'de iyice

---

[29] Bu yazıtların ilki, M.ö. 188–181 civarına tarihlenmektedir ve V. Ptolemaios Epiphanes zamanından bir Ptolemaios memuruna birliğin verdiği onurları konu almaktadır. İkincisi ise birliğin adının geçtiği ve M.ö. 180'e tarihlenen Araksa'dan bir yazıttır (BEAN 1948: 54; BRYCE 1986: 102).

[30] Strab. xiv 3; LARSEN 1968: 240–263.

[31] Polyb. xxi 24; MAGIE 1950: 109.

[32] Polyb. xxx 5; MAGIE 1950: 110.

[33] TAM II 583; IGR III 563.

[34] CAMGÖZ 2010: 2.

[35] App. Mithr. iii 20–21.

kontrolden çıkmış durumdaydılar[36]. Korsanların büyük güç kazandığı ve Küçük Asya'nın güneyinde, Doğu Lykia'da bazı bölgelerde üsler kurduğu bu dönemde Lykialılar Kilikialılar'ın aksine korsanlara katılmamış; korsanlık yapmamışlardır[37].

Strabon'a göre, Mithradates'in Roma'yla barış yapmasının ardından, Lykialılar savaşta Roma'ya sadık kaldıkları için bağımsızlıklarını elde ettiler ve bunun yanında Kibyra tetrapolis'inin dağıtılmasıyla M.ö. 82 yılında Bubon, Balboura ve Oinoanda Lykia Birliği'ne dâhil edilmiş[38] ve dolayısıyla Lykia'nın sınırları daha kuzeye genişlemiştir.

Bunun dışında, Exeter Üniversitesi'nden Stephen MITCHELL'in yayımladığı yeni bulgular[39] Lykia Birliği ve Roma arasında tam olarak M.ö. 24 Temmuz 46'ya tarihlenen bir ittifak anlaşması (foedus) olduğunu ortaya koymaktadır[40]. Lykialılar ve Roma arasında nispeten sakin olarak nitelenebilecek bir dönemin ardından, İmparator Claudius zamanında bölgede karışıklıklar çıktığını antik kaynaklardan[41] ve de Stadiasmus Anıtı'ndan bilmekteyiz[42]. Bu karışıklıklar üzerine İmparator Claudius bölgeyi eyalet haline getirerek Quintus Veranius'u buranın valisi olarak atamıştır[43]. Lykia'nın Pamphylia ile beraber Provincia Lycia et Pamphylia olarak düzenlenmesi ise, daha önceki araştırmacıların ortaya attığı M.s. 74 tarihi yerine[44] ADAK – WILSON tarafından M.s. 70 ya da 71 yıllarına tarihlendirilmektedir[45]. Rhodiapolis'te yapılan yüzey araştırmasında bulunan ve Prof. İPLİKÇİOĞLU tarafından yayımlanan bir yazıtta, adı bilinmeyen bir Lycia et Pamphylia valisi Rhodiapolis bule ve demos'u tarafından onurlandırılmaktadır (T7)[46].

---

[36] Detaylı bilgi için bk. ARSLAN 2003: 95–6.

[37] Strab. xiv 3, 2; DÖNMEZ-ÖZTÜRK 2011: 27. Doğu Akdeniz'de korsanlık faaliyetleri için bk. ORMEROD 1921; 1922; 1997; DE SOUZA 1999; ARSLAN 2003; ARSLAN 2007; ÖZTÜRK 2006.

[38] Strab. xiii 4; ADAK 2002: 131; ARSLAN 2007: 249.

[39] MITCHELL 2005: 168–258.

[40] BRANDT – KOLB 2005: 22.

[41] Dio Cass. lx 17, 3.

[42] SEG 44 1205, 16–19.

[43] DÖNMEZ-ÖZTÜRK 2011: 30.

[44] JONES 1971: 105; FREI 1990: 15.

[45] ADAK – WILSON 2012: 17–8.

[46] Bu yazıt hakkında detaylı bilgi ve tartışmalar için bk. İPLİKÇİOĞLU 2008: 5–23; ADAK – WILSON 2012: 15–16. M.s. I. yüzyılda Iulius-Cladius hanedanı ve Lykia arasındaki ilişkiler için bk. ÖZTÜRK 2022.

2. Konuya İlişkin Araştırmaların Durumu

Rhodiapolis ilk kez 1842 yılında SPRATT, FORBES ve DANIELL tarafından ziyaret edilmiş, yöre halkı tarafından Eskihisar ya da Gavuristan olarak adlandırılan yerde yeniden keşfedilen kent hakkında modern literatürde ilk kez tanım yapılmıştır[47]. Yine yirminci yüzyılda kenti ziyaret eden Otto BENNDORF önderliğinde Avusturyalı bir araştırma ekibi, kentte görebildikleri yazıtları kaydetmişler[48]; ekip üyelerinden topograf olan Ernst KRICKL bölge halkının ve kent ve civarının fotoğraflarını çekerek ayrıca bir günlük tutmuştur[49]. Aynı ekipte epigraf olarak yer alan KALINKA Rhodiapolis yazıtlarının bir kopyasını almıştır. KALINKA 1944'te yayımlanan TAM II'de, diğer Lykia kentlerinin yanında Rhodiapolis'ten de yazıtlara yer vererek ilk kez kentin yazıtlarını toplu halde yayımlamıştır[50].

Avusturyalı araştırma ekibinden sonra, uzun bir süre kent ve civarında herhangi bir araştırma yapılmadığını görmekteyiz: 2001 yılında antik kentte çıkan bir orman yangını, Rhodiapolis'i büyük oranda tahrip etmiş; ancak aynı zamanda kentin daha görünür hale gelmesini de sağlamıştır. Bu olayın ardından Rhodiapolis'in kalıntıları göze çarpar hale gelmiştir ve bilim insanlarının ilgisini çekmeye bu dönemde yeniden başlamıştır. 1980'lerde Arykanda'da çalışan ve bölge hakkında bir kitap da yazan Cevdet BAYBURTLUOĞLU, kente bir araştırma gezisi düzenleyen ilk Türk araştırmacı olmuştur. BAYBURTLUOĞLU kent hakkında genel bilgiler vererek haritalandırmış ve bunları Lykia adlı kitabında yayımlamıştır[51]. Christina KOKKINIA, 2005 tarihli doktora çalışmasında Opramoas Anıtı yazıtlarını çalışmış ve daha sonra bu çalışmayı yayımlamıştır[52]. Çalışmada, yayımlanmış yazıtlar üzerinden Opramoas Anıtı'nın yazıtlarını yeniden yorumlamış, tamamlamalar ve düzeltmeler ve önerilerde bulunmuştur. Bu da çalışmasını anıtın yazıtlarını konu alan en kapsamlı çalışma haline getirmiştir. Daha sonra, Lykia'da araştırma yapan Prof. İPLİKÇİOĞLU 2004'te Rhodiapolis ve çevresine ağırlık veren epigrafik bir yüzey araştırması başlatmış: kentte ve çevresindeki çalışmalar 2012 yılına kadar sürmüştür. Prof. İPLİKÇİOĞLU bu çalışmalarda çok sayıda yazıt bulmasının ardından bu yazıtları incelemesinin

---

47 SPRATT – FORBES 1847: 181.

48 PETERSEN – VON LUSCHAN 1889: 76–137.

49 Bu konuda bk. BAŞGELEN 2005.

50 TAM II 905–932.

51 BAYBURTLUOĞLU 2004: 19–21.

52 KOKKINIA 2000.

ardından raporlar halinde ANMED'de[53] ve Araştırma Sonuçları Toplantısı'nda[54] bilgi vermiştir. Bu yüzey araştırması sonrasında kentten 4 yeni yazıt yayımlamıştır. Bunlardan ilki kentin ünlü hekimi Herakletios'la ilgilidir[55]. Diğer yazıtlardan biri, Geç Antik Çağ'a ait, at arabası yarışlarının taraftar gruplarından olan "Yeşiller" adına bir yüceltme olup[56], üçüncü yazıt ise bir din adamı olan Epigonos'un Rhodiapolis piskoposluk kilisesine yaptığı bağıştan söz eder[57]. Yayımlanmış sonuncu yazıt ise Rhodiapolisli hekim Herakleitos'a ait bir onurlandırma metnini içermektedir[58].

Epigrafik çalışmaların yanı sıra Tabula Imperii Byzantini'nin Lykien-Pamphylien[59] bandı da, 2004 yılına kadar Rhodiapolis'le ilgili tüm yayınların bir araya getirildiği bir bölüm içermektedir. Avusturyalı araştırmacı HUBER 2006, kentte araştırmalarda bulunmuş ve kent merkezinin bir planını çizmiştir. MURPHY 2006 kentin sarnıçlarını ve su depolarını ele alan bir çalışma yayımlamıştır.

2006 yılında, önceki yıllarda yaşanan orman yangınları sonrasında daha görünür ve ulaşılabilir hale gelen kentte Akdeniz Üniversitesi'nden Prof. ÇEVİK başkanlığında kazılar başlamıştır. 2009 yılından itibaren kazılar yine aynı üniversiteden Prof. KIZGUT başkanlığında devam etmiştir. Prof. KIZGUT kazıyı hamam, tiyatro, Asklepieion kompleksi, tapınak ve batı caddesi üzerinde yoğun olarak gerçekleştirmiştir[60]. Prof. KIZGUT'un 2009'da devraldığı kazı, 2015 tarihinden itibaren Antalya Arkeoloji Müzesi tarafından devam ettirilmiş olup 2018 yılında son bulmuştur.

Kazılarda ele geçen buluntular Araştırma Sonuçları Toplantıları'nda düzenli olarak sunulmuş, Kültür Bakanlığı web sitesinde yayımlanmıştır[61]. Rhodiapolis'teki ilk

---

53 İPLİKÇİOĞLU 2007: 122.

54 İPLİKÇİOĞLU 2006: 219–224.

55 İPLİKÇİOĞLU 2010a.

56 İPLİKÇİOĞLU 2010b: 161.

57 TİRYAKİ 2012: 501.

58 İPLİKÇİOĞLU 2014: 233.

59 TIB VIII s.v. "Rhodiapolis".

60 KIZGUT et alii 2009.

61 Kentteki kazı çalışmalarının başladığı 2006'da, bitki ve yüzey temizliği ile beraber altyapı çalışmaları, ön yüzey ve topografik çalışmalar yapılmış ve kazılar hamam, agora/stoa ve tiyatro yapıları ile kentin ana caddesinde yürütülmüştür. 2007 yılındaki ikinci kazı sezonunda Opramoas Anıt Mezarı'nda başlatılan çalışmalarda M.ö. VIII. yüzyıla tarihlenen Geometrik Dönem keramik kap-kacak parçaları ve Helenistik Dönem'e tarihlenen ve gymnasion harcamalarıyla alakalı bir

kazının başlamasından iki yıl sonra, Prof. ÇEVİK, 2008'de Rhodiapolis hakkında bir kitap kaleme almıştır[62]. Prof. ÇEVİK, bu çalışmasında kent ve bölge tarihinden, coğrafi özelliklerinden ve bölgede antik çağlardan bu yana devam eden tarım geleneklerinden bahsetmektedir. Bu çalışmada kentte başlayan arkeolojik ve epigrafik çalışmalardan da kısaca söz etmiştir. Prof. ÇEVİK 2015'te yayımladığı Lykia Kitabı'nda[63] da Rhodiapolis'e bir bölüm ayırmış; bu kez kentin şehircilik örneği oluşundan söz etmiş, kentin planını yeni çalışmalar ışığında güncellemiş ve kente dair bilgileri son haliyle aktarmıştır. Kazıların başlamasının ardından kente dair çalışmalar da hız kazanmış; ÖZDİLEK 2011 Rhodiapolis tiyatrosunu doktora çalışmasında değerlendirmiştir ve bu çalışma kitap olarak da basılmıştır[64]. Ardından, Rhodiapolis tiyatrosu örneğinde diğer tiyatroları ele aldığı bir makale yayımlamıştır.[65]

Ekip üyelerinden Bizans sanat tarihçileri olan Prof. AKYÜREK ve Dr. TİRYAKİ, kentte yer alan piskoposluk kilisesi üzerine çalışmalarda bulunmuş, ortaya çıkan eserleri değerlendirmiştir. TİRYAKİ 2012, kilisenin iç mekânında işlevi tartışmalı mimari öğeleri ele almış, bölgenin diğer kiliseleriyle karşılaştırarak uygulama amaçlarını değerlendirmiştir.

3. Çalışmanın Amacı, Sınırları ve Kuruluş Düzeni

Bir önceki bölümde de anlattığımız üzere, yüzey araştırmalarının yapıldığı ve son yıllarda Akdeniz Üniversitesi ve ardından Antalya Arkeoloji Müzesi tarafından arkeolojik kazıların da yapıldığı kent; tarihi, coğrafyası, üzerinde yaşayan toplulukları ile çeşitli çalışmaların odağı olmuştur. Elimizdeki veriler, kentin birçok farklı alt disipline mensup bilim insanlarınca araştırıldığını göstermektedir. Bu nedenle

---

yazıt bulunmuştur. Bu yazıt aracılığıyla, kentteki Roma Hamamı yapısının inşaasından önce bir gymnasion'un var olduğu kesinleşirken, kentin gelirlerinin faizlerinden gymnasion'a kaynak aktarıldığı anlaşılmıştır. 2008 sezonunda ele geçen sikkeler aracılığıyla kentteki iskânın daha geç bir tarihte sonlandığı anlaşılmıştır. Detaylı bilgi için bk. ÇEVİK et alii 2007: 1–18; ÇEVİK et alii 2008: 297–316; ÇEVİK et alii 2009: 209–230; İPLİKÇİOĞLU 2011: 198–9; KIZGUT 2011: 94–99; KIZGUT 2013: 113–120.

62 ÇEVİK 2008.

63 ÇEVİK 2015: 422–42.

64 ÖZDİLEK 2012.

65 ÖZDİLEK 2012: 301–312.

tezimizde, farklı yayınlarda yapılmış bu çalışmalar bir araya getirilerek kentin tarihinin ele alınması amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın amaçlarından bir diğeri ise, sadece yayınları bir araya getirmek değil aynı zamanda Rhodiapolis kentini her yönüyle ele almak ve antik kaynakların rehberliğinde kentin tarihini yeniden yazmak ve bunu mevcut literatüre kazandırmaktır.

Tez çalışmasının yazım aşamasında gerekli veriyi toplamak amacıyla, Lykia Bölgesi'nin ve Rhodiapolis'in tarihine dair en detaylı verileri sunan kaynaklara ulaşılabilecek kütüphaneler ve enstitülerde çalışmalar yürütülmüştür. İlk olarak, 19. yüzyıldan itibaren bölgeye gelen ve keşif gezileri düzenleyen yabancı seyyahların bölgeye dair yazdıkları eserler incelenmiştir. Konuya ilişkin literatürü oluşturan antik ve modern kaynaklar, kentte 2004 yılında başlayan epigrafik yüzey araştırması ile 2006 yılından 2018 yılına kadar devam eden arkeolojik kazılara ait yayınlar ile raporlar incelenmiş ve fişlenmiştir. Yukarıda da belirtildiği üzere yüzey araştırmasında kayıt altına alınan yazıtların bir bölümünün yayımlanmadığı bilinmektedir. Yazıtlar için başta online veri tabanı olarak https://inscriptions.packhum.org/ ile SEG, SGO, TAM I, TAM II, CIG, IGR, Revue des études grecques taranmıştır..

Mevcut çalışma, adından da anlaşıldığı üzere, kent tarihine dair bize bilgi veren kaynakların biraraya getirilmesi ve akabinde yorumlanmasıyla birlikte bir monografya olarak yazılması planlanmıştır.

4. Teknik Noktalar

Bu çalışmada adı geçen süreli yayınların kısaltmaları için L'anneé philologique'e başvurulmuştur. L'anneé philologique'de bulunmayan eserler için aynı sisteme uygun bir şekilde kısaltmalar oluşturulmuştur. Antik yazarların isimlerinin ve eserlerinin kısaltmaları için DNP; epigrafik eserlerin kısaltmaları için SEG kullanılmıştır. Tezimizde adı geçen makaleler ve diğer çalışmaların kısaltmaları yazarının soyadı ve yayın yılı şeklinde, metin içerisinde veya dipnot olarak verilmiştir. Eğer bir yazarın aynı yıl içinde iki veya daha fazla çalışması varsa bu durumda alfabetik sıraya koyma yöntemi ile yayın yılından sonra belirtilmiştir.

Kent tarihi için önemli bir yer teşkil eden ve daha önce yayımlanmış olan yazıtlar ilk kez bir araya getirilerek, tezimizin arkasında TESTIMONIA Bölümü'nde toplanmıştır. Amacımız söz konusu yazıtların edisyonlarına birçok kez atıf yapmak yerine, TESTIMONIA'ya atıf yaparak, daha kullanışlı hale getirmektir. TESTIMONIA'ya atıflar, parantez içerisinde "T" (yazıtlar) veya "EM" (edebi metinler) şeklinde yapılmakta, kısaltmaların yanına ise numarası yazılmaktadır. Opramoas Anıt Mezarı'na ait yazıtları çalışmamıza eklememeye karar vermemizin sebebi, anıtın yazıtlarını doktora çalışmasında ele alan Christina KOKKINIA'nın tezine bakılmasının daha uygun olmasıdır. Son olarak, TESTIMONIA'da bulunan bazı yazıtlar herhangi bir bağlamda ele alınamadıkları için çalışma içerisinde atıf alamamışlardır; dolayısıyla bahsedilen yazıtları burada vermenin daha doğru olacağına karar verilmiştir. Bu yazıtlar, **T16**, **24**, **27**, **29**, **31**, **33**, **45**, **52**, **53** ve **T55**'tir.

GELİŞME

KENT TARİHİ

1. Kent Coğrafyası

Antalya Körfezi'nin batısında bulunan Khelidonia Burnu'ndan Bey Dağları'nın Doğu Lykia kısmına doğru kuzeybatı yönünde ilerlendiğinde, sırasıyla Gagai, Korydalla ve son olarak Rhodiapolis'e varılır. Rhodiapolis, Doğu Lykia'nın verimli Alakır Vadisi'nde Phaselis, Gagai ve Korydalla kentleriyle birlikte bulunan bir Lykia kentidir. Plinius'un Naturalis Historia'sında Gagai ve Korydalla ile "dağ kentleri" olarak betimlediği (EM2) Rhodiapolis, günümüzde Antalya'nın Kumluca ilçesi sınırlarında kalmaktadır. Kumluca kent merkezinin yaklaşık 3 kilometre kuzeybatısında bulunan Rhodiapolis, vadinin zemininden yavaşça yükselen tepelerin ilk sıralarında, deniz seviyesinden 300 metre yüksekliğinde bir tepede konumludur[66]. Klasik Dönem topluluklarının vadi eteklerinde, verimli kısımlara yakın tepelerde yerleşmesi sık görülen bir durumdur. İlerleyen kısımlarda da bahsedeceğimiz üzere verimli tarım alanlarına yakın korunaklı yükseltilerde yerleşimin Klasik Dönem'e dek gittiğini bilmekteyiz[67]. HUBER 2006 Rhodiapolis'te komşu kenti Korydalla'ya nazaran daha fazla kalıntı olmasını kentin daha yüksekte olmasıyla ilişkilendirmektedir. Kentin bulunduğu alan jeolojik olarak su geçiren kireçtaşından oluşmakta[68]; bu da ÇEVİK 2015'in kentteki yapıların inşasında bölgede bulunan kireçtaşının kullanımından bahsetmesiyle paralellik göstermektedir.

19. yüzyıl seyyahları[69] ve Prof. BAYBURTLUOĞLU tarafından betimlenen ve ormanlık bir alanın içinde kaldığı anlaşılan kent, 2000 yılında çıkan bir orman yangını sebebi ile büyük oranda tahribata uğramıştır[70]. Kentin üzerine kurulu olduğu tepenin son 50 metresinde yapılaşmanın en yoğun katmanı görülmektedir[71]. Kentin bulunduğu

---

66 ÇEVİK 2015: 422.
67 ÇEVİK 2015: 424.
68 HUBER 2006: 5–24.
69 SPRATT – FORBES 1847: 181–2.
70 BAYBURTLUOĞLU 2004: 19–21.
71 ÇEVİK 2015: 422.

tepelik alanın eğiminin oldukça fazla olması Rhodiapolis'in inşasında diğer antik dönem kentlerinden farklı bir yol izlenmesine sebep olmuştur[72]. Kentteki yapılar tepeye kurulan sarnıçlar ve bu sarnıçların üzerlerinin kapatılmasıyla elde edilen yeni teraslara inşa edilmişlerdir[73].

Rhodiapolis Anadolu'nun en yoğun deprem görülen bölgelerinden biri üzerinde yer almaktadır: Kentte gerçekleştirilen ilk dönem kazılarındaki jeolojik araştırmaların neticesinde Gagai'dan Rhodiapolis'e doğru uzanan ve literatürde "Rhodiapolis Fayı" olarak geçen bir fayın, Rhodiapolis'i sarsan ve yapılara zarar veren depremlerin kaynağı olduğu tespit edilmiştir[74].

2. Kent Tarihi

2.1. Arkaik Çağ'dan Helenistik Dönem'e Kadar

Kentin Helenistik Dönem ve Lykia Birliği Dönemi'nden öncesine dair elimizde fazla veri olmamasından[75] yola çıkarak, adı geçen dönemlerde de olduğu gibi Arkaik ve Helenistik Dönem'in başlarına dek belli bir ölçüde önem teşkil eden, ufak bir yerleşim olduğu söylenebilir. Rhodiapolis'in adı antik edebi kaynaklarda yalnızca birkaç kez zikredilmekte, Theopompos, kentin adını Helenlerin mitolojik kâhinlerinden olan Mopsos'un kızı Rhodos'tan aldığını aktarmaktadır (EM3). M.s. VI. yüzyılda yaşamış olan Stephanos Byzantios kentin Lykia'da bulunduğunu belirtir ve ἐθνικόν'larından[76] bahseder (EM4). Plinius Secundus, Naturalis Historia adlı eserinde Rhodiapolis'i Lykia kentlerinden ve coğrafyasından bahsederken zikreder (EM2). Theopompos'un anlatısıyla paralel olarak, kentin M.ö. VII. yüzyılda Rhodoslular tarafından kurulduğuna dair bir anlatı mevcuttur; ancak kentte yapılan kazılarda kent hamamında ortaya çıkan Geometrik Dönem buluntuları kentin tarihini M.ö. VIII. yüzyıla dek götürmektedir[77], ki bu tarih Rhodos'un Lykia

---

[72] ÇEVİK et alii 2010: 31.

[73] Rhodiapolis şehirciliği hakkında detaylı bilgi için bk. ÇEVİK et alii 2010. Bu konu tezin ilerleyen kısmında ayrıca ele alınmıştır.

[74] YILMAZ-ERKOVAN 2017: 8.

[75] ÇEVİK 2015: 424.

[76] Bk. https://www.merriam-webster.com/dictionary/ethnicon. [Erişim tarihi, 12.01.2022].

[77] ÇEVİK et alii 2008: 303.

kolonizasyonundan öncesine dayanmaktadır. Bazı araştırmacılara göre kentin erken veya yerel dildeki adı Wedrei/Wedrennehi/Wedrenni olabilir[78], bu konu ileriki bölümlerde daha detaylı ele alınacaktır.

Rhodiapolis kentinin yerel halkı tarafından konuşulduğu düşünülen ve Hint-Avrupa dil ailesinin Anadolu Dilleri dalına ve Luvi dilleri alt grubuna mensup olan Likçe'nin her ne kadar kendine ait bir alfabeye sahip olduğunu bilsek de, ilgili dili tam olarak deşifre edebilmemiz henüz mümkün olmamıştır[79]. Rhodiapolis'te Avusturyalı araştırmacılar geçen yüzyılda iki Likçe mezar yazıtı kayıt altına alınmış ve TAM I'de yayımlanmıştır[80].

Likçe yazıtlara ve kentin alanında bulunan sikkelere bakıldığında da, kentin bulunduğu alanda Helenler'den önce, Lykialılar'ın yaşadığı bir yerleşimin varlığına dair emareler görülmektedir[81]. Rhodiapolis'te Klasik Dönem öncesine tarihlenen Helence bir yazıta henüz rastlanmamıştır[82]. Bu durumda kentte Lykia yerel halkının kültürünün ve dilinin uzun bir süre hâkim olduğunu düşünmekteyiz. ÇEVİK 2015 kentin Klasik Dönem'de orta ölçekli bir yerleşim olduğunu, bulunan 26 kaya mezara ve Likçe yazıtlara dayanarak belirtmekte; ayrıca bu dönemden bir mezar yapısının da (kenotaph) bulunduğuna dikkat çekmektedir[83]. Klasik Dönem'de kentteki yerleşimcilerin tepede yaşadığını belirtmekte birlikte, ayrıca kuzeyde bulunan vadideki kaya mezarlar (bk. Figür 3) örneğinden hareketle bu bölgede de yerleşim olduğunu düşünmektedir[84].

Prof. ÇEVİK, şimdiye kadar yapılan kazı ve araştırmalarda Klasik Dönem'de Rhodiapolis'te inşa edilmiş yapılara dair herhangi bir buluntuya rastlanılmadığını ifade ederek, bu duruma gerekçe olarak ilgili kentin engebeli bir tepe üzerindeki kısıtlı bir alanda meskûn olmasını ve Helenistik ile Roma dönemlerindeki yapıların yerlerini yenilerinin almasını işaret etmektedir[85]. Kentin şehirciliği, bölgedeki diğer

---

[78] KOLB – TIETZ 2001: 392; TIB VIII: 825–6; ÇEVİK 2007: 59.
[79] YAKUBOVICH 2011: 336.
[80] TAM I 149–150.
[81] BEAN 1998: 151.
[82] KEEN 1998: 16.
[83] ÇEVİK 2015: 424.
[84] ÇEVİK 2015: 424.
[85] ÇEVİK 2015: 424.

kentlerden bu bakımdan ayrıştığı dönem olan "Helenistik Dönem'den M.s. III. Yüzyılın Başına Kadar" adlı başlıkta ele alınmıştır.

M.ö. 540 dolaylarında Pers komutanı Harpagos'un Lykia'yı ele geçirmesiyle birlikte bölgede başlayan Pers hâkimiyeti yalnızca Lykia'nın M.ö. V. yüzyılda kısa bir süre için Attika-Delos Deniz Birliği'nin bir parçası olması sebebiyle sekteye uğramıştır. Rhodiapolis'te bulunan iki Helence yazıtta geçen Persçe şahıs adlarından bölgede uzun bir süre devam ettiğini düşündüğümüz Pers hâkimiyetinin kenti de etkilediğini anlamaktayız (**T39, T41**)[86].

Her ne kadar yukarıda belirttiğimiz gibi bölgedeki Pers hâkimiyeti uzun süre devam etmiş olsa da Lykia'daki Pers egemenliğinin sonlarına tarihlendirilen bir yazıtta geçen Likçe bir şahıs isminden hareketle Lykialılar'ın bölgede varlıklarını ve kültürlerini sürdürdükleri düşünülebilir (**T47**).

Bölgedeki Pers hâkimiyeti sırasında Rhodiapolis'te Lykia yerel kültürü ve Helen kültürü hâkim varlığını sürdürmekteydi; bu kültürel yapının değişim noktası olarak İskender'in Doğu Seferi gösterilebilir.

2.2. Helenistik Dönem'den M.s. III. Yüzyılın Başına Kadar

Rhodiapolis kentine dair atıfların antik edebi metinlerde yeterli olmaması sebebiyle kentin Helenistik Dönem'deki tarihini daha geniş bir bağlamda Lykia Bölgesi'nin Helenistik Dönem'i üzerinden anlatabiliriz: Arrianos, Lykia'da Helenistik Çağ'ın başlangıcı olarak, Büyük İskender'in Küçük Asya'nın güneybatısındaki Karia Bölgesi'ni ele geçirerek M.ö. 333 kışında Hyparna kentini zapt ettikten sonra Lykia'ya girmesini işaret eder[87]. İskender Lykia'da yoğun bir direnişle karşılaşmamış; Telmessoslular'ın teslimiyetlerini bildirmelerinin ardından Pinara, Ksanthos, Patara ve 30 diğer yerleşimi kontrolü altına aldıktan sonra[88], o dönemde Lykia içerisinde sayılan Milyas Bölgesi'ne saldırmıştı[89]. Burada Phaselisliler İskender'e elçiler

---

[86] Bölgedeki Pers hakimiyeti ve bunun sonucunda Pers kültürünün etkisine dair detaylı bilgiler ve bu insanların kente hangi dönemde yerleştiği hakkında bk. KEEN 1998: 62–3.

[87] Arr. an. i 24, 3.

[88] Arr. an. i 24, 4.

[89] Arr. an. i 24, 5.

göndererek dostluk ve altın bir taç sunarak diğer Lykia kentlerine de örnek teşkil ettiler ve bu örneği izleyen[90] Güney Lykia'nın büyük bir bölümü aynı şekilde İskender'e elçiler göndererek bir anlamda teslimiyetlerini bildirdiler. Elçilik heyetleri gönderen bu kentler arasında Rhodiapolis'in de olduğu varsayılabilir; ancak elimizde bu öneriyi destekleyecek yeterli veri bulunmamaktadır. Büyük İskender Lykia'dan gelen elçi heyetlerine kentlerin teslimini emretti ve zorluk çıkarmadan tüm şehirler İskender'in kontrolü altına girdi[91]. İskender Perge'ye doğru yola çıkarak Lykia'yı terk ederken Lykia ve Pamphylia'ya yönetici olarak Nearkhos'u atadı[92].

İskender'in M.ö. 323'te Babil'de ölümünün ardından, IV. yüzyılın son çeyreği ardılları arasındaki savaşlara sahne olacaktı: Lykia'da Perdikkas'ın kardeşi Alketas'ı vatan haini ilan eden Eumenes'e karşı savaşan Antigonos, Lykia'yı M.ö. 319'da topraklarına kattı[93]. İskender'den kalan imparatorluğun Küçük Asya, Suriye ve Filistin bölgelerinde güç sahibi olan Antigonos, diğer ardıllar arasında daha güçlü bir mevzideydi. Antigonos'un oğlu Demetrios Atina ve Güney Helas'ın kontrolünü garanti altına almış durumdaydı[94]. Makedonya ve Trakya valisi Lysimakhos ile Mezopotamya'da kendini kral ilan etmiş olan I. Seleukos Nikator, Antigonos'a müdahale etmek için M.ö. 301'de harekete geçtiler. M.ö. 301 yılında, Frigya'da Ipsos Savaşı'nda Lysimakhos ve müttefiki Seleukos, "Tek Gözlü" Antigonos ve oğlu Demetrios ile savaştılar[95]. Savaşın sonunda Seleukos ve Lysimakhos kazanmış, Lykia Lysimakhos'un olmuştur. Ancak tüm bu çatışmalar ve paylaşımlar sırasında Rhodiapolis'in bu süreçten tam olarak nasıl etkilendiğini bilemiyoruz.

M.ö. 281 yılına gelindiğinde, Lykia yaklaşık 20 yıldır Lysimakhos'un yönetimindeydi. Bir zamanlar müttefik olan Lysimakhos ve Seleukos, Kyroupedion Ovası'nda, Hermos Nehri'nin kuzey tarafında, Kaikos Dağı'nın karşı eteklerinde çarpıştılar ve bu muharebenin sonunda Lysimakhos ölürken Seleukos Küçük Asya'nın ve dolayısıyla Lykia'nın hâkimi konumuna geldi[96]. Appianos, bu seferin ardından Seleukos'un Hellespontos'u geçerek Trakya'yı ele geçirme girişiminde bulunduğunu; ancak

---

90 Arr. an. i 24, 5.
91 Arr. an. i 24, 6.
92 Arr. an. iii 6, 6.
93 AKŞİT 1971: 22.
94 SHIPLEY 2000: 121–2.
95 Plut. Demetr. 29; App. Syr. ix 55.
96 MAGIE 1950: 4.

yanında bulunan Ptolemaios Keraunos tarafından öldürüldüğünü yazmaktadır[97]. Bölge Ptolemaios yönetiminde yaklaşık 100 yıl el değiştirmeden kalmıştır. Zaman zaman farklı savaşlar ile Pergamon Krallığı, Ptolemaioslar ve Seleukoslar'ın muharebe meydanı ve kozu haline gelse de Lykia'nın bu döneminin önceki haline nispeten daha sakin bir dönem olduğu söylenebilir.

Pergamon kralı I. Attalos'un ölümünün ardından III. Antiokhos, atalarının kaybettiği Küçük Asya'nın batı topraklarını ele geçirmek için harekete geçti. Güney Suriye için M.ö. 202'den beri Ptolemaioslar'la giriştiği mücadele sonucunda düşmanlarını M.ö. 197'de Suriye'den sürmesinin ardından gözünü Lykia'ya dikti. Karadan Sardeis'te buluşmak üzere bir ordu yolladıktan sonra Kilikia sahilinden batıya hareket etti. Yolunun üstünde donanmasıyla geçtiği kentleri onu kabul etmeye zorladı. Antiokhos, Rhodos donanması Lykia'nın güneydoğusundaki Khelidonia açıklarında geçişini engellediğinde Rhodoslular'a, Roma Cumhuriyeti'nden çekindiği için zarar vermeyeceğine dair söz verdi[98]. Ardından tüm Lykia'yı zapt etti.[99] Rhodiapolis'in de bu dönemde diğer Lykia kentleri gibi Seleukos hâkimiyetinde olduğunu, kentten ele geçen ve M.ö. 194 yılına tarihlenen bir dekretten kesin olarak bilmekteyiz (**T6**). Bu dekrette, askeri bir kişilik, Kral Antiokhos zamanında onurlandırılmaktadır. Dekretin kırık olması sebebiyle, bu kişinin Rhodiapolis için yapmış olduğu işlerin neler olduğunu bilmiyoruz; ancak, bu işler için onurlandırılması, kent için taşıdığı önemi göstermektedir. Yine söz konusu dekrete göre kendisine ve torunlarına da Rhodiapolis vatandaşlığı, arazi hakkı ile aynı zamanda savaş ve barış zamanlarında dokunulmazlık hakkı verilmiştir. Tlos gibi Lykia'nın en büyük kentlerinden birinin vatandaşı olan ve anladığımız kadarıyla Rhodiapolis'e yardımları dokunan şahsın kentte neler yaptığı tam olarak bilinmemektedir. Dekrette ayrıca Seleukos imparatorluk rahibinin ve kentin Athena Polias rahibinin görevde oluşu tarihi belirtmek için kullanılmıştır. Kentte Seleukos kültünün varlığı konusu Kültler Bölümü'nde ayrıca ele alınacaktır.

Seleukoslar'ın Lykia'daki ve Küçük Asya'daki hükmü, tarihte Romalılar'ın Küçük Asya'daki ilk muharebesi olan Magnesia Savaşı ve ardından M.ö. 188 yılında imzalanan Apameia Barışı'yla sona ermiştir. M.ö. 190'ın sonlarında, Scipio ailesinden iki komutanın emrinde Hellespontos'u geçen Roma ordusu birkaç hafta içinde

---

[97] App. Syr. x 62.
[98] Liv. xxxiii 20.
[99] MAGIE 1950: 19.

Magnesia ad Spylum yakınlarında Antiokhos'un büyük ordusunu mağlup etmiştir. Bu savaşın ardından, Apameia'da imzalanan anlaşma şartları gereğince Seleukoslar Küçük Asya'dan ve Lykia'dan tamamıyla çıkarıldı. Senatus'un kararıyla Toroslar'ın batısındaki topraklar, Lykia ve Karia dışında II. Eumenes'e bırakıldı. Lykia ve Karia ise, Lykialıların isyan ederek Roma'ya Rhodos yönetiminden çıkma isteklerini bildirdikleri M.ö. 178'e ve ardından Roma tarafından M.ö. 167'de özgürlüklerinin geri verildiği süre boyunca Rhodos'un yönetiminde kalmıştır.

Lykia Birliği'nin M.ö. III. yüzyılda var olduğu genel olarak kabul edilmektedir. Ancak, birliğin kuruluşunun kesin bir tarihi maalesef elimizde mevcut değildir. Emin olunan, M.ö. 200'e gelindiğinde Birlik'in çoktan var olduğu, M.ö. 100'de ise kurumlarının tamamen olgunlaştığı ve temsili bir hükümet yapısının var olduğudur[100]. LARSEN Lykia Birliği konusundaki ana kaynağın Strabon olduğunu, Strabon'un birliğe dair yazdıklarının ise Ephesos'lu Artemidoros'un M.ö. 100 veya biraz daha geç bir tarihte yazdıklarından alındığını belirtmektedir[101]. Bu durumda, Strabon'un birliğe dair yazdıkları için retrospektif bir bakış demek yanlış olmayacaktır. Bu birlik, meclis yapısında her kentin, büyüklüğü ve önemi ölçüsünde oy hakkına sahip olduğu bir yürütme organına sahipti. Birliğin en büyük altı kenti üçer oy hakkına sahipken, kalan kentler büyüklüklerine göre iki ve bir oy hakkına sahiptiler. Rhodiapolis'in Birlik'in üyesi olduğunu bilmekle beraber[102], Birlik içinde kaç oy hakkına sahip olduğuna dair bilgimiz yoktur.

Antik çağlarda her kentin kendi başına bir devlet olduğunu düşündüğümüzde, bu tekil devletlerin gücünün bir ölçüde de kentin büyüklüğünden geldiğini söylemek kaçınılmazdır. Lykia'da da, Ksanthos veya Patara gibi güçlü kentlerin yanında, Akalissos, Gagai, Rhodiapolis gibi daha küçük etki alanlarına sahip kentler vardı. Bu kentler, bazen tekilliklerini bir kenara bırakarak komşu kentlerle bir tür siyasi antlaşma olan sympoliteia imzalardı[103]. Rhodiapolis'te araştırmalarda bulunan İngiliz seyyahlar, günlüklerinde bir yazıt[104] üzerinde Rhodiapolis, Gagai ve Korydalla'nın,

---

[100] LARSEN 1968: 240; JONES 1998: 101–2. Lykia Birliği hakkında detaylı bilgi için bk. BEHRWALD 2000.

[101] LARSEN 1968: 241.

[102] Kentin M.ö. 167 ile M.ö. 84–1 aralığına tarihlendirilen gümüş sikkelerinde, kent adının kısaltması ve ΛΥΚΙΩΝ ifadesi yer almaktadır, TROXELL 1982: no. 40.5; JONES 1998: 103.

[103] Detaylı bilgi için bk. REGER 2004.

[104] SPRATT – FORBES 1847: 182.

tıpkı Idebessos ve Akalissos gibi[105] siyasi bir Birlik içerisinde olduğuna dair ifadeleri okuduklarını belirtmektedirler[106]. Ancak, günümüze dek yapılan kazılarda ve yüzey araştırmalarında bu yazıta rastlanmamıştır. Rhodiapolis sınırları bakımından oldukça dar bir alanda yer almakta ve kentin denize çıkış yolu bulunmamaktadır[107]. Olasılıkla deniz yolu için Korydalla ya da Gagai'ya ihtiyaç duymaktaydı. Bu nedenle Rhodiapolis'in, yakın komşuları olan ve birer Dor kolonisi olarak kurulan bu iki kentle sympoliteia yapması doğaldır. Ayrıca, kentin teritoryumu, komşu kent Korydalla[108] ile karşılaştırıldığında oldukça küçük bir alanı kaplamaktadır. Korydalla ise, verimli Kumluca Ovası'nın tarım arazilerinin asıl sahibi olmalıdır. Opramoas'ın zenginliğinin anne tarafından kalan arazi ve mülklerden geldiği ve annesinin de Korydallalı olduğu düşünüldüğünde, bu durum daha iyi anlaşılmaktadır. Bir diğer husus ise, Korydalla'nın güç olarak aslında Rhodiapolis'ten daha etkili olup olmadığıdır. Biz, Korydalla'nın ovadaki asıl hâkim güç olduğunu tüm bu verilere dayanarak düşünmekteyiz.

Lykia'nın doğusundaki bu kentin tarihi edebi metinlerden çok, kazı ve yüzey araştırmalarında ortaya çıkan eserler üzerinden yazılabilir. Kentin kronolojisinde Helenistik Dönem ile M.s. III. yüzyılın başına kadar olan kısmı ayrı bir bölüm olarak ele almamızın başlıca sebebi, bu periyodun kentin en parlak dönemlerini yaşadığı aralık olmasıdır. Öncelikle belirtmekte fayda gördüğümüz birkaç hususdan ilki, Rhodiapolis'in engebeli yapısının çağlar boyunca yeni inşa faaliyetlerinde kısıtlı alan sağlaması, bu nedenle eski yapıların sürekli olarak yıkıma uğramasıdır. Bir diğeri ise Rhodiapolis şehirciliğinin en parlak dönemi Roma İmparatorluk Devri olduğu için, öncesindeki yapılara dair şu ana kadarki çalışmalarda fazla bir ize rastlanmamış olmasıdır (bk. Figür 2). Helenistik Dönem'den ele geçen kalıntılar şimdilik sadece tiyatronun cavea'sı, sarnıç, heykel kaideleri, yazıtlar ve de sikkelerdir[109].

Lykia için M.ö. II. ve I. yüzyıl önemlidir; doğal olarak bu tarih aralığı Rhodiapolis tarihi için de önem arz etmelidir. Ancak daha da önce belirttiğimiz üzere elimizde bu döneme ilişkin Seleukos kralının mektubu dışında kentin tarihine ışık tutacak fazla

---

[105] Bu üç kent arasında yapılan sympoliteia için bk. IGR III 647; 653; 658; TAM II 833–4; 836; 844; 876; 902.

[106] SPRATT – FORBES 1847: 182.

[107] Detaylı bilgi için bk. IAM 5, no. 115.

[108] Korydalla yazıtları ve tarihine ilişkin detaylı bilgi için bk. İPLİKÇİOĞLU 2021.

[109] ÇEVİK 2015: 424.

bir bilgimiz yoktur. Bununla birlikte Prof. İPLİKÇİOĞLU'nun raporlarından anlaşıldığı üzere kayıt altına alınmış; ancak yayımlanmamış, bu dönem hakkında bize bilgi verebilecek yazıtlar mevcuttur.

I. Mithridates Savaşı, Pontos kralı VI. Mithridates'in Roma ve müttefiklerine karşı yürüttüğü savaşların ilkidir. Appianos, kralın Frigya'yı ele geçirdikten sonra komşu bölgelere (Lykia bahsi geçen bölgelerdendir) komutanlarını yollayıp bu yerlere de "boyun eğdirdiğini" anlatmaktadır[110]. Bu ifadeden yola çıkarak Lykialılar'ın Pontos kralına karşı uysal bir tavır gütmedikleri söylenebilir. Bu durum, Lykialılar'ın Rhodos'un yardımına gitmelerinden de anlaşılmaktadır[111]. Bunun yanında, Mithridates'in komutanları Doğu ve Güney Lykia'da gerçek anlamda hâkimiyet kuramadılar[112]. Demirören Haber Ajansı'nın 30.04.2022 tarihli haberine göre, Akdeniz Üniversitesi'nden Prof. Dr. Fatih ONUR Hippoukome'de bulunan bir yazıtta VI. Mithradates'in onurlandırıldığını aktararak, Hippoukome'nin bir Lykia kenti olamayacağından bahsetmektedir[113]. Bu yazıt aynı zamanda düşünülenin aksine, Hippoukome'nin bir Lykia kenti olduğu önkabulüyle yola çıkıldığında VI. Mithradates'in Lykia'da, en azından Batı Lykia'da belki de gerçek anlamda bir hakimiyet kurmuş olabileceğini bize gösterebilir.

Lykialılar bu savaşta Roma'yı desteklemeleri nedeniyle ödüllendirilmiş, Sulla, M.ö. 84'te Mithridates'le yapılan anlaşmanın ardından Lykialıların bağımsızlıklarını tanımış ve onları Roma'nın dostu ilan etmiştir[114]. Bu olayların ardından Lykia, Pamphylia ve Kilikia sahillerindeki korsanların güçlenmesi ve Roma'nın bu duruma müdahalesi gelmektedir. Lykialılar için korsanlıktan gelen para utanç verici gelir olduğu için büyük çoğunluk dışında birkaç Lykia kenti korsanlara kapılarını açtı; ancak savaşın sonunda bu kentler Servilius Isauricus tarafından yıkıma uğradı[115]. Korsanlarla iş birliği yapan kentler, Lykia'nın güney sahillerindeki kentleri, özellikle de Olympos ve Phaselis'tir[116]. Buralardan, bölgenin daha kuzeyde ve iç kısımda kalan

---

[110] App. mith. iii 20.

[111] App. mith. iv 24; MAGIE 1950: 281.

[112] Mithridates'in Lykia'da kurduğu etki alanı veya tam olarak nereye kadar ilerlediği konusu için bk. ÖZTÜRK 2006: 48–9; ARSLAN 2007.

[113] https://www.dha.com.tr/gundem/tarihi-yeniden-yazdiracak-2-bin-100-yillik-yazit-2062792. [Erişim tarihi, 15.05.2022].

[114] App. mith. ix 61.

[115] ARSLAN 2007: 296.

[116] Strab. xiv 5, 7.

kısımlarına korsan ve haydut akınları olmuş, bu akınlarda korsanlar işgal girişimlerinde bulunmuştur[117]. Bu akınların Kumluca Ovası'na dek düzenlenmiş olabileceği ve de Rhodiapolis'in de bu yağmacı akınlardan etkilenmesi ihtimali daha sonraki araştırmalarda ele alınabilir. Rhodiapolis ve Korydalla, birbirlerine yakın kentlerdi; ancak Rhodiapolis savunulabilecek ve ulaşması zor olan bir tepe üzerinde yer alırken Korydalla'ya ulaşmak daha kolay olmalıydı. Bu durumda bu akınlardan Korydalla'nın daha büyük ölçüde etkilenmiş olabilme ihtimalini düşünmeliyiz.

Caesar ve Pompeius arasındaki mücadelede hangi tarafta olduklarını tam olarak bilmediğimiz Lykialılar, Caesar'ın M.ö. 15 Mart 44 yılındaki ölümünün ardından "Caesar katili" Brutus'un saldırısına uğradılar. Ksanthos ve Patara Brutus'un askeri gücüne boyun eğmek zorunda kalmış ve kapılarını açmıştır[118]. Ancak, Brutus'un da dâhil olduğu Caesar'ın katilleri ortadan kaldırıldıktan sonra, Marcus Antonius ve Octavianus arasındaki çekişme M.ö. 31'deki Actium Deniz Savaşı'yla sonlandığında Octavianus Roma'nın tek hakimi ve ilk imparatoru oldu[119]. Octavianus'un Princeps ilan edilmesinin, dolayısıyla da Roma'nın ilk imparatoru olmasının ardından, Iulius-Claudius hanedanına ait Rhodiapolis'ten bir yazıt bize bazı veriler sunmaktadır: Germanicus'un Doğu seyahatinde Lykia'dan geçtiğini Patara'dan[120] ve Myra'dan[121] birer yazıttan bilmekteyiz. Rhodiapolis'ten bir yazıt, Rhodiapolis halkının Germanicus'un eşi Agrippina'yı onurlandırdığından söz etmektedir (T1). Bu onurlandırmanın Germanicus ve eşinin kente uğraması sonucu mu, ya da kente yapılan bir yardım vesilesiyle mi yapıldığı veyahut bunlardan ayrı olarak Lykia'dan geçmeleri sebebiyle mi yapıldığı bilinmemektedir. ÖZTÜRK 2022 bu yazıtı Germanicus ve eşinin Doğu seyahatine, yani M.s. 18 veya 19'a tarihlemektedir[122]. IGR III 716'da, Myralılar'ın demosunun onurlandırdığı, "Tanrı Augustus Caesar'ın kızının kızı" olarak adı geçen Iulia Agrippina Maior (Yaşlı Agrippina) ve Rhodiapolis'te "Germanicus'un Eşi" olarak onurlandırılan Agrippina'nın, eşi Germanicus'a eşlik ettiği Doğu seyahatinde bu iki kentte birden onurlandırıldığı düşünülmektedir[123].

---

[117] ÖZTÜRK 2006: 51.
[118] App. bel. civ. iv 79.
[119] Suet. Aug. xvii.
[120] TAM II 420.
[121] IGR III 716.
[122] ÖZTÜRK 2022: 43.
[123] Detaylı bilgi için bk. ÖZTÜRK 2022: 42–3.

M.s. I. yüzyılda Rhodiapolis'in tarihiyle alakalı olarak elimizde iki adet onurlandırma yazıtı, bir adet imparatora adama ile kentin mimari yapıları bulunmaktadır: Bu onurlandırmaların ilki yukarıda da bahsedildiği üzere Germanicus'un eşi Agrippina için yapılmıştır. İkinci yazıt, İmparator Galba'ya Lycia Eyaleti valisi Sextus Marcius Priscus aracılığıyla Rhodiapolis bule ve demos'u tarafından adanmış bir heykelin altlığında bulunmuştur (**T32**). Yazıtta, İmparator Galba'dan "kâinatın kurtarıcısı ve hayırhahı" olarak bahsedilmektedir. Üçüncü yazıtta ise, İmparator Vespasianus'un hükümdarlığı döneminde, adı bilinmeyen bir Lycia et Pamphylia Eyaleti valisi onurlandırılmaktadır (**T7**): Yazıta göre, bu kişi aynı zamanda Suriye'de konuşlu bulunan III. Gallica lejyonunda da görev almıştır. Bu onurlandırmaların yalnızca Rhodiapolis özelinde, özel bir sebeple mi yapıldığına veyahut eyalet genelinde yapılan onurlandırmaların bir parçası mı olduğuna dair yeterli veriye sahip değiliz. Bu dönemde kent, Lykia Bölgesi'ndeki bir karışıklık nedeniyle İmparator Claudius'un artık bir Roma eyaleti olarak düzenlediği Lycia Eyaleti'nin küçük bir kentiydi. İmparator Vespasianus döneminde, Lycia Pamphylia ile birleştirilerek Provincia Lycia et Pamphylia olarak karşımıza çıkmaktadır.

Roma Dünyası'ndaki kentlerin Pax Romana vesilesiyle büyüdüğü M.s. II. yüzyılda Rhodiapolis de bu kalkınma sürecinden nasibini almıştır[124]. Kentteki yapılaşma, bu dönemde en yoğun olarak görünmektedir. Arkeolojik verilerin ışığında Rhodiapolis'teki şehirciliğin M.s. II. yüzyıl boyunca imparatorluk genelinde gelişen şehircilikle paralel bir seyir izlediği görülmektedir[125]. M.s. II. yüzyılda Lykia Bölgesi'ndeki ilk örneklerini Rhodiapolis'te gördüğümüz yuvarlak yapılı tapınak, Asklepieion kompleksi ve kentin kütüphanesi dışında tiyatro (bk. Figür 1), stoa (bk. Figür 6) ve hamam gibi kamu yapılarından da bahsedilebilir. Ancak, Rhodiapolis diğer kentlerden bazı açılardan farklıydı; arazi yapısı nedeniyle kentin planlaması döneminin diğer Roma kentleri gibi değildi. Sarp ve az miktarda arazide fazla sayıda insanın yaşaması için planlanması ve uygulanması gereken kent modeli, özellikle M.s. II. yüzyılda görülmektedir[126]. (bk. Figür 4)

Kentin bu dönemden bilinen epigrafik belgelerinden Roma ile ilişkiler bağlamında öne çıkanlar, İmparator Hadrianus ve eşi Sabina (**T2**), İmparator Antoninus Pius (**T3**), İmparator Marcus Aurelius ve oğlu Commodus (**T4**) ile İmparator

---

[124] Rhodiapolis'te M.s. II. yüzyılda şehirciliğin en parlak safhası yaşanmıştır. Bk. ÇEVİK et alii 2010: 33.
[125] ÇEVİK et alii 2010: 33.
[126] ÇEVİK et alii 2010: 33.

Commodus'un onurlandırılmasıdır (**T5**)[127]. Bu imparatorların, özellikle M.s. II. yüzyılda onurlandırılmış olması bize kent için ardı ardına yapılmış hayır işleri yaptıklarını veya farklı bir konuda kente destek olmuş olabileceklerini düşündürmektedir. İmparatorluk Dönemi'nden bazı yazıtlarda üç Rhodiapolis vatandaşının (Amarantos ve Ermakotas (**T11**), ve Moles (**T25**)) adları geçmektedir.

M.s. II. yüzyılda kentte, iki isim özellikle ön plana çıkmaktadır. Bu isimlerden ilki, Lykia Birliği'nde çok önemli yere sahip, birçok kente yardımlarda bulunan, babası Rhodiapolisli, annesi ise Korydallalı (**T9**) olan Lykia'nın en zengin adamlarından birisi olan Opramoas'tır. Kendisi gibi iki kardeşi de Lykia Birliği'nde çeşitli görevler almış, soyundan gelen insanlar senatörler ve hatta consul'lerle evlenmiştir. Opramoas'ın erkek kardeşi olan III. Aelius Apollonios'un kızı Aelia Platonis, Lykialı ünlü Licinnii ailesinden senatus sınıfı üyesi Tib. Claudius Agrippinus'la evlenmiştir. Opramoas'ın kendisi Roma vatandaşı olmamış olsa da, bahsi geçen kardeşi III. Apollonios'un Aelius gens adına sahip olması ve iki kızının da Aelia adına sahip olmaları kendisinin Roma vatandaşı olabileceği ihtimalini doğurmaktadır[128]. III. Aelius Apollonios Birlik içinde arkhiereus, lykiarkhes ve grammateus'luk yapmış olmakla birlikte, arkhiereus görevini M.s. 118 yılında yaptığı düşünülmektedir[129]. Zenginliğinin kaynaklarından birisi, günümüzde Kumluca Ovası denilen bölgede bulunan tarım arazilerinden gelmekteydi. İmparator Antoninus Pius zamanında yaşadığını, ve en aktif zamanlarının da bu imparatorun hükmü dönemine denk geldiğini bildiğimiz Opramoas[130], kendi vatanında bulunan ve duvarları Lykia Birliği tarafından alınan kararları içeren 32 dekret, imparator tarafından kendisine yazılmış 12 mektup ve yine Romalı devlet adamlarının kendisine yazdığı 26 mektup ile bezenmiş anıt mezarı ile Lykia tarihinde önemli bir yer tutmaktadır (bk. Figür 7)[131]. Bu anıt mezarın duvarlarındaki yazıtlar sayesinde Lykia Birliği rahipliği için neler gerektiği net bir şekilde günümüze ulaşmıştır[132]. Kendi anıtı dışında, Opramoas

---

[127] Lykia'da imparatorların birçok kent tarafından onurlandırıldığını yazıtlar aracılığıyla bilmekteyiz. Bunlardan bazı örnekler: Ksanthos (FdXanthos VII 30, TAM II 275); Patara (TAM II 419); Pinara (TAM II 504); Komba (TAM II 734); Arneai (TAM II 760); Kyaneai (CIG 4303); Myra (IGR III 715, 721); Oinoanda (IGR III 483); Kibyra (CIG 4380); Sidyma (TAM II 183, 184); Araksa (TAM II 702).

[128] DÖNMEZ-ÖZTÜRK 2011: 87.

[129] WÖRRLE 1988: 42; DÖNMEZ-ÖZTÜRK 2011: 107.

[130] TAM II 905.

[131] TAM II 905.

[132] TAŞDELEN 2012: 31.

Ailesi'ne ait bir Heroon da mevcuttur[133]. Opramoas'la alakalı adak ve onurlandırma yazıtları da bu dönemden elimize ulaşan epigrafik belgelerdendir. Opramoas'ın annesini (**T8-9**), babasını (**T12-13**) ve eşini (**T27**) onurlandırdığı yazıtlar, bu dönemde kentin ve bölgenin en ileri gelenlerinden olan bu hayırhahın gücünü ve etkisini göstermektedir. Bu dönemde ayrıca M.s. 141 depremiyle çoğunluğu yıkılan Lykia kentlerinin Opramoas'ın yardımlarıyla tekrar ayağa kaldırıldığını ve birçok kentte Opramoas'a yapılmış olan onurlandırma yazıtlarında da görmekteyiz. Bu depremde yapılan yardımlar dışında da Lykia kentlerine yardım ettiği bilinmektedir. Toplam yardım miktarı fazlasıyla yüksek olan bu hayırhahlık işlerinde harcanan paranın büyük kısmı M.s. 141–152/3 yıllarında dağıtılmıştır[134]. Opramoas'ın Rhodiapolis dışında Lykia'daki birçok kentin vatandaşı olduğu gerçeği, ayrıca ele alınması gereken bir konudur: LARSEN, bahsi geçen vatandaşlığın gerçek anlamda haklardan yararlanmayı kapsamadığını, yalnızca onursal bir vatandaşlık olduğunu düşünmektedir[135].

Opramoas ayrıca Lykia'da birçok kentte yazıtlarda anılmış, Phaselis'te bir heykeli dikilmiş[136], Tlos halkı tarafından yaptığı yardımları, aldığı görevleri ve kente hangi türden yardımlarda bulunduğunu anlatan bir yazıtla da onurlandırılmıştır[137].

Opramoas aynı zamanda Lykia Birliği içinde birçok görev almıştır. Lykia Birliği başrahipliği yaptığını bildiğimiz Opramoas, bu göreve gelebilmek için birçok harcama yapmış; Birlik'in kentlerine adeta para akıtmıştır[138]. Başrahiplik dışında Opramoas'ın kariyerinin en başında arkhiphylaks[139], ardından ise hypophylaks, arkhiphylaks, hypogrammateus ve grammateus'luk gibi Lykia Birliği'nin en önemli memuriyetlerini üstlendiğini de bilmekteyiz[140]. Bütün bu görevleri yapmış olmasına rağmen, Opramoas'ın hiçbir zaman Roma vatandaşı olmaması da kayda değerdir[141].

---

[133] KIZGUT 2012: 94.
[134] TAM II 1203–1220; TÜNER-ÖNEN 2008: 336.
[135] LARSEN 1957: 15.
[136] TÜNER-ÖNEN 2008: 333, no. 26.
[137] TAM II 578–9.
[138] TAM II 905.
[139] ÖZTÜRK 2006: 168.
[140] TAM II 905.
[141] DÖNMEZ-ÖZTÜRK 2011: 69.

Kardeşinin Roma vatandaşlığı almış olma ihtimali yüksek iken kendisinin vatandaşlık almaması, DÖNMEZ-ÖZTÜRK'e göre Opramoas'ın kendi kararıdır[142].

Rhodiapolis kent merkezinde, tiyatronun yanıbaşında konumlandırılan ve tapınak tarzında inşa edilen Opramoas'ın anıt mezarı, duvarlarındaki yazıtlarla Lykia tarihine ışık tutmaktadır. Opramoas'ın yardım ettiği kentlerin listesi, bu anıt mezarın duvarlarındaki yazıtlardan yola çıkarak şu şekilde oluşturulabilir[143]:

Rhodiapolis: Nemesis ve Tykhe Tapınakları için[144] ...?
Myra : Depremin yıktığı yapıların onarımı için 100.000; tiyatro yapımı için ...? Eleuthera tapınağı ve eksedra için ...? Yağ için 12.000; altın kaplı Tykhopolis heykelinin onarımı için 10.000[145].
Tlos : Sahne binasının onarımı için 60.000[146]; ev hamamın eksedrası için 30.000.
Telmessos : Bir hamam ve eksedra için 35.000[147].
Patara : Şehir halkı için 20.000; iki katlı stoa için 18.000[148].
Ksanthos : Tiyatro yapımı için 30.000[149].
Aperlai : 30.000.
Limyra : Tiyatro yapımı için 20.000[150].
Olympos : Hephaistos şenlikleri için 12.000[151].
Oinoanda : Hamam yapımı için 10.000[152].
Gagai : Gymnasium yapımı 8.000[153].
Khoma : Portiko ve Sebasteion için 7.000[154]; stoa ve başka ihtiyaçlar için 100.000.
Pinara : Şehir halkı için 5.000[155].

---

142 DÖNMEZ-ÖZTÜRK 2011: 108.
143 ÇEVİK 2015: 434–5.
144 TAM II 905: col. XIX. 63.1: 4–5.
145 TAM II 905: col. XIX.63.1: 18–19.
146 TAM II 905: col. XIII.53.2: 43–44.
147 TAM II 905: col. XIX.63.1: 21–24.
148 TAM II 905: col. XVIII.63.45: 85–88.
149 TAM II 905: col. XIX.63.1: 26–27.
150 TAM II 905: col. XIX.63.1: 34–35.
151 TAM II 905: col. XIX.63.1: 1–2.
152 TAM II 905: col. XIX.63.1: 27–28.
153 TAM II 905: col. XVII.59.1: 62–63.
154 TAM II 905: col. XIX.63.1: 32–33.
155 TAM II 905: col. XIX.63.1: 25–26.

Phaselis : 10.000[156] (ayrıca para bağışı)
Kadyanda : Şehir halkı için 15.000[157].
Kyaneai : 15.000[158].
Arykanda : Şehir halkı için 10.000[159]. (Ayrıca agorada bazı binalar yaptırılmış).
Kalynda : 9.000[160].
Balboura : 7.000[161].
Arneai : Şehir halkı için 6.000[162].
Phellos : Şehir halkı için 5.000[163].
Akalissos : 3.000.
Bubon :2.000[164].
Korydalla : Şehir halkına yiyecek yardımı olarak 60.000[165].
Lykialılar'a : 55.000.
...

Opramoas'ın anıt mezarının duvarlarındaki taşlardan elimize ulaşan bu yardım bilgileri maalesef tam değildir. Bazı kentlere yapılan yardımların miktarını ve niteliğini bilmemekteyiz.

Kent aristokrasisinin bir diğer önemli üyesi ise, giriş bölümünde de bahsettiğimiz Herakleitos'tur: Rhodiapolis gibi küçük ölçekte bir Lykia kentinde bir kütüphane olması, kentin bu ünlü doktorunun eseridir. Elimizdeki epigrafik malzemeye göre Herakleitos, hekimlik, rahiplik yapmış, Asklepios ve Hygeia'ya bir tapınak adayarak yanında bir tıp kütüphanesi yaptırmış ve bunun dışında da 60'tan fazla kitap yazmıştır. Kentin egemenlik alanında Herakleitos'un adı geçen yazıtlar ele geçmiştir. Bunlar, 3 onurlandırma yazıtı ve de Herakleitos tarafından tanrılara yapılmış adakları konu alan 3 adak yazıtıdır. **T17**'in ışığında, kendisinin antik çağın en önemli kentlerinden Atina, İskenderiye ve Rhodos'ta onurlandırıldığını; çağdaşları

---

[156] TAM II 905: col. XIX.63.1: 38.
[157] TAM II 905: col. XIX.63.1: 24–25.
[158] TAM II 905: col. XIX.63.1: 39.
[159] TAM II 905: col. XIX.63.1: 33–34.
[160] TAM II 905: col. XIX.63.1: 28.
[161] TAM II 905: col. XIX.63.1: 29–30.
[162] TAM II 905: col. XIX.63.1: 31.
[163] TAM II 905: col. XIX.63.1: 36.
[164] TAM II 905: col. XIX.63.1: 29.
[165] TAM II 905: col. XIX.63.1: 8–9.

tarafından "tıp şiirinin Homeros'u" olarak anıldığını ve Epikurosçular ve Atina'daki Areopagos meclisi ve thymelike sanatçı loncası tarafından onurlandırıldığını görmekteyiz. Bir başka yazıtta (**T18**) Rhodiapolis halkı Herakleitos'u onurlandırmakta, kent için yaptığı hayırlı işler için ona bir epigram armağan etmektedir. Bu epigramda kendisinin yaşlılara baston dağıttığını, ihtiyacı olanlara ekmek verdiğini okumaktayız. Herakleitos ayrıca kentte Asklepios ve Hygeia heykelleri yaptırmıştır. 2009 kazılarında işlevi tam olarak anlaşılan Asklepion kompleksinin de[166], kendisiyle aynı döneme denk gelmesi sebebiyle Herakleitos tarafından yaptırılmış olabileceği düşünülmektedir.

2.3. M.s. III. Yüzyılın Başından Geç Antik Çağ'a Kadar

M.s. III. yüzyıldan kente dair bilinenler sınırlı olmakla birlikte, elimizdeki veriler metinlerden değil, arkeolojik, epigrafik ve nümizmatik malzemeden oluşmaktadır. Bunun sebepleri arasında Roma İmparatorluğu'nun farklı sebeplerden dolayı yaşadığı kriz ortamının etkili olduğu düşünülebilir. Elimizde bulunan veri genel olarak epigrafik malzemedir ve bu malzeme, İmparator Alexander Severus'un vergi affı amacıyla Rhodiapolis'ten gelen bir elçi eşliğinde kente yolladığı iki adet mektup[167], mezar yazıtları ve bir onurlandırmadan ibarettir: İmparator Alexander Severus'un yolladığı bu mektuplardan birinde, Rhodiapolis'in vergilerini zeytinyağı ile ödediğini öğrenmekteyiz[168]. **T15**'te görüleceği üzere, Aurelius gens adını almış bir kadın onurlandırılmaktadır. Bu yazıtta, Lykia Birliği'nin adı da geçmektedir. Bir diğer yazıt, bir önceki bölümde de bahsettiğimiz üzere hekim Herakleitos'a yazılmış, M.s. III. yüzyıl sonu / IV. yüzyıl başına tarihlenen bir epigramdır (**T18**). Ölümünün üzerinden seneler geçmesine rağmen adına yazıt dikilen Herakleitos'un kent sakinlerinin hafızasında gerçekten de önemli bir yere sahip olduğunu görmekteyiz. Bir başka Rhodiapolis vatandaşı, Lysandros torunu, Hermogenes oğlu Hermogenes'e vatanı tarafından yapılan bir onurlandırma da, M.s. II. yüzyıl sonu / III. yüzyıl başına tarihlendirilmektedir (**T20**). Yazıtta Hermogenes'in arkhiatros olduğunu ve kamu hizmetinden muaf tutulduğunu öğrenmekteyiz. Bu da, kentin ünlü doktoru Herakleitos'tan sonra da kentten büyük doktorlar çıktığını bize göstermektedir. Herakleitos'un kentte bir eğitim ekolü yaratıp yaratmadığı, kentin zaman içinde bir

---

[166] KIZGUT et alii 2009: 88.

[167] ÇEVİK et alii 2009: 221.

[168] BULUT 2018: 677.

tıp merkezine evrilip evrilmediği ile birlikte kentten çıkan bu diğer doktorun Herakleitos'un kütüphanesindeki kitaplardan faydalanıp faydalanmadığı cevaplanmayı bekleyen sorulardan bazılarıdır.

Serapeia Apolloneia şenliklerinde gençler dalında kazanan Antikhares oğlu III. Marcus Aurelius Aristodemos'a yapılan onurlandırma da (**T23**) Prof. İPLİKÇİOĞLU tarafından M.s. III. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Adı geçen şampiyonun Aurelius gens adı almasından ötürü yazıtın M.s. 212'den sonraya tarihlendirildiğini bilmekteyiz. Bir başka yazıt, Rhodiapolis vatandaşı Aurelius Nikostratos nam-ı diğer Herpios oğlu Ksanthippos'un kendisine ve ailesine yaptırdığı mezarın yazıtının da M.s. 212'den sonra yazıldığı bilinmektedir (T43).

İmparator III. Gordianus zamanında yaşanan deprem ve Doğu seferinin getirdiği ekonomik yük nedeniyle Rhodiapolis'e de Lykia'daki diğer kentler gibi sikke basma izni verilmiştir[169].

At arabası yarışlarının takımlarından olan Yeşiller'e adanmış bir övgü yazıtı, Prof. İPLİKÇİOĞLU tarafından Geç Antik Çağ'a tarihlendirilmektedir (**T54**). Bunların dışında, M.s. V. / VI. yüzyıla tarihlendirilen ve bir diakon olan Epigonos'un Rhodiapolis Büyük Basilikası'na yaptığı bağıştan söz eden bir yazıt da yine bu tarih aralığında dikilmiştir. Yukarıda bahsettiğimiz epigrafik belgeler ışığında kentin tıpkı M.s. II. yüzyılda olduğu gibi zenginliğini ve hareketliliğini kaybetmediğini görmekle beraber, bu hareketliliğin M.s. II. yüzyıldaki kadar yoğun olup olmadığı hakkında bilgiye sahip değiliz.

Yukarıda söz ettiğimiz az sayıdaki epigrafik metinlerin yanı sıra, kentte bu döneme tarihlenen arkeolojik kalıntılar oran bakımından daha fazladır: M.s. III. yüzyıldan itibaren Roma'nın güç kaybıyla beraber, yıllar geçtikçe şehirler kendilerini savunmaya yönelmiştir. Bu yönelim, kent yapılarının fonksiyonlarının değişimi ile gözlemlenebilir. Eskinin heybetli ve gösterişli yapıları, artık temel bir ihtiyaç haline gelmeye başlayan korunma için yıkılmakta ve bunlar kent duvarını güçlendirmek için spolia olarak kullanılmaktaydı. Prof. İPLİKÇİOĞLU ve ekibi, 2004 ve 2005 yıllarında kentte yürüttükleri yüzey araştırmasında, kuzey yönündeki surlarda onur kaideleri ve kentin kamu binalarına ait mimari parçaların devşirme olarak kullanıldığını ortaya

[169] Bu sikkeler hakkında detaylı bilgi için bk. AULOCK 1974: 80– 81, no. 287–300.

koymuşlardır[170]. Bu tip devşirme malzeme kullanımı yöntemine Lykia'ya komşu bölgelerdeki Kremna[171], Kibyra[172] ve Side[173] gibi kentlerin de başvurduğu bilinmektedir.

İlerleyen yüzyıllarda, kentin yapısı değişmeye devam etmiştir. Bizans Dönemi kentinin castrum'u, Roma döneminden kalan yapıların parçalarını içermektedir. Bahsi geçen castrum, merkezdeki kiliseyi ve onu saran yapıları korumak için inşa edilmiştir[174]. Bu dönemden itibaren Küçük Asya'nın diğer bölgelerinde de olduğu gibi Hıristiyanlığın yayılımı ile birlikte kentin merkezinde gösterişli yapılar yerine kilise, çevresinde ise kiliseyle belirli bağı bulunan yapılar yer almaya başlamıştır. Kentin yerleşim alanının ortasında yani Opramoas Anıtı'nın ve Stoası'nın yakınında mermerin kirece dönüştürülüp kullanılması için kireç ocakları inşa edilmiştir. Mermerlerin kirece dönüştürülmesiyle niteliklerini yitiren binalar, kentin genel dokusunun da değişiminin bir göstergesidir[175].

Prof. ÇEVİK, M.s. VI. yüzyılın başında kentin nüfusunun zirve yaptığını aktarmaktadır. Prof. ÇEVİK'in bu görüşünü Rhodiapolis'in, Korydalla ile birlikte V. ve VI. yüzyıllardaki konsillerde temsil edilmesinden ve de resmi kilise belgelerinde yer almasından da anlayabiliriz[176]. Prof. ÇEVİK 546 salgını ve devamında gelen kıtlık sonucu Lykia'nın tamamında nüfusun dibe vurduğunu da belirtmektedir[177].

M.s. VII. ve VIII. yüzyıllarda bölge gittikçe güçlenen Arapların akınına uğradı[178]. Bu dönemde Lykia'da yaşam çoğunlukla istihkam edilmiş tepe başlarında devam etti. Arap Akınları'ndan sonra, Rhodiapolis'te Bizans imparatoru II. Basileus'un hüküm sürdüğü dönemden (M.s. 976–1025) sikkeler ele geçirilmiştir. Devam eden dönemde, kentin bulunduğu yerde herhangi bir Türk yerleşimi olmadığını, Bizans sonrası

---

[170] ÖZTÜRK 2006: 84.
[171] MITCHELL 1989: 324 v.d.; MITCHELL 1993: 238.
[172] MITCHELL 1993: 238.
[173] FOSS 1977: 172–80.
[174] ÇEVİK et alii 2010: 38.
[175] ÇEVİK et alii 2010: 38.
[176] JONES 1998: 109.
[177] ÇEVİK et alii 2010: 38.
[178] TIB VIII: 347; Lykia'da Arap hakimiyeti ve Arap-Doğu Roma mücadelesi için bk. KÜÇÜKAŞÇI 2007: 375–81.

döneme ait tek buluntunun 1322'ye tarihlenen ve buraya nasıl geldiği bilinmeyen bir Hamitoğulları sikkesi olduğunu biliyoruz[179].

[179] ÇEVİK 2015: 430.

KENTİN MİMARİ ÖĞELERİ

Helenlerin polis adını verdikleri, dilimizde ise kent devleti olarak adlandırılan yapı M.ö. VIII. yüzyıl boyunca Ege havzasında ve Helas'ın farklı bölgelerinde baskın yönetim biçimi olarak ön plana çıktı[180]. Bir kentin vatandaşlarının siyasal anlamda biraraya gelerek vatandaşı oldukları kentin kurumlarının sürekliliğini sağladığı yapı olan polis[181], Roma Dönemi'nde imparatorluğun Doğu kısmında bir süre daha yarı otonom olarak devam etse de antikitenin sona ermesiyle birlikte ortadan kaybolmaya başladı.

Helenler kültürel olarak birliktelik içinde olsalar da yukarıda bahsettiğimiz polis'lerde, Sümerlerin kent devlet yapısına benzer biçimde farklı kentlerin vatandaşları olarak yaşıyorlardı[182]. Polisler kent merkezine (asty) ve değişen büyüklükte kırsal alana (khora) sahip olmakla beraber, bazılarının kapladığı toplam alan çok küçükken bazı kentlerin merkezi ve kırsal alanları muazzam büyüklüklere ulaşmıştı[183].

Polisin merkezinde yer alan, kamu kurumlarının bulunduğu ve nüfusun yoğun yaşadığı kısım olan kentin (asty) Antik Çağ'da tam olarak ne anlama geldiği ve nerelerin kent olarak adlandırıldığı Rhodiapolis kent yapısını ele alırken öncelikle açıklama gereği hissettiğimiz konulardır. Gordon CHILDE'ın The Urban Revolution adlı makalesinde öne sürdüğü on kriter, kentin daha küçük topluluklardan hangi şartlarda ayrıştığını bize sunmaktadır[184]. Pausanias Ελλάδος Περιήγησις adlı kitabında Phokisliler'in kenti olarak bahsettiği Panopeus'un gerçek anlamda bir kent olmadığını ima ederek, kamu binalarının, gymnasion'un, tiyatronun, agora'nın, su akan çeşmelerin olmadığı bir yere gerçekten de polis denilip denilemeyeceğini sormaktadır[185]. Buradan yola çıkarak, antik çağlarda da CHILDE'ın öne sürdüğü gibi kent kriterleri olup olmadığı sorgulanabilir; ancak kesin olan şudur ki, bir polis gerçekten de belli kamusal yapılara ve alanlara sahipti. Antik çağda, bir yerleşimin

---

[180] GATES 2011: 205.

[181] HANSEN – NIELSEN 2004: 19.

[182] GATES 2011: 206.

[183] GATES 2011: 208.

[184] Bahsi geçen kriterler için bk. CHILDE 1950: 9–16. Makalenin genel bir değerlendirmesi için bk. SMITH 2009.

[185] Paus. x 4, 1.

polis olarak nitelenebilmesi için belli bazı kamu yapılarına sahip olması gerekiyorken, bu yapıların en önemlilerinden biri de tiyatro yapısıydı[186]. Ünlü Romalı mimar Vitruvius da tiyatroların inşası hakkında detay verirken kentte tiyatro dışında ayrıca bir forumun da olması gerektiğini belirtmiştir[187].

Rhodiapolis, yukarıda antik ve modern eserlerden verdiğimiz örnekler ışığında incelendiğinde, kent tanımına uymaktadır. Bu bağlamda Vitruvius'un ve Pausanias'ın bizlere aktarılan tanımlarıyla karşılaştırma yapıldığında, bir kentte olması gereken yapıların birçoğu ve en önemli yapıların da tamamı[188] Rhodiapolis'te de mevcuttur. Yaklaşık olarak denizden 300 metre yukarıda tepe üstünde teraslama biçiminde kurulmuş olan kente ait yapılar tepenin son 50 metresinde bulunmaktadır[189]. 26 hektarlık bir alanı kaplayan kent, bu alanın yalnızca 4 hektarlık kısmında kamusal yapılara sahipken geriye kalan alan nekropolisler ve evlerden oluşmaktadır. Böylesi zorlu ve dar bir alanda bulunan Rhodiapolis'in kent planı ve yapıların birbiriyle olan organik bağı, kenti bu bölgedeki kentler arasında farklı bir yere konumlandırmaktadır[190]. Kentin tarihi, daha önce de belirttiğimiz gibi Rhodos kolonizasyonundan önceye gitmektedir. Zira 2007 kazılarında palaestradaki Bizans katmanının altında bulunan ve Prof. ÇEVİK ve ekibi tarafından Geç Geometrik Dönem'e (M.ö. VIII. yüzyıl sonu) tarihlenen seramik parçalarının varlığı[191] ile Kepez'in güneyinde yer alan alanda Lykia tipi güvercin cepheli iki kaya mezarından oluşan kentin en erken nekropolis alanı[192] yer almaktadır. Güvercin cepheli kaya mezar sınıflandırması hakkında TIBIKOĞLU "genel olarak kaya yüzlerine açılmış çeşitli dörtgen açıklıklar biçiminde, içeri doğru derinleşen mezar odaları" şeklinde bilgi vermektedir[193]. Lykia kaya mezarları tipolojisi, 6 farklı gruba ayrılmakla beraber, Rhodiapolis'te örneğini gördüğümüz tip birinci gruba (güvercin yuvası) girmektedir[194].

---

[186] ÖZTÜRK – ÖNCÜ 2020: 263.

[187] Vitr. v 3.

[188] ÇEVİK et alii 2006: 2.

[189] ÇEVİK et alii 2010: 31.

[190] ÇEVİK et alii 2010: 31.

[191] ÇEVİK et alii 2008: 302–3.

[192] Aynı mezar tipi Arykanda, Ksanthos, Kyaneai, Myra, Telmessos, Tlos, Pinara ve Sidyma gibi Lykia kentlerinde de görülmektedir. Biçimsel bir benzetme dolayısıyla isimlendirilen bu mezar tipi Lykia dışında da ayrıca Karia'da da görülür. Detaylı bilgi için bk. TIBIKOĞLU 2021: 39–40.

[193] TIBIKOĞLU 2021: 40.

[194] Bu mezarların sınıflandırması ve detaylı bilgi için bk. TIBIKOĞLU 2021.

Rhodos öncesi dönemde Lykia yerel kültürünün izlerini taşıyan bu kent elbette ki bir Lykia kentiydi; ancak Helen unsurlar bölgeye geldiğinde burada bir symbiosis'in yaşandığı ya da aksine Helenlerin nüfus olarak çoğunluğa erişmeden, yalnızca kültürel ivme kazanıp kazanmadığı konusunda tartışmalar vardı: Bu konuda KOLB Rhodos'un etki alanında kalan Rhodiapolis ve komşu kentlerinin gerçek anlamda Helenleşmediklerini, aksine burada yaşayan halkın Helen dini, kültürü gibi unsurları kendilerine uyarladıklarını düşünmektedir[195].

Rhodiapolis'te günümüze dek ortaya çıkarılan yapıların büyük bölümü Roma Dönemi'nden kalmıştır. Roma Dönemi'nden kalan yapılar sırasıyla tiyatro (Roma Dönemi'nde değişikliklere uğramıştır), Opramoas Anıt Mezarı, Opramoas Ailesi Anıt Mezarı, Opramoas Stoası, agora, toplantı salonu, iki katlı stoa, Sebasteion (Hadrianeum), Asklepieion, yuvarlak formlu tapınak, hamam, Herakleitos Kütüphanesi, Asklepios Tapınağı ve Roma Çeşmesi'dir[196]. Kentte öne çıkan mimarı ve anıtsal yapılar, sur ve nekropolisler gibi alanlar alfabetik olarak aşağıda sırayla anlatılacaktır.

Agora-Stoa: Kentin merkezi kamu yapısı olan agora-stoa, içiçe geçmiş iki yapıdan oluşmaktadır. Kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan bu iki yapıdan stoa agora'nın batısında kalan örtülü bölümdür. Toplam uzunluğu 59 m olan birleşik iki yapının toplam genişliği güneyde 29,90 m iken kuzeyde 19,15 m'ye kadar düşmektedir[197]. İlk iki kazı sezonunda 35 m'lik bölümü açılan alanın kalan 25 m'lik bölümü 2008 sezonunda açılarak zeminin tamamen mozaik kaplı olduğu görülmüştür. Agora, kentin bulunduğu topografyanın ve dolayısıyla teraslı yapısının bir sonucu olarak diğer kentlerde olduğu gibi tam bir dörtgen şeklinde olmayıp kuzeyde dar, güneye doğru ise geniş bir forma sahiptir[198]. Kazı çalışmalarında agoranın güneydoğu köşesinde, iki katlı stoanın karşısında keşfedilen bir eksedranın heykellerle donatıldığı düşünülmektedir. Bu savı, burada bulunan heykel altlıkları da destekler niteliktedir[199].

---

[195] KOLB 1999: 155.
[196] ÖZDİLEK 2011: 39.
[197] ÇEVİK et alii 2007: 8.
[198] YILMAZ-ERKOVAN 2017: 29.
[199] YILMAZ-ERKOVAN 2017: 29–30.

Akropolis: Kentte diğer Helen kentlerinden farklı olarak ayrıca bir akropolis yapısının varlığından söz edemiyoruz. Çünkü kentin kurulabilceği tek bir alan vardır ve burası da Asartepe'nin zirve noktasıdır. Zira kentin yamaçları yerleşim alanı yapılmaya uygun olmamakla beraber tepenin başlangıç noktası olan Hacıveliler köyünün olduğu alan komşu kent Korydalla'nın egemenliğindedir[200]. Korydalla kenti de Asartepe'nin tam başlangıç noktasının altındaki iki tepeciğin arasına kurulmuştur. Normalde bir Helen polis'inin yerleşim alanı olması gereken yerde Korydalla, akropolis'in olması gereken yerde de bizatihi Rhodiapolis'in kendisi yer almaktadır. Kent çok dar bir alanda kurulduğu için ayrıca bir akropolise sahip olmadığı görülmektedir. Hatta kentin kurulduğu alanda dahi kamu yapıları teraslama ile birbiriyle içiçe geçmiş halde inşa edilmiştir[201].

Anıtsal Gömüt: Yapı, kentin en alt kotunda yer almakta ve güneydoğu kısmında bulunmaktadır. Kremasyon gömünün yapıldığı bir mekana sahiptir. Üç duvarı moloz taşlarla, üzeri tonoz örtülüdür. Araştırmacıların Kilikya'da bulunan bir yapıya benzettikleri bu yapı, büyük oluşundan dolayı "Anıtsal Gömüt" olarak adlandırılmıştır[202].

Asklepieion-Hadrianeum Önü Stoası: 2009 kazı sezonunda çalışmaların başladığı ve 2010'da bittiği bu stoa, kentin üçüncü stoa'sıdır. Asklepieion'un kuzey duvarıyla bağlantılı olarak bu noktada başlayan stoa, Opramoas Ailesi Anıt Mezarı'na kadar uzanmaktadır[203]. 59 m'ye 5,80 m ölçülerinde olan bu stoa, doğu-batı caddesi boyunca ve ana caddeye paralel olarak uzanmaktadır[204].

Asklepieion Kompleksi: Kamusal merkezin güneyinde Sebasteion'a bitişik konumlanan bu yapı topluluğu, kazıların ilk dönemlerinde Asklepieion olarak anılsa da daha sonra Asklepieion Kompleksi ismiyle raporlarda geçmeye başlamıştır. Herakleitos'la bağlantılı olduğundan neredeyse emin olabileceğimiz yapı kompleksi, Pergamon'un büyük Asklepieion'u göz önüne alınarak inşa edilmiş olabilir[205]. Bu

---

[200] Korydalla hk. TIB VIII s.v. "Korydalla"; İplikçioğlu 2021; Öztürk 2022b: 58, no. 116, s.v. "Korydalla".

[201] Çevik et alii 2010: 32–49.

[202] Kizgut et alii 2012: 94–5.

[203] Yilmaz-Erkovan 2017: 61.

[204] Yilmaz-Erkovan 2017: 61.

[205] Nutton 2014: 381.

kompleks içerisinde bir kütüphanenin varlığı, 2007 yılında bulunan Herakleitos'la ilişkili bir yazıt ile kesinleşmiştir [**T19**]. Lykia'daki tek örnek olan bu yapı, Prof. İPLİKÇİOĞLU'nun yayımladığı yazıtta adı geçen ve Herakleitos'un yazdığı 60 kitabı bağışladığı kütüphane olmalıdır. Asklepieion Kompleksi içerisinde bulunan kütüphane, yazıta göre bir tıp kütüphanesi olarak tasarlanmıştır[206]. Bu kompleks içerisinde bir de Asklepios-Hygeia tapınağı mevcuttur. Hamamdan Asklepieion'a doğru gelen caddede inşa edilen ve yazıtlardan [**T35-36-37**] anladığımız kadarıyla Herakleitos tarafından iki tanrı-tanrıça için inşa edilen tapınağa giriş yedi basamaklı bir pronaos'tan sağlanmaktaydı[207].

Athena Polias Tapınağı: Kentin ana tanrıçası olan Athena Polias'a adanan bu tapınağın varlığı, şehrin Hristiyanlık Dönemi'nde inşa edilen korunma duvarı içerisinden gelen bir yazıtta Athena Polias Tapınağı rahibinden söz edilmesi, kilise içerisinde bulunan ve M.ö. II. yüzyıla tarihlenen bir başka yazıtta bu tapınağa katkıda bulunan birinden bahsedilmesi[208] ve Prof. İPLİKÇİOĞLU ve ekibinin 2010 çalışmalarında buldukları Athena Polias Tapınağı'nda uyulması gereken kurallara ilişkin talimatname ile kesinleşmiştir. 2011 kazı sezonunda kilise yakınlarında bir alanda tapınağın varlığı kesinleşmiştir. Yapılan kazılarda toplamda 7 farklı mekan gün yüzüne çıkarılmakla beraber, araştırmacılara göre bu yapılar tapınaktan daha sonraki dönemlerde yapılmıştır[209]. Kentin yıkılmış sur duvarlarında bulunan bezemelerden bazıları da ölçümlere göre bu tapınaktandır[210].

Dükkânlar/İşlikler: Kuzey yönde yükselen kot üzerinde birbirine bitişik inşa edilmiş üç mekandan oluşan bu yapı topluluğunun ikisi anakaya veya orijinal zzemine kadar kazılmıştır. İçeride bulunan bloklardan anlaşıldığı kadarıyla yapıların orijinal zemini korunmamıştır[211].

G Yapısı: Kentin güneyindeki düzlük üzerinde bulunan bu yapı, büyük bir alanı kaplamakla beraber ne işlev gördüğü bilinmemektedir. Rhodiapolis-Gagai fay kırığı üzerinde yer alan yapı büyük tahribata uğramıştır. Farklı mekanlardan oluşmaktadır

---

[206] KIZGUT et alii 2010: 88–9.

[207] KIZGUT et alii 2010: 89.

[208] KIZGUT et alii 2012: 359.

[209] KIZGUT et alii 2012: 93.

[210] KÖKMEN-SEYİRCİ 2014: 346.

[211] KIZGUT et alii 2010: 91.

ve üç girişi vardır. Biri M.s. IV-V. yüzyıla, diğeri ise M.s. II. yüzyıla tarihlenen iki katmanı olan yapının buluntuları arasında IV. yüzyıla tarihlenen bir sikke vardır[212].

Hadrianus Sebasteion'u: Ion tarzında altlıklara sahip olan ve cephe düzenlemesi diğer Sebasteion'lar gibi olan yapının zemini yasadışı kazılarla tahrip edilmiştir[213]. Kentte imparator kültü olduğuna dair kanıtlardan biridir.

Hamam: Kentin hamamı, doğu yönündeki son kamu yapısı olmakla beraber 25,57 m genişlikte ve 40,75 m. uzunlukta (toplam alan: 1077 m^2) bir alanı kapsamaktadır[214]. Güney kısmı palaestra ve palaestra'nın alt yapısını oluşturan sarnıçlardan oluşurken kuzey kısmı hamam bölümü olarak inşa edilmiştir. Palaestra ile birlikte 8 bölümden oluşmaktadır. İlk kazı sezonunda yüzde 90'lık kısmı tamamlanmış olan hamamın Bizans Dönemi duvarları ortaya çıkarılmıştır. Bu duvarların çoğunlukla arka yamaçta bulunan nekropolis'teki malzemeden inşa edildiği anlaşılmıştır; bu da devşirme malzemenin yalnızca korunma amaçlı kullanılmadığını bize göstermektedir. 2007 sezonunda hamamda bulunan ve Geometrik Dönem'e tarihlenen seramik parçaları sayesinde yerleşimin Rhodos kolonizasyonu öncesinde de varolduğu ortaya konmuştur[215]. Kazılarda hamamın su ihtiyacının nasıl sağlandığına dair bilgi verebilecek malzeme ve alanlar bulunmuştur. Bunlar, hamam yapısının batı tarafının üst kısmında bulunan ve biri küçük biri büyük iki havuz ile yine burada in situ halde bulunan kil borular ve dirseklerdir. Kullanılmış suyun hamam yapısından nasıl atıldığı konusunda iki numaralı odanın doğu duvarının altında bulunan bir drenaj kanalı sayesinde bilgi sahibi olmaktayız[216].

Kilise: Piskoposluk Bazilikası olarak da adlandırılan ve 2008 kazı sezonunda kazıları yapılan kilise 25.60x14.58 – 18.60 m. ölçülerinde 3 nefli bazilikal plana sahiptir. Erken Bizans Dönemi'nde yapılmış olan kilisenin kuzey tarafında kent piskoposunun konutu yer almaktadır. Araştırmacılar 2009 sezonunda nefler üzerine yoğunlaşarak zeminin mozaik kaplı olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Ayrıca 2009'da apsis, bema, pastaphorium, kuzey nef ve kiliseye bitişik olan şapelde kazı çalışmaları

---

[212] ÇEVİK et alii 2009: 303–4.
[213] KIZGUT et alii 2010: 95.
[214] ÇEVİK et alii 2007: 3.
[215] ÇEVİK et alii 2009: 302–3.
[216] ÇEVİK et alii 2009: 239.

tamamlanarak konservasyon çalışmalarına başlanmıştır[217]. 2011 yılı kazı sezonunda ise ekip kilisenin güney nefindeki mozaiklerin restorasyon ve konservasyonu üzerinde çalışmıştır[218]. Çalışmalardan elde edilen veriler kilisenin Akdeniz Bölgesi erken Bizans Dönemi bazilikal planlı kiliselerinin tipik örneklerinden birisi olduğunu göstermektedir[219]. Kilise kayıtlarında Rhodiapolis bir piskoposluk olarak geçmekte olduğu için[220] söz konusu yapı kentin katedrali, yani piskoposluk kilisesi olmalıdır[221]. Kilisenin adı kentte bulunan bir yazıtta da geçmektedir. Bir din adamı olan Epigonos'un Rhodiapolis piskoposluk kilisesine yaptığı bağışla alakalı bir yazıtta da yine yapıya rastlamaktayız (**T38**). Araştırmacılar eldeki verilere dayanarak kiliseyi V. ya da VI. yüzyıla tarihlemektedirler. Yapının ne zaman terk edildiğine dair ise kesin bir veri olmamakla beraber kentin adı piskopos listelerinde en son 869 konsilinde geçmektedir[222].

Nekropolis'ler: Roma Dönemi'nde gelindiğinde Rhodiapolis'te iki adet nekropolis alanı olduğu görülmekle beraber, bunlardan biri kuzey-kuzeydoğuda düz alanda yer alırken diğeri ise kentin doğusunda yamaçlara teraslama biçiminde kurulmuştur. Ancak, lahitlerin birçoğu defineciler tarafından tahrip edildiği için çok az yazıt günümüze ulaşmıştır. Kentin kuzey-kuzeydoğu alanında yer alan nekropolisteki mezar yapıları Lykia tipi semerdam ve semerdam olmayan (düz çatılı) kireçtaşından podyumlu birçok lahide ve tonozlu oda mezarlara ev sahipliği yapmaktadır[223]. Buradaki lahitlerin üzerindeki yazıtlar kuzey ve kuzeybatıya dönüktür. Bu da kente giriş noktalarından birinin buradan olduğunu göstermektedir. Doğudaki nekropolis alanında da tıpkı kuzeydeki gibi Lykia tipi semerdam ve düz çatılı kireçtaşından lahitler bulunmaktadır. Buradaki yazıtların yönü ise direkt doğuya bakmakta olup; kente doğudan da bir giriş yönü olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Bu yazıtların tamamı Helence olup kentin vatandaşlarına aittir (**T39–40–41–42–43–46–47–48–50–51**).

---

[217] AKYÜREK – TİRYAKİ 2010: 389.
[218] KIZGUT 2012: 97.
[219] AKYÜREK – TİRYAKİ 2010: 389.
[220] LE QUIEN 1958: 991–2.
[221] AKYÜREK – TİRYAKİ 2010: 390.
[222] DARROUZÉS 1981: Notitia 4: 289.
[223] Semerdam isimlendirmesi ve tipoloji için bk. TIBIKOĞLU 2021: 31.

Opramoas Ailesi Anıt Mezarı: Tek mekândan oluşan bu yapı, yazıtlardan anlaşıldığı üzere Opramoas'ın annesi, babası ve erkek kardeşi için inşa ettirdiği anıt mezardır. Varolan tek mekâna daha sonra eklemeler yapıldığı kazı raporlarında geçmektedir[224]. Yapının içerisinde heykellerin de olduğu bilinmektedir. 1,70 m genişliğinde bir kapıya sahip olduğu anlaşılan yapı kuzey cephelidir. Kuzey duvarında yer alan altlıkta Opramoas'ın annesi ve babası anılmıştır (**T9, T13**).

Opramoas Anıt Mezarı: Antik çağ kentlerinde M.ö. I. yüzyıldan itibaren kent içinde inşa edilen mezar/anıt mezar örneği olarak dikkat çeken yapının gerçekten de Opramoas'ın bedenini içerip içermediği bilinmemektedir. İlk temizliğin yapılmasının ardından araştırmacılar yapının neredeyse tamamen yıkılmış olduğunu görmüşlerdir[225]. Roma Dönemi, özellikle de II. yüzyıl tarzı tapınak modelinde inşa edilmekle beraber karakteristik olarak prostylos tapınak düzenindedir. Yapının ölçüleri ve tanımı Prof. ÇEVİK ve ekibi tarafından "Podyum:10,26x8,15, Tapınak gövdesi: 7,32x8,16, içten: 6,05x5,16, ante çıkıntıları: 0,80; duvar kalınlıkları: yan: 0,96, ön: 0,55, arka: 0,58. Tüm yapı kesme taş bloklarla örülüdür. Çatı kiremit kaplıdır." şeklinde verilmektedir[226]. 1842'de Avrupalı gezginler SPRATT, FORBES ve DANIELL tarafından keşfedilen yapı, her birinde ortalama 102 satır bulunan yirmi sütundan oluşmaktadır. Üç tarafını yazıtlı taşların kapladığı anıt 8x7 m ölçülerinde, tiyatronun sahne binasının hemen yanındadır[227]. İki katmandan oluşan anıt duvarları sekiz kat taştan oluşmakta olup 5 metre yüksekliğindedir[228]. Önceki bölümlerde de bahsettiğimiz gibi anıtın duvarlarındaki yazıtlar genel olarak Opramoas'ın aldığı onurları, ailesine verilen onurları ve yaptığı hayır işlerini anlatmaktadır. Christina KOKKINIA'nın bu yazıtları ele alarak en kapsamlı edisyonlarından birini oluşturduğu doktora çalışması, yazıtları incelemek isteyen araştırmacılar için en önemli kaynaklardandır (**T49**).

Opramoas Stoası: Opramoas Anıt Mezarı'nın güneybatı aksında uzanan stoa, ilk kazı sezonunda çalışmaların yapıldığı alanlardan biri olmuştur[229]. Kot olarak agora stoasından yüksekte olan bu stoaya, tiyatroya çıkan basamaklı caddeden

---

[224] KIZGUT 2011: 355.
[225] ÇEVİK et alii 2008: 301.
[226] ÇEVİK et alii 2008: 302.
[227] KOKKINIA 2000: 3.
[228] KOKKINIA 2000: 3.
[229] YILMAZ-ERKOVAN 2017: 51.

ulaşılmaktadır[230]. Toplam 45 m uzunluğa sahip olan bu stoanın ortasında kireç ocakları bulunmaktadır; ancak tespitleri yapıldıktan sonra araştırmacılar tarafından kaldırılmışlardır[231]. B. İPLİKÇİOĞLU ve aralarında H. S. ÖZTÜRK'ün de bulunduğu bir ekip tarafından 2004-2005 yılı çalışmalarında Opramoas Stoası'nda yayımlanmamış ve aynı zamanda okunamayan onur kaideleri ve yazıtlar bulunmuştur[232]. Bu stoa ile Asklepieion arasındaki alanda da yazıtlar olduğunu belirten Dr. ÖZTÜRK, yangın ve hava şartları gibi sebeplerle bunların okunamayacak halde olduklarını ifade etmektedir. Ancak bu onur kaideleri kentin kalbinin, diğer kamu binalarıyla birlikte burası olduğunu göstermektedir. Diocletianus'a ait miltaşının bulunduğu batı yönündeki kapı direkt olarak Herakleitos'un Asklepieionu'nun önünden geçip stoa'ya ve tiyatroya uzanmaktadır. Helenistik kulenin arkası olan kuzey taraf görüş açısı bakımından ön tarafa göre dezavantajlı olduğu için arkadan gelen tehditler için buraya kule konduğunu düşünüyoruz.

Sur: Kentin surları yalnızca belli noktalarda izlenebilmektedir, özellikle de batı güneybatı yönünde surlar 4-5 metreye kadar yer yer takip edilebilmektedir. Kentin güney, doğu ve kuzeyinde ise kente ait sur kalıntısına rastlamak neredeyse imkânsız gibi görünmektedir. Özellikle de güney kesiminde yıkılmalarla sur parçalarının aşağı yuvarlandığı görülmektedir. Batısına bakacak olursak burada surlarda çok sayıda devşirme malzeme vardır[233]. Bunu da surun yapımında kullanılan çok sayıda onurlandırma yazıtından biliyoruz (**T6–7–8–21**). Bu durum da surların bütün Küçük Asya'nın genelinde olduğu gibi M.ö. III. yüzyıldaki Goth istilası sonucunda alelacele inşa edilmesinden kaynaklanmış olmalıdır[234]. Surlardaki bütün bu malzeme, onur yazıtları da dâhil olmak üzere kireçtaşıdır. Kentin batı yönünden de suriçine geçiş güzergâhı vardır. Kentin buradaki giriş noktasında yayımlanmamış Diocletianus zamanına tarihli bir miltaşı yazıtı ve zemindeki döşeme izleri kentin giriş noktalarından biri olduğunu göstermektedir[235].

---

[230] YILMAZ-ERKOVAN 2017: 51.

[231] YILMAZ-ERKOVAN 2017: 52.

[232] Doç. Dr. Hüseyin Sami ÖZTÜRK'ün 10.06.2022 tarihinde verdiği sözlü bilgiye göre.

[233] Kentte uzun yıllar çalışmış olan Doç. Dr. Hüseyin Sami ÖZTÜRK'ün 22.06.2022 tarihinde verdiği sözlü bilgiye göre.

[234] ÖZTÜRK 2006: 84.

[235] Doç. Dr. Hüseyin Sami ÖZTÜRK'ün 09.06.2022 tarihinde verdiği sözlü bilgiye göre.

Tiyatro: Kentin tiyatrosu, anıtsal yapılar arasında en büyüğü olmakla beraber Helenistik ve Roma Dönemleri'nde sürekli olarak kullanılmıştır. Helenistik Dönem'de inşa edilen caveasının büyük bölümü ardındaki tepeye yaslanarak kalan kısım için güçlü bir analemma duvarı örülmüştür[236]. Tiyatrolarda gösteri vaktinde güneş, rüzgar, cavea'nın açısı ve tiyatronun manzarası konum için büyük önem taşımaktadır[237]. ÖZDİLEK'ten edindiğimiz bilgi de Rhodiapolis tiyatrosunun manzarasında Kumluca Ovası, Gelidonya Burnu ve Akdeniz'in yer aldığıdır[238]. Yapı, kuzey yamaca yapılmış olsaydı cavea'sı için bir analemma duvarı gerekmeyebilirdi. Ancak bu durumda güney-güneydoğu yamacındaki manzara olmayacaktı[239]. 2006 yılında kazıların ilk sezonunda çoğunluğu kazılan tiyatronun cavea, orkestra ve proskene kısımları tamamen açılmış; sahne binası gibi kısımlar ileriki senelerde çalışılmıştır. Sahne binasının ilk başta çalışılmamasının gerekçesi olarak araştırmacılar bu kısmın Opramoas Anıtı ile içiçe olmasını (aralarında 0,67 m vardır) belirtmişlerdir[240]. Tiyatro Rhodiapolis'in kamusal merkezinin en kuzeydeki yapısıdır. Prof. ÇEVİK ve ekibinin hesaplamaları sonucunda yaklaşık kapasitesi 1.500 kişi olarak belirlenen tiyatronun çapı 39,22 m, orkestranın çapı ise 10,52 m'dir[241]. Kentte yapılan kazılarda, M.s. III. yüzyılda inşa edilen toplantı binası dışında bir toplantı yapısı olduğuna dair henüz bir kanıt yoktur. Kent meclislerinin toplanmak ve kararlar almak için tiyatroyu kullandıkları savı, burada bulunan oy pusulalarıyla da desteklenmektedir[242].

Toplantı Salonu: 14,40x13.12 m ölçülerinde dikdörtgen formda olan yapı sahne binası ve parodos'la neredeyse içiçedir[243]. Kentin şehirciliğinin somut bir örneği olarak iki katlı stoa'nın üst katı bu yapıya 9 m'lik bir alan sağlamıştır[244].

---

[236] ÖZDİLEK 2011: 42.

[237] Vitr. v, iii 2; ÖZDİLEK 2011: 42.

[238] ÖZDİLEK 2011: 42.

[239] ÖZDİLEK 2011: 43.

[240] ÇEVİK et alii 2007: 9–10.

[241] Doğu Lykia'dan Phaselis örneğine bakıldığında Phaselis tiyatrosunun orkestra bölümünün çapı 17 m'dir. http://www.phaselis.org/phaselis/kent-yapilari/ana-cadde/tiyatro [Görüntülenme tarihi: 16 Temmuz 2022].

[242] ÖĞÜN - IŞIK 2001, 55; ÖZDİLEK 2011: 91.

[243] ÇEVİK et alii 2009: 75.

[244] ÇEVİK et alii 2009: 76.

Yuvarlak Tapınak: Bir podyum üzerinde tholostan oluşan yapı Sebasteion'un güneybatısında bulunmaktadır[245]. Araştırmacılar bu yapının ne olduğu hakkında bfarklı görüşler öne sürmüşlerdir (macellum, Nemesis-Fortuna Tapınağı, Asklepios-Hygeia Tapınağı) ancak en mantıklı olan sonuç, buranın Herakleitos'un mezarı olduğudur[246].

[245] ÇEVİK et alii 2009: 77.

[246] İPLİKÇİOĞLU 2014: 235. Bu konudaki tartışma için bk. İPLİKÇİOĞLU 2014.

SOSYO-KÜLTÜREL ÖGELER

1.1. Kültler

Rhodiapolis'te tapınım gören veya kutsal alanı bulunan çok sayıda tanrı ve tanrıça ile birlikte tanrısallaştırılmış hükümdarların ve imparatorların kültleri bulunmaktadır. Bu ilahların bir kısmına yalnızca Lykia Bölgesi'nde tapınım gösterilmesi, bu kültlerin yerel bir karaktere sahip olduklarını göstermektedir. Şu ana kadar Rhodiapolis kentinde tapınım gördüğü veya kültü bulunduğu tespit edilmiş ilahlar arasında; Athena, Apollon, Asklepios-Hygeia, Nemesis, Artemis, Eleuthera, Isis, Serapis ve Tykhe bulunurken, bunlara ek olarak tanrısallaştırılan III. Antiokhos'a ait Seleukos Tanrı Kral kültü ile Roma İmparatorluk kültüne de rastlanmaktadır. Meter Theon yerel kültü ise yukarıda zikredilen ve Rhodiapolis'te tapınım gördüğü belgelenmiş yerel bir külttür. Öte yandan Athena, Asklepios-Hygeia, Nemesis-Tykhe, Artemis, Isis-Serapis ve Roma İmparator kültlerinin tapınakları mevcut arkeolojik ve epigrafik veriler ışığında belgelenmiştir.

Athena Polias: Rhodiapolis kentindeki ana ve en etkili kült, kentin ana tanrıçası da olan, Arkaik Dönem'de Malija wedrenni -büyük ihtimalle şehrin[247]-bölgenin Athenası anlamında- olarak anılan Athena Polias'tır. PARKER'a göre Malija kelimesi, Athena'nın adının Likçe direkt olarak çevirisidir[248]. LAROCHE, Wedrenni için "şehrin" yerine "bölgenin" çevirisini uygun görmektedir[249]. Bazı araştırmacılar ise Wedrei'nin kentin adı olduğunu öne sürmektedir[250]. Yine PARKER, Malija Wedrenni isminin Helence Athena Polias'ın adı gibi bir ikileme olduğunu düşünmektedir[251]. BARNETT, Malija wedrenni için "şehrin Malija'sı", yani "şehrin Athena'sı" çevirisini sunmuştur[252]. Bu sunuşta etkili olan, M.ö. IV. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen ve şu anda British Museum'da bulunan[253] iki başlı bir vazodur[254]. Bu vazoda, Troia prensi Paris'in yargılandığı bir sahne tasviri mevcuttur. Vazodaki üç figürün (Athena,

---

[247] ADAK 2007: 44.
[248] PARKER 2016: 73.
[249] LAROCHE 1979: 67.
[250] ÇEVİK 2008: 17–8.
[251] PARKER 2016: 73.
[252] BARNETT 1974: 900.
[253] BMQ 28 (1964) 95.
[254] Detaylı bilgi için bk. BRYCE 1981: 84.

Aphrodite ve Aleksandros, yani Paris) adları Likçe olup; Athena figürünün yanında Likçe'deki karşılığı Malija yazmaktadır.

Yine PARKER'a göre, Athena için Polias epitheti, Helen kolonicilerinin bir yerde yeni bir kent kurduklarında yanlarında götürdükleri Athena kültüyle yakından ilişkilidir[255]. Bu bakış açısı, Rhodiapolis'in bir Lykia kenti-yerleşimi olarak kurulmasının ardından Helenlerce "yeni baştan" bir kolonizasyona tabi tutulup tutulmadığına ışık tutabilir. Malija Wedrenni, Rhodiapolis'ten iki yazıtta Likçe yazılmıştır[256]. Helenistik ve Roma dönemlerinde ise, yukarıda da bahsettiğimiz gibi Athena kültü Rhodiapolis'te[257] ve de Phaselis'te[258] görülmektedir. Rhodiapolis, tıpkı Phaselis gibi Rhodoslu Dor kolonistler tarafından Helenleştirilmiş/kurulmuş bir kent olduğu için[259] Rhodosluların yanlarında getirdikleri Athena Polias kültü burada Malija Wedrenni kültüyle eş sayılmış olabilir[260].

Seleukoslar Dönemi'ne ait bulunmuş bir yazıtta, Athena rahipliği yapmış olan Nellios oğlu Iamaras'ın[261] adı geçmektedir (**T6**). Yayımlanmamış bir yazıtta Athena rahibi II. Iamaras'ın aracılığıyla yazılmış bir dekretin başlangıcı da yüzey araştırmasında ele geçmiştir[262]. İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen bir diğer yayımlanmamış yazıtta Ammarous adlı biri Athena Polias'a adakta bulunmuştur[263]. Kentte bulunmuş ancak yayımlanmamış iki yazıttan birinde Athena rahibi Krateros'un adı geçmekteyken diğerinde Athena tapınağında uyulması gereken kurallara ilişkin bir liste mevcut olduğu belirtilmiştir[264]. Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen Rhodiapolis'ten Helence bir yazıtta da, Athena için "Rhodiapolisliler'in Tanrıçası" ifadesi yer almaktadır (T50). Bir başka Helence yazıtta ise, mezar ihlal cezasının ödeneceği yer olarak Athena tapınağı gösterilmektedir (T46)[265]. Kentte yapılan kazıların 2009 ve 2010 sezonlarında ortaya çıkan iki yazıta göre kentin baş tanrıçasının bir tapınağı

---

[255] PARKER 2016: 74.
[256] TAM I 149 2–3, 9, 12; 150 6–7.
[257] TAM II 924 6, 925 11.
[258] TAM II 1184; TAM II 1200.
[259] Bk. TAM II 1184, 4; İPLİKÇİOĞLU 2021: 2.
[260] KEEN 1998: 203.
[261] Iamaras'ın Lykia'dan diğer örnekleri için bk. LGPN V5b s.v. "Ιαμαρας".
[262] İPLİKÇİOĞLU 2013: 216–7.
[263] İPLİKÇİOĞLU 2013: 216–7.
[264] İPLİKÇİOĞLU 2011: 198–9.
[265] Küçük Asya'dan diğer Athena Polias kültleri için bk. PARKER 2016.

olduğu bilinmektedir[266]. KÖKMEN-SEYİRCİ, Rhodiapolis sofitlerini ele aldığı makalesinde Athena tapınağına ait süslemeleri de incelemiş; kentteki sofit desenlerinin en kalitelilerinin bu tapınakta bulunduğunu belirtmiştir[267]. Buradan yola çıkarak kent halkının gelirlerden en büyük payı ve de zanaatkarlıklarının en güzel örneklerini kentlerinin baş tanrıçasına adadıkları öne sürülebilir.

Phaselis'ten biri M.ö. V. yüzyıla[268], biri M.ö. IV. yüzyıl öncesine ve diğeri Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen üç yazıtta Athena Polias'ın adı geçmektedir. Phaselis'teki bu üç yazıttan daha eski olan Dor lehçesinde yazılmışken Roma İmparatorluk Dönemi yazıtı Attika lehçesindedir. Bu da, Phaselis'in ve hatta Rhodiapolis'in Dor kimliğinden zamanla uzaklaşmış olabileceğini göstermektedir.

Kentte basılan sikkelerde, Hellenistik ve Roma Dönemi'nde Athena betimlemeleri yer almaktadır[269]. Buradan, kentteki Malija wedrennehi'den Athena Polias'a dönüşen tapınımın Roma İmparatorluk Dönemi'nde de devam ettiğini anlamaktayız.

Asklepios-Hygeia: Asklepios-Hygeia, Rhodiapolis tarihinde önemli bir yer tutan ve kentin en bilinen kişilerinden olan hekim ve filozof Herakleitos'un rahibi olduğu, kentte fazlasıyla etkili bir külttür. Herakleitos, kente bir Asklepios-Hygeia tapınağı armağan etmiş, yanında da bir kütüphane inşa ettirmiştir[270]. NUTTON, kazılarda bulunan Asklepieion kompleksi, tapınak ve kütüphaneyi Bergama'daki örneklerine paralel tutmaktadır[271]. Gagai'dan bir yazıtta, Asklepieion agonu için agonotheteslik yapmış birinden söz edilmektedir[272]. Aynı kökenden gelen ve coğrafi olarak da yakın olan Gagai ve Rhodiapolis'te Asklepios kültü konusunda bir etkileşim olabilir. Lykia Bölgesi'nde bilinen bir diğer örnek ise, Oinoanda'lı hekim III. Kapaneus'un Oinoanda demos'una kendi cebinden yaptırdığı Asklepieion'dur[273].

---

[266] KIZGUT 2012: 93.
[267] KÖKMEN-SEYİRCİ 2014: 349.
[268] SEG LXV 1510.
[269] AULOCK 1974: 293–96.
[270] NUTTON 2014: 381.
[271] NUTTON 2014: 381.
[272] CIG 4315.
[273] HOLLEAUX – PARIS 1886: 216, 1.

Apollon Patroos: Kentte etkin olan bu iki kültün dışında, Lykia'daki tanrı kültleri arasında ön plana çıkan Apollon Patroos kültü de bilinmektedir[274]. Bu durum, **T21**'de bir Apollon Patroos rahibinin ölümü sonrası onurlandırılmasından anlaşılmaktadır (Aynı kişiye ait bir diğer yazıt için bk. **T22**). Bir diğer rahip ise Opramoas'ın babası Apollonios'tur[275]. Aynı zamanda **T34**'te Opramoas'ın Apollon Patroos'a adak adadığını da bilmekteyiz. Bütün Lykia'da tapınım gören ve Lykia'nın ulusal tanrısı konumunda olan Apollon'un Rhodiapolis'ten sikkelerde de sık sık yer aldığını görmekteyiz[276]. Yine Athena Polias gibi Apollon'un da uzun süre kentte tapınım gördüğü sonucu ortaya çıkmaktadır.

Lykia'nın diğer kentlerinde de Apollon Patroos kültü ve bu külte hizmet eden rahipler mevcuttur. Apollon Patroos ile ilişkisi olan ve bu tanrının rahipliği ile kahinliğini yaptığını anladığımız kişiler arasında Oinoanda'dan gelen bir yazıtta adı zikredilen Marcus Aurelius Apollonios[277]; Kibyra'dan gelen bir yazıttan bildiğimiz Balboura'lı Troilos[278] ve Patara'dan elimize ulaşan bir yazıtta adı geçen Polyperkhon[279] isimleri anılabilir.

Nemesis–Tykhe: Kentte Nemesis-Tykhe kültünün bulunduğunu, Opramoas tarafından tanrıçalara adanmış bir tapınak[280], Antalya Müzesi'ndeki bir heykel[281] ve III. Gordianus zamanında basılan sikkelerden[282] yola çıkarak anlamaktayız. 1971 yılında yüzeyde bulunan ve Antalya Müzesi'nde. 3777 envanter no. ile işaretlenmiş olan bir Tykhe/Fortuna heykeli, kültün varlığına dair bir işaret olmalıdır. Eserin üslubunu ve karakteristik özelliklerini yüksek lisans tezinde ele alan KARAN'A göre, tarihlendirmesi Hadrianus veya Antoninus Dönemi'ne yapılmalıdır[283].

---

[274] Genel bilgi için bk. ERGÜN 2019.
[275] TAM II 905 col. II B 9–10; III E 16–17.
[276] TROXELL 1982: Lycian 40.5a; AULOCK 1974: 292; 297–8.
[277] HOLLEAUX – PARIS 1886: 224, 7.
[278] LBW 1221.
[279] TAM II 420.
[280] TAM II 905, col. XIX A.
[281] KARAN 2018: 1.
[282] AULOCK 1974: 299; https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?city_id=962 [Erişim tarihi: 17.05.2022].
[283] KARAN 2018: 25.

Arykanda'dan gelen ve Zosimas adındaki birisi tarafından Tanrıça Nemesis'e adanmış bir yazıt Lykia'nın diğer kentlerindeki Nemesis tapınımına dair bir örnek olarak gösterilebilir[284].

Hükümdar Kültü(?): Bu kısımda, kült yerine tapınım ifadesini kullanmayı daha uygun buluyoruz; bunun sebebi kentte gerçekten bir kült olduğuna dair veri olmamasıyla beraber, Seleukos rahibinin adının bir yazıtta geçmesidir (T6). Bu yazıtta, Athena Polias rahibi dışında Seleukos başrahibi olan Nikanor'un adı geçmekte, iki rahibin adları art arda yazılı olarak belgede verilmektedir. Seleukos imparatorluk kültü başrahibi olan Nikanor, M.ö. 209'da imparatorluk kültünün en büyük temsilcisiydi ve Lykia'da Seleukos hükmü sona erene kadar da bu görevde kalmış olması muhtemeldir[285]. Başrahibin adının geçtiği bir diğer yazıt, Ksanthos'tan bilinmektedir[286]. Ayrıca, Antiokheia Festivali'nden[287] de söz eden yazıt, askeri bir kişinin onurlandırılması, kendisine payeler verilmesi ve bu kararın Athena Polias tapınağı duvarına asılması ile ilgili kararları içermektedir.

İmparator Kültü: Lykialılar'ın genel olarak Roma ile iyi ilişkiler içinde olduğunu bilmekteyiz. Bunun sonuçlarından biri de, Lykia henüz bir eyalet değilken bölgede tahsis edilen güçlü bir imparator kültünün varlığıdır. Lykialılar kendileri için Roma'nın sadık müttefikleri demekteydiler ve Augustus ve ailesine birçok yerde tanrı sıfatıyla tapmaktaydılar. Opramoas, Rhodiapolis'ten bildiğimiz en ünlü imparator kültü rahibidir[288]. Aynı zamanda Lykia Birliği kararı ile Opramoas'ın masraflarını ödediği bir Hadrianeum (sebasteion) da kentte mevcuttur.

Isis-Serapis: Isis-Serapis kültünün varlığına ilişkin bilgi, kent içinden iki yazıttan gelmektedir: T42 numaralı yazıtta, "Theon Moiron"un yaşam boyu paredros'luğunu yapmış olan Rhodiapolisli III. Arteimas'ın mezar yazıtında, mezarın ihlali durumunda Isis ve Serapis tapınağına ceza ödeneceği yazmaktadır.

---

[284] IArykanda 84.

[285] SEG LXII 1489.

[286] REG 109 (1996) 2/3.

[287] Seleukos krallarını onurlandırmak amacıyla kutlanan bir festival. Söz konusu yazıt, bu festivalin adının geçtiği sekizinci yerdir. Detaylı bilgi için bk. SEG LXII 1489; LA CARIE 287–8.

[288] Detaylı bilgi için bk. TAM II 905. Lykia Bölgesi'nde imparator kültü için bk. TAŞDELEN 2012.

Ayrıca, 2004 yılında B. İPLİKÇİOĞLU ve ekibi tarafından bölgede yürütülen epigrafi çalışmalarında bulunan ve Marcus Aurelius Aristodemos adlı birisinin Serapeia Apolloneia şenliklerinde gençler dalında güreşte kazanması üzerine kendisine verilen onurların geçtiği bir yazıtta yer almaktadır[289]. Bu bilgiler ışığında kentte Isis-Serapis kültünün etkin olduğu söylenebilir.

Meter Theon: Lykia'nın yerel kültlerinden olan Meter Theon'a dair bir yazıt Rhodiapolis'te bulunmuştur (**T31**). Tanrıların Anası'nın rahibeliğini yapan bir kadının onurlandırıldığı yazıtta, imparatorların figürünleriyle süslenmiş bir taçtan da söz edilmektedir. Lykia'da Meter Theon kültüne ilişkin Kibyra'dan Troilos adında birinin adağı ve Kitanaura'dan heksametron vezninde bir adak yazıtı mevcuttur[290]. Sonuç olarak, Lykia yerel kültlerinden Meter Theon tapınımının Rhodiapolis'te mevcut olduğu söylenebilir.

Artemis: Artemis'in kentte bir tapınağı olduğunu gösteren bir yazıtta (**T43**), mezar ihlali durumunda cezanın buraya ödeneceği yazmaktadır. Helenistik Dönem'e tarihlenen yayımlanmamış başka bir yazıtta ise Artemis Labdane'ye adak adandığı da İPLİKÇİOĞLU'nun raporlarında belirtilmektedir[291]. Bu yazıtların yanısıra, Artemis'e ait sikkeler de bilinmektedir[292]. Ancak Artemis kültüne ait herhangi bir arkeolojik kanıt henüz bulunamamıştır.

1.2. Kentten Bilinen Memurlar/Memurluklar

Rhodiapolis'ten yazıtlar aracılığıyla kent içinde ve Lykia Birliği bazında birtakım memuriyet isimlerini öğrenmekteyiz. Bilinen bu memuriyetler alfabetik sıraya konduğunda şu şekildedir: Agonothetes, arkhiereus, arkhiphylaks, Epistates, grammateus, Lykiarkhes, Lykiarkhissa ve strategos'tur[293].

---

[289] Söz konusu yazıtın sadece fotoğrafı verilmiş; SEG LVI 1782 ise yazıtı fotoğraftan okuyarak yayımlamıştır. Serapis-Apollon şekliyle, Lykia dışından şimdiye kadar sadece Mısır'daki bir yazıttan bilinmektedir (https://www.metmuseum.org/art/collection/search/551367 [Erişim tarihi 17.05.2022]). Ayrıca Serapis, Helios ile birlikte de Lykia'da tapınım görmektedir (TAM II 182).

[290] EFENDİOĞLU 2008: 26–7.

[291] İPLİKÇİOĞLU 2013: 216–7.

[292] AULOCK 1974: 287; 289–292; 300.

[293] Birlik memuriyetleri hakkında daha fazla bilgi için bk. YENİ 2014: 56–69.

Antik çağda iki tip memuriyet sınıflandırması yapılmaktadır: Bunlardan ilki arkhai, diğeri ise leitourgiai tipi memuriyetlerdir. Latincesi principium olan Helence arkhe (zamanda veya sıralamada öncelik) kelimesinin çoğulu olan arkhai; basit anlamıyla siyasi, sosyal veya ekonomik gücü olan bir kişinin sahip olduğu ve kullandığı güç anlamına gelmektedir[294]. Bir yıllığına seçilen ve tekrar seçilmenin muhtemel olmadığı bir memuriyet tipi olan arkhai, krallara ait olan görevlerin kent eliti arasında paylaştırılmasıyla ortaya çıkmıştır[295]. Diğer memuriyet tarzı olan leitourgiai (leit- (laos): λειτ- (= halk) ve -ουργος (ergon): iş (Hel.)) ise, görevi yapanın masrafları kendi cebinden (ἐκ τῶν ἰδίων) karşıladığı tipte memuriyetlerdir. Bu memuriyet tipi zengin vatandaşların Helenistik Dönem'de devlet adına kamu hizmetinde bulundukları ve harcamalar gerçekleştirdikleri bir memuriyet haline gelirken, Roma Dönemi'nde ise kısmen yoksul vatandaşların da bu göreve geldikleri görülmektedir. Roma İmparatorluğu'nun doğusunda arkhai ve leitourgiai arasında teorik bir ayrım yapılmaktaydı: Arkhai bir lütuf gibi görülürken leitourgiai daha çok bir yük olarak algılanmaktaydı ve aleitourgia, yani bu tip görevlerden muaf olma ayrıcalıklı bir durumdu[296].

Rhodiapolis'ten bilinen yazıtlara göre, kentin aristokrat aileleri içinden en fazla memur, Opramoas'ın ailesinden gelmektedir. Antik çağda varlıklı insanların memur olabilmesi ve de çoğunlukla masrafların memurluğu yapan kişi tarafından, memuriyet süresince karşılanması göz önüne alındığında, Opramoas'ın ailesinden fazla sayıda memur çıkmış olması doğal bir durumdur.

Aşağıda tanımlarını yaptığımız memuriyetler Rhodiapolis'ten en az bir kişi tarafından üstlenildiği bilinen memuriyetlerdir. Aşağıda listelenen memuriyetlerden bahsederken memuriyet isimleri için Türkçeleştirilmiş "arkhiereusluk", "agonotheteslik" gibi ifadeler yerine bunların Helenceleri (agonothesia, arkhierosyne, arkhiphylakeia, epistateia, grammateia vs.) tercih edilmiştir.

Agonothetes: Birlik içindeki dini bayramlar ve Rhomaia gibi festivallerde daha çok yarışma kısmından sorumlu olan bir memuriyettir. Agonothetes'in görevleri arasında

---

[294] D. E. AUNE, "Archai Ἀρχαί", in: Dictionary of Deities and Demons in the Bible Online, Ed. Karel VAN DER TOORN, Bob BECKING, Pieter W. VAN DER HORST [Görüntülenme tarihi: 03 Temmuz 2022].

[295] RHODES 1996: 979, s.v. "Archai".

[296] FEULNER 1999: 358–63, s.v. "Liturgie".

yarışmacıları müsabakaya kabul etmek, etkinliği düzenleyip yönetmek ve kazananlara ödüllerini vermek vardır[297]. Masrafları kendi cebinden karşılayarak bu görevi yapan kişi, yarışmaların sponsorluğunu, yönetimini ve aynı zamanda hakemliğini de yapmaktaydı. Böyle bir durumda polis'lerin veya federasyonların düzenlediği agonlarda, agonothesia devletin seçtiği temsilciler tarafından yerine getirilen bir görevdi. Devlet bu hak ve görevleri yüksek makamlardaki memurlarına verirken devletin atadığı agonothesia daha çok arkhai tipi memuriyet olarak görülürdü[298]. Rhodiapolis'ten bilinen üç agonothetes Antandros (**T10**), Herakleitos ve babasının adının Pigramos olduğunu bildiğimiz biridir.

Arkhiereus: Bir eponymos memuriyetlik olan arkhierosyne Lykia Birliği'nde İmparator kültü Başrahibi (ἀρχιερεὺς τῶν Σεβαστῶν) olarak görev alan kişilere verilen unvandı ve İmparator Claudius'un M.s. 42'de Lykia'yı bir eyalet yapmasının ardından kaldırılan strategos, hipparkhos ve nauarkhos gibi memuriyetler yerine getirilmiştir[299]. Eponymos bir memuriyet olan arkhierosyne, İmparator Kültü Başrahipliği yapan kişilere ayrıca dini ve siyasi yetkiler ile sorumluluklar da getirirdi. Andriake Nero Gümrük Yazıtı'nda görüldüğü üzere İmparator Kültü Başrahibi aynı zamanda gümrükten elde edilen gelirlerin kiraya verilmesinde de görev almaktaydı[300]. Lykia Birliği'nde Arkhierosyne'nin en üst makam olduğu kabul edilerek Lykiarkheia'nın bu makama kıyasla ne derece önemli olduğu ve tanımı konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür; ancak KOKKINIA'nın doktora tezindeki öneriler kendinden evvel öne sürülen iddiaları büyük oranda çürüterek yeni ve daha tutarlı bir tablo oluşturmaktadır[301]. Bu iki makamın aynı olduklarını belirten KOKKINIA, arkhiereus görevine başlayan kişilere Lykiarkhes unvanının onursal bir paye olarak verildiğini ve ömür boyu kullanıldığını ortaya koymuştur[302]. Rhodiapolis'ten arkhierosyne makamında görev yaptığını bildiğimiz üç kişi vardır ve bunlar Opramoas, babası II. Apollonios ve kardeşi Aelius Apollonios'tur.

---

297 MAGIE 1950: 653.

298 REISCH 1893: 870, s.v. "Agonothetes".

299 TAKMER 2006: 190–1.

300 TAKMER 2006: 190.

301 Krş. KOKKINIA 2000: XIII C 3-5; TAKMER 2006: 191.

302 KOKKINIA 2000: 215.

Arkhipyhlaks: Arkhiphylakeia genel olarak vergilerin toplanması ve aktarımı işlerinden sorumlu memuriyete verilen isimdir[303]. Opramoas'ın kariyerinin en başında seçildiği memuriyet olan arkhiphylakeia'nın gereklilikleri arasında, gerekli vergi toplanamadığı durumlarda vergilerin arkhiphylaks tarafından fiscus'a ödenmesi ve daha sonra bu paranın vergi verenlerden tahsil edilmesi vardır[304]. Bu da, bu göreve gelen kişilerin özellikle varlıklı oldukları anlamına gelmektedir. ÖZTÜRK, haydutluk faaliyetlerinin Antik Çağ'da diğer bölgelerde olduğu gibi Lykia'da da var olduğunu belirterek bu faaliyetlerle başa çıkmak için bir memuriyetin var olması gerektiğini belirtmekte; ve böylece bu memuriyetin ayrıca güvenlik işlerinden de sorumlu olduğunu düşünmektedir[305]. Bölgedeki birçok yazıtta görülen hypophylaks ve paraphylaksların da arkhiphylaks'ın yardımcıları olduklarını belirtmektedir. Rhodiapolis'ten iki arkhiphylaks biliyoruz. Bu kişiler, Opramoas ve babası II. Apollonios'tur. Rhodiapolis'te bulunan bir yazıtta, -ros adında biri de arkhiphylaks'tır ancak bu kişinin Korydalla'lı olduğunu da belirtmekte fayda vardır (**T29**).

Epistates: Epistates veya tam adıyla epistates ton metapempton dikasterion memuriyeti, Liddel–Scott'ta Μετάπεμπτα δικαστήρια yani Lykia Birliği'nin gezici mahkemeleri olarak verilen mahkemelerde mahkeme başkanlığı yapan kişilere verilen isimdir. Bu memuriyet, genel olarak yazıtlarda diğer tüm memuriyetlerden sonra yazılmaktadır. Buradan yola çıkarak adı geçen memuriyetin önemi hakkında fikir sahibi olabiliriz[306]. Bu göreve gelen kişiler, mahkemelerde görev almalarının yanı sıra aynı zamanda elçilik de yapmaktaydı[307]. Ancak, JAMESON'a göre bu memuriyetin Lykia Birlik'in kendi cursus'unda yer alması pek de mümkün görünmemektedir[308]. Rhodiapolis'ten bilinen iki epistates Opramoas ve babası II. Apollonios'tur[309].

Grammateus: Helenlerde grammateia seçimle belli bir süre için göreve gelinen, genelde arkhon'lardan farklı bir memuriyete verilen isimdir. Arkhiereus ile birlikte Birlik'in en üst diğer makamı olan ve Geç Helenistik Dönem'de yazıtlarda rastlamaya

---

[303] ENGELMANN 2005: 121.
[304] KOKKINIA 2000: 218.
[305] ÖZTÜRK 2006: 126–7.
[306] YENİ 2014: 60–1.
[307] JAMESON 2016: 853.
[308] JAMESON 2016: 852.
[309] TAM II 905 II D 10-12.

başladığımız[310] grammateus'un görevleri arasında resmi yazışmaların sorumluluğu, belgelerin düzenlenmesi ve denetlenmesi ve ayrıca muhtemelen birlik arşivinin kontrolü[311] vardır. Andriake Nero Gümrük Yazıtı'ndaki bir ifadeden yola çıkan TAKMER, grammateus'un görev aldığı yıla ait vergilerin yarısının toplanmasından da sorumlu olduğunu belirtmektedir[312]. Yazıtlarda grammateusların aynı zamanda arkhiereus'luğu da üstlenmesi bu iki memuriyetin aynı anda bir kişi tarafından üstlenildiğini gösterir[313]. TAKMER Lykiarkhes unvanının grammateus olmakla başladığını ve tıpkı arkhiereus'larda olduğu gibi grammateus'larda da görev bittikten sonra da kişinin Lykiarkhes unvanını taşıdığını belirtmektedir[314]. Rhodiapolis'ten şu ana kadar bildiğimiz tek grammateus Opramoas'tır.

Lykiarkhes: Bu memuriyet, Lykia Birliği'nin en üst makamıdır ve dolayısıyla en prestijli olan görevdir[315]. Ünlü coğrafyacı Strabon Lykiarkhes'in Helenistik Dönem'de Lykia Birliği'nin başkanının taşıdığı bir unvan olduğunu ifade etmektedir[316]. Lykia Birliği'nin iki meclisinden biri olan Koinon Synedrion'da seçilen[317] Lykiarkhes'in görev tanımı konusunda ENGELMANN bu mevkinin kendi başına bir memuriyet olmadığını; Lykia Birliği'ndeki en önemli iki memuriyet olan arkhiereus ve grammateus'u aynı zaman aralığında üstlenen kişilere verilen bir unvan olduğunu öne sürmektedir[318]. KOKKINIA'ya göre arkhierosyne ve Lykiarkheia aynı görev tanımına denk düşmektedir. Çünkü arkhiereus görevine başladığında Lykiarkhes unvanını da taşımaya başlar; ancak görev süresi dolduktan sonra da Lykiarkhes unvanını onursal bir paye olarak ömür boyu kullanmaya devam eder[319]. REITZENSTEIN Helenistik Çağ'a tarihlenen yazıtlarda Lykiarkhes ifadesinin geçmediğini, Geç Helenistik Çağ'da ilk kez görüldüğünü belirterek bu memuriyetin Helenistik Çağ'da strategos'luğa denk geldiğini öne sürmektedir[320]. Rhodiapolis

---

310 YENİ 2014: 70.
311 DÖNMEZ-ÖZTÜRK 2011: 69.
312 TAKMER 2006: 194.
313 BRAND – KOLB 2005: 30.
314 TAKMER 2006: 42.
315 TAKMER 2006: 191; REITZENSTEIN 2009: 194.
316 Strab. xiv 3, 3.
317 Strab. xiv 3, 3.
318 ŞAHİN 2006: 30.
319 KOKKINIA 2000: 215.
320 REITZENSTEIN 2009: 194.

vatandaşı olup Lykiarkheia makamında görev yapan kişiler Opramoas, Aurelianus Menandros ve Opramoas'ın kardeşi Aelius Apollonios (III.)'tur.

Lykiarkhissa: Bu unvanın ve görev tanımının sınırları kesin olarak çizilmiş değildir. Lykia'da kadınların mülk sahibi olabildikleri[321] önkabulüyle yola çıktığımızda, kamu hizmetinde bulunmuş olma ihtimalleri de ortaya çıkmaktadır. Ancak, BRAUNSTEIN dışındaki araştırmacılar bu ihtimalin gerçekçi olmadığını düşünmekteler[322]. Lykiarkhissa'nın seçimle göreve gelinen bir memuriyet mi yoksa Lykiarkhes'in eşine verilen bir unvan mı olduğu tartışmalıdır. Bir Lykiarkhes ile evli olmadığı halde bu unvanı taşıyan ve Lykia'da mülk sahibi olan Marcia Aurelia Khrysion adında bir kadının varlığından haberdarız[323]. FOUGÈRES'e göre bu durum şöyle açıklanabilir[324]: Adı geçen kadın iki kez evlenmiş olabilir ve ilk eşi Lykiarkhes'lik yapmış olabilir. RUGE[325] ve KALINKA[326] Khrysion'un gerçekten de Lykiarkhes'lik yaptığını ve bu memuriyetin kadınlara da açık olduğunu söylemişlerdir; ancak LARSEN[327] bu konuda tam aksini söyleyerek bunun mümkün olmadığını belirtmektedir. Sidyma'dan Flavia Nanne adında bir kadına babası tarafından adanan bir yazıtta[328], ἀρχιερατεύσασαν partikipiyle tanımlanmakta ve kocası olduğuna dair ne bu yazıtta ne de aileye ait diğer yazıtlarda herhangi bir bilgi yoktur; bu da bize bu görevi gerçekten de yapmış olabilme ihtimalini düşündürmektedir[329]. Rhodiapolis'ten bilinen tek Lykiarkhissa Aureliane Kallippe'dir.

Strategos: Strategos, Lykia Birliği içerisindeki tanımı göz önüne alınacak olursa Birlik'in kıta sahanlığının ve liman kentlerinin savunmasından sorumlu memuriyettir. Birçok birlik başrahibi bu unvanı atalarının taşımış olmasından övünçle bahsetmektedirler[330]. JAMESON Helenistik Dönem'de strategos'un muhtemelen birliğin başkanlığını yaptığını belirtmektedir[331]. Bunlardan yola çıkarak

---

321 JAMESON 2016: 847.
322 JAMESON 2016: 847.
323 LARSEN 1957: 22.
324 FOUGÈRES 1898: 102.
325 RUGE 1927: 2279, s.v. "Lykia".
326 TAM II 188.s
327 LARSEN 1957: 22.
328 TAM II 206.
329 JAMESON 2016: 848.
330 DÖNMEZ – ÖZTÜRK 2011: 71.
331 JAMESON 2016: 836.

strategos'luğun zaman içerisinde dönüşüme uğramış; ancak yine de güçlü bir memuriyet olduğunu söyleyebiliriz. Rhodiapolis'li olup adını bildiğimiz tek strategos Ariston'dur (**T14**).

Federasyon memuriyetleri dışında kalan memuriyetlerden Rhodiapolis'te gördüğümüz örnek arkhon'luktur. Seleukos Dönemi'ne tarihlenen bir onurlandırma yazıtında (**T6**) üç adet arkhon'dan bahsedilmekte; ancak yalnızca ikisinin ismi okunabilmektedir. Bu arkhonların bule öncesi dönemde bule'ye benzer bir yapıda işledikleri düşünülmektedir[332]. Bu üç arkhondan adlarını bildiklerimiz Tainaros ve Apellion'dur.

Memuriyet	**Üstlenen kişi**
Arkhiereus	Aelius Apollonios (III.)
Arkhiereus	Opramoas
Arkhiereus	II. Apollonios
Lykiarkhes	Opramoas
Lykiarkhes	Aurelianus Menandros
Lykiarkhes	Aelius Apollonios (III.)
Lykiarkhissa	Aureliane Kallippe
Strategos	Ariston
Grammateus	Opramoas
Agonothetes	Antandros
Agonothetes	Herakleitos
Agonothetes	Pigramos oğlu filanca kişi
Arkhipyhlaks	II. Apollonios
Arkhipyhlaks	Opramoas
Epistates	II. Apollonios
Arkhon	Tainaros
Arkhon	Apellion
Arkhon	?

[332] BEHRWALD 2000: 206, 208.

SONUÇ

Tez çalışmamız, Lykia'nın orta ölçekli kentlerinden biri olan ve uzun bir aradan sonra bilim dünyasındaki araştırmalara tekrar konu edilmeye başlanan Rhodiapolis antik kenti hakkındaki epigrafik, nümismatik ve arkeolojik veriler ile antik edebi metinlerin ışığında ve aynı zamanda modern araştırma eserlerinden de yararlanılarak hazırlanmıştır. Bu monografi çalışmasının, daha önce çok az çalışılmış bir kentin tarihinin bütüncül bir şekilde ele alınmasına katkı sunacağını düşünmekteyiz.

Bu çalışma sonucunda, en erken M.ö. VIII. yüzyılda yerleşimin başladığını anladığımız Rhodiapolis'in M.ö. IV. yüzyıla dek Lykia yerel halkının kültürel etkisi altında olduğunu anlamaktayız. Ancak M.ö. IV. yüzyılda başlayan Helen etkisinin de demografik bir değişimden ziyade kültürel aktarım ile gerçekleştiği tezi de varlığını sürdürmektedir. Kentin gerçekten de Rhodos kolonizasyonu öncesinde dikkate değer bir varlığının olup olmadığı yönünde bilgi olmamakla birlikte, daha önce Lykia'lı beylerin kontrolünde bir Lykia yerleşimi olduğunu düşünmekteyiz. Ayrıca, bu dönemdeki Rhodiapolis'in tam olarak bir kentten ziyade büyük ölçekli bir kent öncesi yerleşim olduğu görüşü ağırlık kazanmıştır. Rhodiapolis'in Helenistik Dönem'deki varlığını kazılarda ortaya çıkan malzeme ile doğrulamakla beraber bu dönemde anıtsal mimari yapıların kısıtlı olduğunu da söyleyebiliriz. Asıl gelişiminin yaşandığı ve özgün şehircilik örneğini tesis ettiği M.s. II. yüzyıldan sonra kentin nüfusu artmaya devam etmiştir. Ancak, kent piskoposluk listelerinde en son 869'da görülmektedir. Bu da Arap akınlarıyla birlikte kentin gittikçe küçülerek nihayetinde terk edildiğini doğrular niteliktedir.

Antik bir kentte olması elzem olan yapıların tamamı Rhodiapolis'te vardır: 26 hektarlık bir alanı kaplayan kentin 4 hektarlık alanında agora-stoa, Anıtsal Gömüt, Asklepieion-Hadrianeum Önü Stoası, Asklepieion Kompleksi, Athena Polias Tapınağı, G Yapısı, Hadrianus Sebasteion'u, Hamam, Kilise, Opramoas Ailesi Anıt Mezarı, Opramoas Anıt Mezarı, Opramoas Stoası, Tiyatro, Toplantı Salonu, Yuvarlak Formlu Tapınak gibi yapılar; kalan kısmında ise nekropolisler, dükkanlar ve evler vardır. Denizden 300 metre yükseklikteki bir tepenin son 50 metresinde yerleşim görülen kent, engebeli bir arazidedir. Bu durum, kamusal yapıların inşası için oldukça kısıtlı ve zorlu bir arazi demektir. Kenti inşa eden mimar ve mühendisler bu problemi çözmek için sarnıçlar inşa ederek bu sarnıçları teraslama yöntemiyle üzerine yapı yerleştirilebilecek alanlara çevirmişlerdir. Bu da, Rhodiapolis'in diğer

M.s. II. yüzyıl imparatorluk kentlerinden farklı olmasını beraberinde getirmiştir. Teraslamanın dışında yapıların birbirleriyle neredeyse içiçe olması da bir diğer çözüm; veya farklı bir bakış açısıyla gereklilikti. Örneğin stoalardan birinin üst katı aynı zamanda farklı bir yapının kullanım alanı olarak işlev görmekteydi.

Asartepe'nin, yani kentin yerleştiği alanın yamaçları yerleşime uygun olmadığı için Rhodiapolis diğer klasik Helen kentlerinin aksine bir akropolis'e sahip değildir. Tepenin eteklerinde, bugünkü Hacıveliler köyünün olduğu alan başka bir kentin, Korydalla'nın egemenlik alanındadır. Tipik bir Helen kentinin akropolis'inin olması gereken yerde Rhodiapolis'in kendisi, yerleşim alanının olması gereken yerde ise Korydalla vardır.

Rhodiapolis'in, Korydalla ile yerleşilen arazi ve egemenlik alanı bağlamında karşılaştırılmasının sonucunda, iki kentten hangisinin daha fazla alana ve nüfuza sahip olduğuna dair görüşler dile getirilmiş olmakla birlikte, nihayetinde komşu Korydalla kentinin Rhodiapolis'ten daha büyük olduğu neticesine varılmıştır. Rhodiapolis'in, kara devleti olmanın dezavantajını komşu kentlerle sympoliteia kurarak aşmış olabileceğini düşünmekteyiz. Bu bağlamda Rhodiapolis'in Korydalla ve Gagai ile yapmış olabileceği sympoliteia'nın hangi sebeplerle oluşturulmuş olabileceği üzerine fikirler yürütülmüştür. Buna göre, Gagai kentinin Lykia'nın iç kısmında kalan Rhodiapolis'in denize açılmasını sağlayan bir liman işlevi gördüğü düşünülmektedir. Ayrıca, Lykia Birliği içerisinde üç oy hakkına sahip olmadığını kesin olarak bildiğimiz kentin bir sympoliteiayla Birlik içerisinde alınan kararlarda daha fazla söz hakkına sahip olma motivasyonu da etkili olmuş olabilir.

Nüfuz alanı ve arazi bakımından küçük olsa da, sahip olduğu aristokrat sınıfın önde gelen üyelerinin farklı alanlarda sağladığı faydalar Rhodiapolis'i ön plana çıkarmaktadır. Kentin üst tabakasından olan Opramoas ve Herakleitos, bu durumun örneklerini teşkil etmektedirler.

Kent eşrafının önde gelenlerinden ve belki de en zengini olan Opramoas, büyük ihtimalle kendi isteği doğrultusunda Roma vatandaşı olmayan, antik çağ literatüründe euergetes (hayırhah) dediğimiz şahsiyetlerden biridir. Lykia'nın birçok kentinde onurlandırılan Opramoas'ın servetinin büyük kısmı aslen Korydallalı olup verimli Kumluca Ovası'nda arazileri olan annesinden gelmektedir. Opramoas küçük-büyük birçok Lykia kentine yardımlarda bulunmuştur. Bu yardımları kendisine

adanan anıt mezarın duvarlarındaki uzun yazıttan ve de yardım ettiği kentlerden öğrenmekteyiz. Ancak dikkate değer olan bir husus, Opramoas'ın harcadığı para miktarının kentten kente büyük ölçüde değişmesidir. Bir hayırhah olarak övülse de, bu kişi gıda yardımlarından çok daha büyük oranda parayı kentlerin, özellikle de Lykia'nın en büyük kentlerinin depremlerden etkilenen yapılarının yeniden inşasına harcamıştır. Daha büyük kentlere yaptığı büyük miktarda harcamalar da bize ününü yaymanın onun için önemli olduğunu göstermektedir.

İmparatorluğun en büyük tıp merkezlerinde eğitim gördükten sonra doğduğu kent olan Rhodiapolis'e geri dönen ve doktor olduğunu anladığımız Rhodiapolis'li Herakleitos'un burada çeşitli tıbbi çalışmalar ve sağlık alanında büyük ölçekli kamusal hizmetler yaptığı anlaşılmaktadır. Herakleitos'un sağlık alanında yaptığı kamusal hizmetler arasında Tanrı Asklepios ve Tanrıça Hygeia'nın kültlerinin Rhodiapolis kentine getirilmesi ve Asklepieion yapısının inşa ettirilmesi gösterilebilir. Benzer şekilde, Rhodiapolis'in bir tıp merkezi olabileceği düşüncesine dair bir diğer gösterge ise vatanı tarafından onurlandırılan arkhiatros (= kent doktoru) Hermogenes'e ait bir yazıttır (**T20**). Bu icraatların tamamı Rhodiapolis'in antik dünyada ve günümüzde tıp alanında tanınmasını sağlamakla birlikte, muhtemelen ilgili dönemde de yerleşim dışındaki hastaların sıklıkla Rhodiapolis'i ziyaret etmesine neden olarak, yerleşimi önemli bir tıp merkezi haline getirmiş olmalıdır. Bu durum kentin antik dünyadaki şöhretini arttırmanın yanında, yerleşime ekonomik olarak da bir katkı sağlamış olmalıdır. Aynı bağlamda diğer Lykia kentlerinin de Rhodiapolis örneğini takip ederek, yerleşimlerinde çeşitli tıp merkezleri kurmuş olmaları ihtimal dâhilindedir.

Netice olarak, Lykia'daki diğer kentlerden daha mütevazı bir kentsel alan ve nüfusa sahip olmasına rağmen Rhodiapolis kenti, hem zenginlik hem de nüfuz bakımından kayda değer bir öneme sahip gibi görünmektedir. Rhodiapolis bu özelliğini öncelikle Lykia'nın ve belki de antik çağın en büyük hayırseveri Opramoas ve Herakleitos gibi kayda değer şahsiyetlere borçludur. Bunun yanında yine Opramoas ve kentin diğer önde gelen şahıslarının Lykia'nın diğer kentleri ve bu kentlerdeki aristokratlar ile kurdukları kişisel ve ailesel bağlantılar ağı sayesinde elde ettikleri geniş kapsamlı nüfuz, yerleşimin diğer Lykia kentleri arasında sıyrılmasına katkıda bulunmuş olabilir. Opramoas ve Roma imparatoru Antoninus Pius arasında cereyan ettiğini Opramoas'ın anıt mezarındaki mektuplardan anladığımız bir diğer önemli bağlantı ağı da kente fayda sağlamış gibi görünmektedir. Bu bakımdan Rhodiapolis, nüfustan

ve egemenlik alanından bağımsız olarak antik çağdaki bir yerleşimin kendisine kayda değer bir yer edinmesi için gerekli araçların son derece çeşitli olduğunu göstermesi bakımından önemli bir örnektir.

BİBLİYOGRAFYA

ADAK, M. 2002. "Lykia ve Roma", Lykia 1, 129–136

ADAK, M. 2007. "Die dorische und äolische Kolonisation des lykisch-pamphylischen Grenzraumes im Lichte der Epigraphik und der historischen Geographie", in: C. SCHULER (Ed.), Griechische Epigraphik in Lykien: Eine Zwischenbilanz. Akten des internationalen Kolloquiums, München

ADAK, M. – WILSON, M. 2012. "Das Vespasiansmonument von Döşeme und die Gründung der Doppelprovinz Lycia et Pamphylia", Gephyra 9, 1–40

AKYÜREK, E. – TİRYAKİ, A. 2010. "Rhodiapolis Piskoposluk Kilisesi Kazılarından Üç Mimari Plastik Eser Üzerine Değerlendirmeler", Adalya 13, 389–403

AKŞİT, O. 1971. Hellenistik ve Roma Devrinde Likya, İstanbul

ALKAN, M. 2013. Klasik Çağ'dan Erken Bizans'a Myra Kenti ve Teritoryumu, Antalya (Akdeniz Üniversitesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi)

App. bel. civ. (Appianos, The Civil Wars). The Civil Wars, Appian, Horace WHITE, London

App. mithr. (Appianos, Mithridatica). Appiani historia Romana I, P. VIERECK – A. G. ROOS – E. GABBA (eds.), Leipzig

App. Syr. (Appianos, The Foreign Wars). Appian, The Foreign Wars, Horace WHITE, New York

Arr. an. (Arrianos, Aleksandrou Anabasis). Anabasis of Aleksander, translated by I. ROBSON, London 1924 (The Loeb Series)

ARSLAN, M. 2003. "M.ö. 188 Yılından M.ö. 63 Yılına Kadar Lykia, Pamphylia ve Kilikia Trakheia Sahillerindeki Korsanlık Faaliyetleri: Nedenleri ve Sonuçları", Adalya 6, 91–118

ARSLAN, M. 2007. Mithradates VI Eupator: Roma'nın Büyük Düşmanı, İstanbul

AST. Araştırma Sonuçları Toplantısı

AULOCK, H. von. 1974. Die Münzprägung des Gordian III und der Tranquillina in Lykien, Tübingen

BADOUD, N. 2017. "Deux fragments de boucliers votifs découverts en ville de Rhodes contribution à l'étude des esclaves publics", ZPE 204, 105–115

BAKER, P. – THÉRIAULT, G. 2005. "Les Lyciens, Xanthos et Rome dans la première moitié du Ier S. A.C.: Nouvelles inscriptions", REG 118, 329–366

BARNETT, R. D. 1974. "A Silver-Head Vase with Lycian Inscriptions", in: M. Mansel (Ed.), Mansel'e Armağan II, Ankara

BAŞGELEN, N. (Ed.) 2005. Likya Günlüğü 1892 / Lycian Journal 1892, İstanbul

BAYBURTLUOĞLU, C. 2004. Lykia, İstanbul

BEAN, G. E. 1948. "Notes and Inscriptions from Lycia", JHS 48, 40–58

BEAN, G. E. 1952. "Dedication to Men in Antalya", JHS 72, 118

BEHRWALD, R. 2000. Der Lykische Bund, Bonn

BERNARD, P. 1964. "Une pièce d'armure Perse sur un monument Lycien", Syria 41 ¾, 195–212

BMQ. British Museum Quarterly

BNP. Brill's New Pauly

BRANDT, H. – KOLB, F. 2005. Lycia et Pamphylia: Eine römische Provinz im Südwesten Kleinasiens, Meinz am Rhein

BRU, H. 2020. "Les Pisidiens à Rhodes aux époques hellénistique et romaine", Electrum 27, 149–171

BRYCE, T. 1981. "Disciplinary Agents in the Sepulchral Inscriptions of Lycia", AS 31, 81–93

BRYCE, T. 1986. The Lycians in Literary and Epigraphic Sources, Copenhagen

BULUT, S. 2018. "Lykia'da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi Üzerine Bir Ön Değerlendirme – A Preliminary Evaluation on Olive Oil and Wine Production in Ancient Lycia", Cedrus 6, 675–700

TAKMER, B. 2006. Lex Portorii Provinciae Lyciae: Lykia Eyaleti Gümrük Yasası, Antalya (Akdeniz Üniversitesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi)

CAMGÖZ, F. 2010. M.ö. 2. – M.s. 1. Yüzyıllarda Lykia Tarihi: Roma ile İlişkileri, Eyalet Olma Süreci, İstanbul (İstanbul Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Cass. Dio. Roman History, with an English translation by E. CARY, I–IX,
London (The Loeb Series)

CHILDE, G. 1950. "The Urban Revolution", The Town Planning Review 21/1, 3-17

COLVIN, S. (Ed.) 2004. The Greco–Roman East: Politic, Culture, Society, Cambridge

Curt. (Quintus Curtius Rufus, Historiarum Alexandri Magni Macedonis). Quintus Rufus. With an English translation by J. C. ROLFE, I–II.Cambridge (The Loeb Series)

ÇEVİK, N. 2002. Taşların İzinde Likya, İstanbul

ÇEVİK, N. – KIZGUT, İ. – BULUT, S. 2007. "Rhodiapolis Kazılarında İlk Yıl: 2006", KST 29/2, 1–18

ÇEVİK, N. 2008. Arkeolojisi, Tarihi, Doğası ve Tarımıyla Kumluca–Rhodiapolis, Antalya

ÇEVİK, N. – KIZGUT, İ. – BULUT, S. 2008. "Rhodiapolis 2007 Kazıları", KST 30/4, 297–316

ÇEVİK, N. – KIZGUT, İ. – BULUT, S. – AKYÜREK, E. – KUNZE, M. – ÖZDİLEK, B. – AKALIN, E. – TIBIKOĞLU, H. O. – ÇÖMEZOĞLU, Ö. 2008. "Rhodiapolis Kazıları ve Çevresi Yüzey Araştırmaları 2008 Raporu", KST 31/4, 209–230

ÇEVİK, N. – KIZGUT, İ. – BULUT, S. 2010. "Rhodiapolis, as a Unique Example of Lycian Urbanism", Adalya 13, 32–49

ÇEVİK, N. 2015. Lykia Kitabı, İstanbul

ÇEVİK, N. 2021. Lykia Kitabı: Arkeolojisi, Tarihi ve Kültürüyle Batı Antalya, Ankara

DARROUZÈS, J. 1981. Notitia Episcopatuum Ecclesiae Constantinopolitanae

DAVIES, G. 1895. "Greek Inscriptions from Lycia", JHS 15, 100–115

DE SOUZA, P. 1999. Piracy in the Graeco-Roman World, Cambridge

Diod. (Diodorus Siculus, Bibliothekes Historikes). Diodorus of Sicily in Twelve Volumes with an English translation by C. H. OLDFATHER. Vol. 4–8, Cambridge (The Loeb Series)

DIMOPOULOU-PILIOUNI, A. 2008. "Apeleutheroi: Metics or Foreigners?", Dike 11, 27–50

DİNÇ, S. 2008. Hellenizm ve Roma Çağları Likyası'nda Sympoliteia'lar, İstanbul (Marmara Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

DNP. Der neue Pauly

DÖNMEZ-ÖZTÜRK, F. 2011. Lykia Bölgesi'nde Roma Vatandaşlık Hakkı Verme Politikası (Principatus'un Başlangıcından M.s. 212'ye Kadar), İstanbul (Marmara Üniversitesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi)

DUNAND, F. 1973. Le culte d'Isis dans le bassin oriental de la Méditerranée, Leiden

ERGÜN, N. 2019. Likya'da Apollon Kültü, Ankara (Ankara Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

FdXanthos. Balland, Fouilles de Xanthos

FEULNER, H. J. 1999. "Liturgie", DNP 7, 358–63

FGrHist. JACOBY, F. (Ed.) 1923. Die Fragmente der griechischen Historiker, Leiden

FOSS, C. 1977. "Attius Philippus and the Walls of Side", ZPE 26, 172–180

FOUGERES, G. 1898. De Lyciorum communi, Paris

FRASER, P. M. 1961. "Bibliography: Graeco-Roman Egypt Greek Inscriptions (1960)", The Journal of Egyptian Archaeology 47, 139–149

FREI, P. 1990. "Geschichte Lykiens im Altertum", in: J. BORCHHARDT (Hrsg.), Götter, Heroen, Herrscher in Lykien, Wien, 7–18

FRENCH, D. H. – LIGHTFOOT, C. S. (Edd.) 1989. The Eastern Frontier of the Roman Empire: Proceedings of a Colloqium Held at Ankara in September Part I, Ankara

GATES, C. 2011. Ancient Cities: The Archaeology of Urban Life in the Ancient Near Est and Egypt, Greece and Rome, 2nd Edition, London

GÖKALP, N. – AKDOĞU-ARCA, E. N. 2010. "New Inscriptions from Antalya", Olba 18, 281–306

HANSEN, M. H. – NIELSEN, T. H. (edd.) 2004. An inventory of Archaic and Classical poleis: An investigation conducted by Copenhagen Polis Centre for Danish National Research Foundation, Oxford

Hdt. (Herodotos, Historiai). Historiai, translated by A. D. GODLEY, London 1920 (The Loeb Series)

HELLER, A. – PONT, A. 2012. Patrie d'origine et patries électives, Bordeaux

HILL, G. F. 1895. "Inscriptions from Lycia and Pisidia Copied by Daniell and Fellows", JHS 15, 116–131

Hiller von GAERTRINGEN, F. "Inschriften von Rhodos und Thera", Hermes 36/3, 440–47

HOLLEAUX, M. – PARIS, P. 1886. "Inscriptions d'Oenoanda", BCH 10, 216–235

Hom. Il. (Homeros, Ilias). Homer: The Iliad with an English translation by A.T. MURRAY, London 1924 (The Loeb Series)

HUBER, G. 2006. "Rhodiapolis: Beziehungen zwischen Bauforschung und Epigrafik", AAWW 141, 5–24

IAM. Acta Classica Mediterranea, Inscriptiones Asiae Minoris

IArykanda. Die Inschriften von Arykanda. «Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien», 48, Bonn

IŞIK, H. – ECK, W. – ENGELMANN, H. 2008. "Der Leuchtturm von Patara und Sex. Marcius Priscus als Statthalter der Provinz Lycia von Nero bis Vespasian", ZPE 164, 91–121

İPLİKÇİOĞLU, B. 2006. "Batı Pamphylia ve Doğu Lykia'da Epigrafya Araştırmaları 2004", AST 23/1, 219–224

İPLİKÇİOĞLU, B. 2007. "Doğu Likya'da Epigrafik-Tarihi Coğrafi Araştırmalar", ANMED 2007, 122

İPLİKÇİOĞLU, B. 2008. "Die Provinz Lycia unter Galba und die Gründung der Doppelprovinz Lycia et Pamphylia unter Vespasian", AAWW 143

İPLİKÇİOĞLU, B. 2010a. "Eine spätantike Akklamation auf die Πράσινοι (die "Grünen"): Ein neugefundener Inschriftstein aus Rhodiapolis", AAWW 145, 161–167

İPLİKÇİOĞLU, B. 2010b. "Heraklit von Rhodiapolis, ein gefeierter Arzt der traianischen Zeit", in: J. FISCHER (Hrsg.), <<Der>> Beitrag Kleinasiens zur Kultur- und Geistesgeschichte der griechisch-römischen Antike, Wien, 231–255

İPLİKÇİOĞLU, B. 2011. "Doğu Likya – Batı Pamfilya Epigrafik-Tarihî Coğrafî Araştırmalar 2010", ANMED 9, 198–199

İPLİKÇİOĞLU, B. 2012. "Stiftung des Diakons Epigonos: Zwei neugefundene Altarschranken aus Rhodiapolis (Lykien)", AAWW 146, 31–38

İPLİKÇİOĞLU, B. 2014. "Ein neues Ehrendekret der Rhodiapoliten aus dem Jahr 194 v. Chr.", AAWW 147, 39–57

İPLİKÇİOĞLU, B. 2021. Die Inschriften von Korydalla, Wien

JAMESON, S. 2016. "The Lycian League: Some Problems in its Administration". Band 7/2. Halbband Politische Geschichte (Provinzen und Randvölker: Griechischer Balkanraum; Kleinasien [Forts.]), Hildegard TEMPORINI (ed.), Berlin/Boston De Gruyter, 2016, 832-856

JONES, A. H. M. 1971. The Cities of The Eastern Roman Provinces, Oxford

JONES, A. H. M. 1998. Cities of the Eastern Roman Provinces, Oxford

JONES, C. P. 1992. "Foreigners in a Hellenistic Inscription of Rhodes", Tyche 7, 123–132

KARAN, M. E. 2018. Rhodiapolis Tykhe/Fortuna Heykeli, Antalya (Akdeniz Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

KEEN, A. G. 1998. Dynastic Lycia: A Political History of the Lycians and Their Relations with Foreign Powers c. 545–362 B.C., Leiden/Boston/Köln

KEEN, A. – HANSEN, M. H. (eds.) 2004. "Lykia", An Inventory of Archaic and Classical Poleis, Oxford

KIZGUT, İ. – AKALIN, E. – BULUT, S. 2009. "Rhodiapolis Kazıları ve Çevresi Araştırmaları 2009", ANMED 8, 86–93

KIZGUT, İ. 2011. "Rhodiapolis Kazıları ve Çevresi Araştırmaları 2010", ANMED 9, 94–99

KIZGUT, İ. 2012. "Rhodiapolis Kazıları ve Çevresi Yüzey Araştırmaları 2011", ANMED 10, 93–98

KIZGUT, İ. 2013. "Rhodiapolis Kazıları 2012", ANMED 11, 113–120

KOKKINIA, C. 2000. Die Opramoas-Inschrift von Rhodiapolis: Euergetismus und soziale Elite in Lykien, Bonn

KOKKINIA, C. 2001. "Verdiente Ehren: Zu den Inschriften für Opramoas von Rhodiapolis und Iason von Kyaneai", Antike Welt 32/1, 17–23

KOLB, F. 1999. "Kulte und Heiligtümer im archaischen und klassischen Lykien", in A. FRAYSSE / E. GENY (éds.), Religions du Pont-Euxin. Actes du VIIIe Symposium de Vani, Paris

KOLB, F. – TIETZ, W. 2001. "Zagaba: Münzpragung und politische Geographie in Zentrallykien", Chiron 31, 347–416

KÖKMEN-SEYİRCİ, H. 2014. "The Soffits of Rhodiapolis", Cedrus 2, 339–353

KÜÇÜKAŞÇI, M. S. 2007. "VII.–XII. Yüzyıllarda Likya'ya Arap İlgisi", in: K. DÖRTLÜK – B. VARKIVANÇ – T. KÂHYA – J. COURTILS – M. D. ALPARSLAN – R. BOYRAZ, III. Likya Sempozyumu 7 – 10 Kasım 2005 Bildirileri, Antalya

LA CARIE. ROBERT, L. – ROBERT, J. 1954. La Carie: Histoire et géographie historique avec le recueil des inscriptions antiques, Paris

LAROCHE, E. 1979. "L'inscription lycienne", in: H. METZGER et alii (Ed.), Fouilles de Xanthos. Tome VI, La Stèle trilingue du Létôon, 49–127

LARSEN, J. A. O. 1957. "Lycia and Greek Federal Citizenship", Symbolae Osloenses, 33/1, 5–26

LARSEN, J. A. O. 1968. Greek Federal States – Their Institutions and History, Oxford

LE QUIEN, M. 1958. Oriens Christianus, In Quator Patriarchatus Digestus I

Liv. (Titus Livius, Ab urbe condita). Livy, with an English translation by E. T. SAGE, London/Cambridge [Mass.]

MAGIE, D. 1950. Roman Rule in Asia Minor, to the End of the Third Century after Christ, Princeton

MAGIE, D. 1953. "Egyptian Deities in Asia Minor in Inscriptions and on Coins", AJA 57/3, 163–187

MITCHELL, S. 1989. "The Siege Cremna", in: FRENCH – LIGHTFOOT 1989: 191–201

MITCHELL, S. 1993. Anatolia: Land, Men and Gods in Asia Minor, I: The Celts and the Impact of Roman Rule, II: The Rise of the Church, Oxford/New York

MITCHELL, S. 2005. "The Treaty between Rome and Lycia of 46 BC (MS 2070)", in: PINTAUDI 2005: 165–258

MURPHY, D. 2006. "The Cisterns and Reservoirs of Rhodiapolis, Southwest-Turkey. A Study in Ancient Water Management", in: G. WIPLINGER (Ed.), Cura Aquarum in Ephesos, Proceedings of the 12th International Congress on the History of Water Management and Hydraulic Engineering in the Mediterranean Region 2.10.2004, Vol. 1, 159–164

NUTTON, V. 2014. "Rhodiapolis and Allianoi: Two Missing Links in the History of the Hospital?", Early Christianity 5/3, 371–389

OLIVER, J. H. 1975. "The Empress Plotina and the Sacred Thymelic Synod", Historia 24, 125–128

ORMEROD, H. A. 1921. "Ancient Piracy in the Eastern Mediterranean", AAA 8.3–4 (1921) 105–124

ÖĞÜN, B. – IŞIK, C. 2001. Kaunos

ÖZDİLEK, B. 2011. Rhodiapolis Tiyatrosu ve Lykia Tiyatroları, Antalya

ÖZTÜRK, H. S. 2006. M.ö. II. – M.s. IV. Yüzyıllarda Likya-Pamfilya Bölgesinde Kırsal Alan Güvenliği, İstanbul (Marmara Üniversitesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi)

ÖZTÜRK, H. S. 2021. "Addenda to Honorary Inscription for Commodus from Rhodiapolis", AClassMed 4, 306

ÖZTÜRK, H. S. 2022. "Honorary Inscriptions for Augustus and his Family from Andriake (Myra)", AClassMed 5, 39–57

ÖZTÜRK, H. S. 2022b. "Korydalla, no. 115", AClassMed 5, 58–60

ÖZTÜRK, H. S. – ÖNCÜ, Ö. E. 2020. "Olympos in Lycia: A Novel Assessment of its History and Localization in Light of Recent Archaeological and Epigraphical Research", Adalya 23, 253–275

PARKER, R. 2016. "Athena in Anatolia", Pallas 100, 73–90

Paus. (Pausanias, Perihegesis Tes Hellados). Pausanias, Description of Greece with an English Translation by W.H.S. JONES, and H.A. ORMEROD, in 4 Volumes. Cambridge/London

PETERSEN, E. – VON LUSCHAN, F. 1889. Reisen im südwestlichen Kleinasien, II: Reisen in Lykien, Milyas und Kibyratis, Wien

PIETTRE, R. K. 2005. "Paul and the Athens Epicureans: Between Polytheisms, Atheisms and Monotheisms", Diogenes 52/1, 47–60

PINTAUDI, R. (Ed.) 2005. Papyrologica Florentina 35. Papyri Graecae Schøyen, Firenze

Plin. nat. (Plinius Secundus Gaius, Naturalis historia). Pliny, Naturalis Historia, with an English translation by H. RACKHAM, London (The Loeb Series)

Plut. Demetr. (Plutarch, Plutarch's Lives). Plutarch, Plutarch's Lives, with an English translation by. Bernadotte PERRIN, Cambridge (The Loeb Series)

Polyb. (Polybius, Historiae). Polybius, The Histories, translation W. R. PATON, London (The Loeb Series)

PONS, M. V. 2016. "The Lycian PN Artimas and Arteimas: A New Proposal for an Iranian and Epichoric Etymology", Glotta 92, 280–294

Ps. Sk. (Pseudo Skylaks, Periplus). Scylacis Caryendensis, «Fr. 100 "LYKIA"», in: GGM I, 15–96

Ptolem. (Ptolemaios, Geographia). Ptolemy's Geography: An Annotated Translation of the Theoretical Chapters, Princeton

RE. Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft, Stuttgart 1893 →

REGER, G. L. 2004. "Sympoliteiai in Hellenistic Asia Minor", in: COLVIN 2004: 145–180

REISCH, E. 1893. "Agonothetes", RE 1, 870

REITZENSTEIN, D. 2011. Die lykischen Bundespriester: Repräsentation der kaiserzeitlichen Elite Lykiens, Berlin

REITZENSTEIN, D. 2012. "Elite und Mehrfachbürgerrechte im lykischen Bund", in: A. HELLER – A. PONT (Eds.), Patrie d'origine et patries électives, Bordeaux, 153–173

REITZENSTEIN, D. 2016. "Agonistik und Kaiserkult in Lykien", in: A. KOLB – M. VITALE (Eds.), Kaiserkult in den Provinzen des Römischen Reiches: Organisation, Kommunikation und Repräsentation, Berlin/Boston, 133–156

RENSCH, W. 1908. "De manumissionum titulis apud Thessalos", Diss. Phil. Halenses

RHODES, P. J. 1996. "Archai", DNP 1, 979

RUGE, W. 1927. "Lykia", RE 13, 2, 2279

SAMAMA, E. 2003. Les médecins dans le monde grec – Sources épigraphiques sur la naissance d'un corps médical, Genève

SÄNGER-BÖHM, K. 2011. "SEG 56, 1773: Agrippina maior oder minor?", Tyche 26, 303–4

SAVAŞ, S. Ö. 2006. "Anadolu (Hitit-Luvi) Hiyeroglifli Belgeler Işığında: Hattusa'dan Lukka'ya", in: K. DÖRTLÜK – B. VARKIVANÇ – T. KÂHYA – J. COURTILS – M. D.

ALPARSLAN – R. BOYRAZ, III. Likya Sempozyumu 7 – 10 Kasım 2005 Bildirileri, Antalya

SCHULER, C. 2010. Priester προ πολεως in Lykien: Eine neue Inschrift aus dem Territorium von Patara, ZPE 173, 69–86

SHIPLEY, G. 2000. The Greek World after Alexander, London/New York

SMITH, M. E. 2009. "V. Gordon Childe and the Urban Revolution: A Historical Perspective on a Revolution in Urban Studies", The Town Planning Review 80/1, 3-29

SPRATT, T. A. B. – FORBES, E. 1847. Travels in Lycia, Milyas and the Cibyratis, I–II, London

Steph. Byz. (Stephanos Byzantios). Stephani Byzantii Ethnicorum, Quae supersunt ex recensione AUGUSTI MEINEKII, Berolini

Strab. (Strabon, Geographika). The Geography of Strabo, with an English translation by H. L. JONES, I–VIII, London/New York

Suet. Aug. (Suetonius, divus Augustus). Sueton. The Lives of the Caesars, with an English translation J. C. ROLFE, I, London/New York (The Loeb Series)

Suppl. Epig. Rodio. CARRATELLI, G. P. "Supplemento epigrafico rodio." in: ASAtene 30–32, N.S. 14–16, 247–316

ŞAHİN, S. 1993. "Ein Ehrenmonument für Hadrian und Sabine in Rhodiapolis", EA 21, 92

TAM I. Tituli Lyciae lingua Lyciae conscripti, Vindobonae

TAM II. Tituli Asiae Minoris, II: Tituli Lyciae linguis Graeca et Latina conscripti, 1: Pars Lyciae occidentalis cum Xantho oppido, 2: Regio quae ad Xanthum flumen pertinet praeter Xanthum oppidum, 3: Regiones montanae a valle Xanthi fluminis ad oram orientalem, Vindobonae

TAŞDELEN, E. 2012. Lykia Bölgesinde İmparator Kültü, Antalya (Akdeniz Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Thuc. (Thukydides). Thucydides, The Peloponnesian War, translated by M. HAMMOND, New York 2009

TIB VIII. HELLENKEMPER, H. – HILD, F. (Hrsgg.), Tabula Imperii Byzantini, VIII: Lykien und Pamphylien, Wien

TIBIKOĞLU, H. O. 2021. Myra Kaya Mezarları, Antalya (Akdeniz Üniversitesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi)

TİRYAKİ, A. 2012. "Rhodiapolis Piskoposluk Kilisesi'nde İşlevi Tartışmalı Mimari Düzenlemeler: Yüksek Nef Ayrımı ve Oturma Sekileri", Olba 10, 493–514

TREUBER, O. 1886. Beiträge zur Geschichte der Lykier, Tübingen

TREUBER, O. 1887. Geschichte der Lykier, Stuttgart

TROXELL, H. A. 1982. The Coinage of the Lycian League, New York

TÜNER-ÖNEN, N. 2008. Phaselis Antik Kenti ve Teritoryumu, Antalya (Akdeniz Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Vitr. (Vitruvius, De Architectura). Vitruvius: The Ten Books on Architecture, Morris Hicky MORGAN, Cambridge

WÖRRLE, M. 1988. Stadt und Fest im kaiserzeitlichen Kleinasien, München

WÖRRLE, M. 2016. "Epigraphische Forschungen in Limyra XI: Gymnasiarchinnen und Gymnasiarchen in Limyra", Chiron 46, 403–451

YAKUBOVICH, I. 2011. "Glossar des Lykischen, by Günter NEUMANN", JNES 70/2, 336–337

YALVAÇ, U. 2021. "Corrigenda et Addenda to an Honorary Inscription from Rhodiapolis", AClassMed 4, 307

YALVAÇ, U. 2022. "Herakleitos of Rhodiapolis: Addenda et Corrigenda to TAM II 911", Libri 8, 1–3

YALVAÇ, U. 2022. "Corrigenda et Addenda to an Honorary Inscription from Rhodiapolis", AClassMed 5, 209–10

YENİ, S. 2014. ΛΥΚΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑ'dan ΛΥΚΙΩΝ ΤΟ ΚΟΙΝΟΝ'a: Hellenistik Önceller Işığında Lykia Birliği'nin Görevleri, İdari Yapısı Ve Finansmanı, Antalya (Akdeniz Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

YILMAZ-ERKOVAN, N. 2017. Rhodiapolis Agora ve Stoaları, Arkeolojisi, Rölöve ve Restitüsyonu, Antalya (Akdeniz Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

ZIMMERMANN, M. 1999. "Lykioi, Lykia", DNP 7, 559–560

TESTIMONIA

EDEBİ METİNLER

EM1 Ptolem. v 3, 3: Rodia . 61°00' . 36°45'

EM2 Plin. nat. v 43: In Lycia igitur a promunturio eius oppidum Simena, mons Chimaera noctibus flagrans, Hephaestium civitas et ipsa saepe flagrantibus iugis. oppidum Olympus ibi fuit, nunc sunt montana Gagae, Corydalla, Rhodia(o?)polis, iuxta mare Limyra cum amne in quem Arycandus influit, et mons Masicitus, Andria civitas, Myra, oppida Aperiae et Antiphellos quae quondam Habesos, atque in recussu Phellos.

EM3 Theopomp. frg. 111, FGrHist I 295: Καὶ περὶ Μόψου τοῦ μάντεως, καὶ τῶν θυγατέρων Ῥοδῆς καὶ Μηλιάδος καὶ Παμφυλίας· ἐξ ὧν ἥ τε Μοψουεστία, καὶ ἡ ἐν Λυκίᾳ Ῥοδία, καὶ ἡ Παμφυλία χώρα τὰς ἐπωνυμίας ἔλαβον.

EM4 Steph. Byz. 546, 6: Ῥοδία, πόλις Λυκίας. τὸ ἐθνικὸν Ῥοδίας Ῥοδίεύς, καὶ τῆς Ῥόδης Ῥοδεύς· ἄμεινον δὲ τὸ Ῥοδιαῖος.

YAZITLAR

I. ONUR YAZITLARI

İMPARATORLAR VE AİLELERİNİN ONUR YAZITLARI

1. IULIA AGRIPPINA (MAIOR)

Buluntu Yeri ve Tanım: Tiyatro yakınındaki şehir duvarının inşasında kullanılmış blok.

Edisyon : SEG LXI 1255; SÄNGER-BÖHM 2011, 303–304; SEG LVI 1773; İPLİKÇİOĞLU 2006: 221, fig. 1 (sadece fotoğraf, metin yok)

Literatür : SÄNGER-BÖHM 2011: 303–4; ÖZTÜRK 2022: 43

Tarih : M.s. 18–19 [ÖZTÜRK]

[Ἰ]ουλίαν Ἀγριππεῖναν
γυναῖκα Γερμανικοῦ
vac. Ῥοδιαπολεῖται vacat.

[SEG]

Iulia Agrippina'ya (Maior) onurlandırma. Germanicus'un karısı Iulia Agrippina, eşine Doğu seyahatinde eşlik ettiği dönemde, Rhodiapolis'te onurlandırılmıştır.

2. HADRIANUS VE SABINA

Buluntu Yeri ve Tanım: Akropolisin girişinde bir binanın önünde bulunan heykel kaidesinde.

Edisyon : ŞAHİN 1993: 92

Literatür : -

Tarih : M.s. 136 [ŞAHİN]

Αὐτοκράτορα Καίσαρα Σαβεῖναν
[Τ]ραιανὸν Ἀδριανὸν Σεβαστήν
[Λυκ]ίων τὸ κοινὸν διὰ τοῦ ἀρχιερέ<ω>ς
[τῶν] Σεβαστῶν τοῦ δὲ αὐτοῦ καὶ γραμματέ<ω>ς
[Ὀπραμ]όου τοῦ Ἀπολλωνίου β′ τοῦ Καλλιάδου Ῥοδιαπολείτου.

[ŞAHİN]

Yazıta göre Lykia Birliği, Kalliades torunu, Apollonios oğlu, birlik sekreteri ve aynı zamanda da imparator rahibi olan Opramoas aracılığıyla İmparator Hadrianus ve İmparatoriçe Sabina'yı onurlandırmaktadır.

3. Antoninus Pius

Buluntu Yeri ve Tanım: A magno Opramoae monumento ad septem triones et orientem basis quadratae pars superior 0.45 m alta, 0.81 m lata, 0.36 m crassa, ornata quondam in fronte et utroque latere crepidine 0.24 m alta; litterae 0.03 m altae eiusdem formae atque in magno Opramoae monumento.
Edisyon : TAM II 912
Literatür : –
Tarih : Antoninus Pius Dönemi [PHI]

Αὐτοκράτορα Καίσαρα
Τίτον Αἴλιον Ἀδριανὸν
Ἀντωνεῖνον Σεβαστὸν Εὐσεβῆ
4 Ῥοδιαπολειτῶν ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆ-
[μος - - -].

[TAM]

Opramoas Anıt Mezarı'nın yakınlarında bulunmuş olan yazıt, Rhodiapolis bule ve demos'unun İmparator Antoninus Pius'u onurlandırmasından söz etmektedir.

4. Marcus Aurelius ve Commodus

Buluntu Yeri ve Tanım: Tiyatronun 85–95 metre batı-kuzeybatısında.
Edisyon : SEG LVI 1774; İplikçioğlu 2006: 221, fig. 2 (sadece foto, metin yok)
Literatür : –
Tarih : M.s. 177 ortası ile 17 Mart 180 arası

Αὐτοκράτορα Καίσαρα vacat Αυτοκρ̣άτο[ρα Καίσαρα]
Μᾶρκον Αὐρήλιον vacat Μᾶρκ[ο]ν̣ Αὐρ[ήλιον - - ? - -]
Εὐσεβῆ Εὐτυχῆ Σεβαστὸν vacat Εὐσεβῆ Ε̣ὐτ[υχῆ Σεβαστόν]
4 vacat Ῥοδιαπολειτῶν ἡ βουλ[ὴ καὶ ὁ δῆμος? vacat?].

[SEG]

SEG'nin editörleri tarafından fotoğraftan okunan yazıta göre, Rhodiapolis bule ve demos'u İmparator Marcus Aurelius ve Commodus'u onurlandırmaktadır.

5. Commodus

Buluntu Yeri ve Tanım: Tiyatronun yaklaşık 85–95 metre batı-kuzeybatısında [T4'ün yakınında].

Edisyon : Öztürk 2021: 306; SEG LVI 1775; İplikçioğlu 2006: 221, fig. 3 (sadece fotoğraf, metin yok)

Literatür : –

Tarih : M.s. 180–192

[Αὐτοκράτορα Καίσαρα]
[Μᾶρκον Αὐρήλιον Κόμμοδον]
⟦Ἀντωνεῖνον Εὐσε⟧
⟦βῆ Εὐτυχῆ Σεβ[αστ]ὸ[ν]⟧
Ῥοδιαπολειτῶν
4 ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆ-
vacat μος vacat.

[Öztürk]

Rhodiapolis bule ve demos'u bu yazıtta Commodus'u onurlandırmaktadır. Damnatio memoriae ilanının ardından imparatorun adı silinmiştir.

Diğer Onur Yazıtları

6. Akhaios'a Onurlandırma Kararı

Buluntu Yeri ve Tanım: Kireçtaşından alınlıklı stel. Büyük Basilika'da bulunmuştur. Eşik olarak kullanılan yazıt 23 parçaya ayrılmış ve şu an kazı deposundadır.

Edisyon : SEG LXII 1489; İplikçioğlu 2012: 39–57

Literatür : –

Tarih : M.ö. 194 [İplikçioğlu]

[Βα]σιλευόντων Ἀντιόχου καὶ [τοῦ υἱ]οῦ Ἀ[ν]-
[τ]ιόχου, (ἔτους) ηι′ καὶ ρ′, ἐπ᾽ ἀρ[χι]ερέω[ς Νικ]άν[ο]-
ρος, ἐν δὲ Ῥοδίαιπόλε[ι ἐφ᾽ ἱε]ρέω[ς τῆ]ς Ἀθη-

[ν]ᾶς Ιαμαρου τοῦ Νελλιος, μην[ὸς Ἀ]πελ-
[λ]αίου, ἐκκλησίας κυρίας γενομένης
[συ]μπαρόντος καὶ Ιαμαρου· ἔδοξεν Ῥο-
[δι]απολιτῶν τῆι πόλει καὶ τοῖς ἄρχου-
[σι]ν Τιμάρωι . [- - -] . . Ο . . . . . Α . . . .[- -] . . .
[. . Ἀ]πελλίωνι Μορραβιδι· ἐπειδὴ Ἀχαιὸς Ἀ-
[ν]δροσθένους δ[ὶς] Τλωεὺς κατὰ Ῥοδίαν
[πό]λιν οἰκῶν [- - -] ἑκὼν ἐπὶ Λυκίδο[υ]
[τ]οῦ Τοαλιος ἀνὴρ καλὸ[ς κἀγ]αθὸς
[γέγ]ονεν εἰς τὴν πόλιν τὴν [Ῥοδι]απολι-
[τῶ]ν καὶ [κοινῆι] πᾶσιν καὶ ἰδία[ι] ἑκά[στωι]
χρείας πα[ρέσχηται . . .] . [-] . . . . καὶ
προνοούμενο[ς . . . . . δι]αφέρω-
ν δικαιοσύνηι τ[ὴν] πορείαν Τ . . [- - -]
τῆι Ῥοδιαπολιτῶν πόλει καὶ [- - -] .
. ΛΟΝ . . . ΟΔΙΟ . . . . . [- - -] . [-]
. . . . . [- - -] . · διὸ δε-
δόχθαι Ῥοδιαπολιτῶν τῆι πόλει καὶ τοῖς
ἄρχουσιν· εἶναι αὐτὸν εὐεργέτην· δεδόσ-
θαι δὲ αὐτῶι καὶ ἐκγόνοις πολιτείαν
καὶ ἔγκτησιν πάντων [ὧ]ν ἡ πόλις κυρία ἐ-
στὶν καὶ ἀσυλίαν ἐμ π[ολέ]μωι καὶ ἐν εἰρή-
νηι καὶ στεφανοῦσθαι αὐτὸν ἐν τῆι πα-
νηγύρει τῶν Ἀντιοχείων θαλλοῦ στε-
φάνωι· τὸ δὲ ψήφισμα τοῦτο ἀναγρα-
ψάτωσαν οἱ ἐνεστῶτες ἄρχοντες
εἰς στήλην λιθίνην καὶ ἀναθ[έτωσαν]
[εἰ]ς τὸ ἱε[ρὸν τὸ τῆ]ς Ἀθ[ηνᾶς Πολιάδος]
[ἐν τῶι ἐπιφανεστάτωι τόπωι ?].

[İPLİKÇİOĞLU]

Seleukos kralı III. Antiokhos'un Lykia hakimiyeti dönemine tarihlenen yazıtta Tlos'lu Rhodiapolis'te yaşayan Akhaios adında birisi onurlandırılmaktadır. Yazıtta kent arkhonlarından bahsedilmektedir. Akhaios, kente sağladığı bilinmeyen hizmetler münasebetiyle onurlandırılmakta, kendisine payeler ve muafiyetler bahşedilmektedir. Yazıtta Seleukos hükümdar kültü başrahibi Nikanor ve Athena Polias rahibi Iamaras'tan söz edilmektedir.

Iamaras, bu bölgeden epikhorik bir isim olarak bilinmektedir. III. Antiokhos dönemine ait olan bu dekret, Seleukos festivallerinden Antiokheia'dan da söz etmektedir.

7. Adı Bilinmeyen Bir Lycia et Pamphylia Valisi İçin Onurlandırma

Buluntu Yeri ve Tanım: Tiyatronun yakınında bulunmuş kireçtaşından blok.

Edisyon : An.Ép. 2008 1437; SEG LVIII 1637; İplikçioğlu 2008: 5–23

Literatür : Adak – Wilson 2012: 15–16

Tarih : M.s. 70–72 [İplikçioğlu]

- - -
[.].A πρε{ρε}σ[β]ευτῇ Αὐτοκράτορος
Οὐεσπασιανοῦ Καίσαρος λεγιῶ-
[ν]ος γ′ Γαλλικῆς ἐν Συρίᾳ, πρεσ-
4 [β]ευτῇ τοῦ αὐτοῦ ἐπαρχειῶν Λυκίας Πανφυλίας (*sic!*),
[Ῥ]οδιαπολειτῶν ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος.

[İplikçioğlu]

Rhodiapolis bule ve demos'u, İmparator Vespasianus döneminde Lycia et Pamphylia eyalet valisi olan birini onurlandırmıştır. Yazıtta, adı geçen valinin aynı zamanda Suriye'de bulunan III. Gallica lejyonunda görev yaptığından da bahsedilmektedir.

8. Aglaïs (1)

Buluntu Yeri ve Tanım: Prope maiorem porticum basis quadratae crepidine superiore.

Edisyon : TAM II 916

Literatür : Baker – Thériault 2005: 357; Reitzenstein 2012: 166

Tarih : M.s. 136–153 [PHI]

Ὀπραμόας Ἀπολλωνίου δὶς τοῦ
Καλλιάδου Ἀγλαΐδα τὴν καὶ Ἀρισ-
τόκιλαν Ερμαίου Ῥοδιαπολεῖτιν καὶ Κορυδα-
λίδα, γυναῖκα σεμνὴν καὶ ἐνάρετον, προγόνων ἱππάρχων
5 καὶ στρατηγῶν, τετειμημένην ὑπὸ μὲν τῶν πατρίδων πλεο-
νάκις καὶ ὑπὸ τοῦ Λυκίων ἔθνους, μητέρα Ὀπραμόου
καὶ Ερμαίου καὶ Ἀπολλωνίου στρατηγῶν κα[ὶ Λυκιαρχῶν],

προμάμμην συνκλητικῶν.

[TAM]

Opramoas'ın Korydallalı annesi Aglaïs'in kökeninden, senatörlerin büyükannesi olduğundan ve vatanı ve Lykia Birliği tarafından onurlara layık görüldüğünden söz eden bir onurlandırma yazıtıdır.

9. Aglaïs (2)

Buluntu Yeri ve Tanım: Kazı çalışmaları esnasında tiyatro yakınlarında bulunmuştur.

Edisyon : Yalvaç 2021: 307; SEG LVI 1780; İplikçioğlu 2006: 222, fig. 6 (sadece foto, metin yok)

Literatür : –

Tarih : M.s. 150 civarı [SEG]

---ΣΤΟΥ
---ΑΚΑ.ΑΡΙΣ?
--- αὐτοῦ μητέρα.

[SEG]

Opramoas'ın annesi için yapılan bu onurlandırma yazıtı, fotoğrafın açısının kötü olması nedeniyle SEG tarafından yukarıdaki gibi tamamlanmıştır. Ancak biz bu yazıtı şu şekilde tamamlamayı öneriyoruz:

[Ὀπραμόας Ἀπολλωνίου δὶ]ς τοῦ
[Καλλιάδου Ἀγλαΐδα τὴ]ν καὶ Ἀρισ-
[τόκιλαν ...ca. 10...] αὐτοῦ μητέρα.

[Yalvaç]

10. Agonothetes Antandros Araciliğiyla Falancaya Onurlandirma

Buluntu Yeri ve Tanım: A magno Opramoae monumento ad meridiem et occidentem basis quadrata lapidis calcarii crepidine simplici in fronte et utroque latere ornata 1.30 m alta, 0.60 m lata, 0.50 m crassa, fracta et multia superficiei locis adeo diffissa, ut maior litterarum 0.04-0.03 m altarum pars perierit.

Edisyon : TAM II 914

Literatür : Reitzenstein 2016: 150

Tarih : Roma İmparatorluk Dönemi

Ἄνταν̣δ[ρος Ἀν]-
τ̣ιγόνου, Ῥ[οδιαπο]-
λείτης, [ἀνὴρ ἐ]κ [τοῦ]
πρώτου [γέ]νο[υ]ς, ἀ[γω]-
ν̣οθετήσα̣ς ὁ[σ]ί<ω>ς? [καὶ?]
ἁγ[νῶ?]ς κα̣ὶ [. . .. . .]φε-
[. .], ἱερασάμ[ε]ν̣ο[ς]
[-]C̣. [- - -]K[- -]
[-]Γ̣E. [- - -]
[- -]. [- - -]
[- -]OΓ̣[- -]. . [- - -]
[- -]·Ị[-]E[- -]C̣[- -]
[- - -]THN. [- - -]
[- εὖ]νοιαν · κα̣[ὶ] [- -]
[-]O[.]I[-]ΙΔΓ̣[- -]Υ̣ΙΙ[- - -]
[- - -]. [-]. . [-]ḄIΩ[-]ṆΔPI
[- - -]Α̣. Τ̣O[- β]ο̣υ̣λῆς
κα̣[ὶ δ]ήμο̣υ δόγμ̣ατι ·
καὶ <ἀ>[γων]οθε<τ>ήσα̣ν<τ>ι
[-]Π[- -]I[-]Υ̣C̣C̣[- - -]
[- - -]O[- - -]
[-]O[-]I[- - -]
H[- - -].

[TAM]

Agonothetes'lik ve rahiplik yapmış olan Antandros tarafından, bule ve demos'un da kararıyla adı bilinmeyen birine, yaptığı işler ve yerine getirdiği görevler vesilesiyle yapılan onurlandırma yazıtına ait bir fragman.

11. Amarantos ve Ermakotas

Buluntu Yeri ve Tanım: Tiyatronun yakınında, kazılar sırasında bulunmuştur.
Edisyon : SEG LVI 1778; İplikçioğlu 2006: 222, fig. 4 (sadece foto, metin yok)
Literatür : –

Tarih : Roma İmparatorluk Dönemi [SEG]

[Ερμακ]οτας Περικλέους
[καὶ Δη]μαινέτη Διοτείμου
[Α]μάραντο ^{v} ν υἱὸν θεοῖς·
4 [Ε]ρμακοταν Περικλέους, Θεοτείμα
Μεννεᾳ ^{v} υ, ἡ μήτηρ, καὶ Δημαινέτη
Διοτείμου, ἡ γυνὴ αὐτοῦ, στεφα-
νωθέντα ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ^{vacat}
8 τῶν Λυκίων, ὑπὸ δὲ τῆς πατρίδος χρυ-
σῷ στεφάν ^{v} ῳ τὸ τέταρτον, μνή-
^{vacat} μης ἕνεκα ^{vv} θεοῖς ^{vacat}.

[SEG]

Ermakotas adında birine, annesi ve eşi tarafından, Amarantos adlı birine ise anne ve babası tarafından yapılan onurlandırma. Ermakotas, yazıttan anlaşıldığı üzere Lykia Birliği tarafından çelenkle onurlandırılmış, vatandaşı olduğu kent tarafından ise altın bir çelenkle dört kez onurlandırılmıştır.

12. Apollonios (1)

Buluntu Yeri ve Tanım: Prope porticum maiorem duo basis quadratae lapides calcarii, quorum superior 0.72 m latus, crepidine ornatus, inferior 0.85 m latus est; litterae 0.035 m altae.

Edisyon : TAM II 915

Literatür : Reitzenstein 2011: 105

Tarih : M.s. 136–153 [PHI]

[Ὀπραμ]όας Ἀπολλωνίου δὶς τοῦ Κα[λλιάδου]
[Ἀπολ]λώνιον δὶς τοῦ Καλλιάδου, τὸ[ν πατέρα, ἄνδρα]
[καλὸν] καὶ ἀγαθόν, τετελεκότα τῇ μ[ὲν πατρίδι τὰς]
4 [ἀρχὰς] πάσας φιλοτείμ ως [καὶ . . . . .]-
[. . . .σ]αντα πολλάκις, ἐν δὲ τῷ Λυκίω[ν ἔθνει ἱερατεύ]-
[σαντα] καὶ ἐπιστατήσαντα τῶν μεταπέν̣π̣[των καὶ ἀρχι]-
[φυλα]κήσαντα ὑπέρ τε ἑαυτοῦ καὶ ὑπὲρ [τῶν τέκνων],
8 [τετει]μημένον ὑπὸ μὲν τῆς πατρίδος πλ[εονάκις καὶ ὑ]-
[πὸ τῶν] πλείστων πόλεων, ὑπὸ δὲ τοῦ Λυκί[ων ἔθνους]
[πρὸς] ταῖς ἔκταις τειμαῖς καὶ προεδρίᾳ διη[νεκεῖ, μεμαρ]-

[τυρη]μένον ὑπὸ ἡγεμόνων καὶ ἐπιτρόπων [τῶν Σεβασ]-
12 [τῶν, π]ατέρα Λυκιαρχῶν Ὀπραμ<ό>ου καὶ Ἀπ[ολλωνίου],
[πρόπαπ]πον συνκλητικῶν.
vacat

[TAM]

Opramoas'ın babası Apollonios'u onurlandırdığı bir yazıt. Bir heykelin altında durmakta olduğunu bilmekteyiz. Yazıta göre, Lykia Birliği için rahiplik görevini yaptığı, Lykia Birliği tarafından yedinci dereceden onurlarla onurlandırıldığı ve prohedria'da oturma hakkına sahip olduğu, kendisi ve çocukları adına arkhiphylaks'lık yaptığı belirtilen Apollonios, aynı zamanda elçilerin hamiliğini de yapmıştır.

13. Apollonios (2)

Buluntu Yeri ve Tanım: Kazı çalışmaları esnasında tiyatro yakınlarında bulunmuştur.
Edisyon : SEG LVI 1779; İplikçioğlu 2006: 222, fig. 5 (sadece foto, metin yok)
Literatür : –
Tarih : M.s. 150 civarı [SEG]

[- - - - - - - - - - -]
[- - - - - - - -]ΟΥ
[- - -].ΟΝ πατέ
vacat ρα vacat.

[SEG]

Yazıt, fotoğraftan okunması nedeniyle tam haliyle mevcut değildir. Opramoas'ın babasına ait bir onurlandırmadır.

14. Ariston

Buluntu Yeri ve Tanım: Tiyatronun yakınında, kazılar sırasında bulunmuştur.
Edisyon : Wörrle 2016: 437–8; SEG LVI 1776; İplikçioğlu 2006: 223, figs. 9–10 (sadece foto, metin yok)
Literatür : Reitzenstein 2016: 145
Tarih : Erken Roma İmparatorluk Dönemi (?)

[Λυκίων] τὸ κοινὸν ἐτείμησεν εἰκ[όνι]

[χα]λκῆ Ἀρίστωνα Αἴχμωνος Λιμυρε[α]
πολειτευόμενον δὲ καὶ ἐν ταῖς κα[τὰ]
Λυκίαν πόλεσι πάσαις, ἄνδρα καλὸν
καὶ ἀγαθὸν ὑπάρχοντα διὰ προγόνω[ν]
καὶ πάσῃ ἀρετῇ διαφέροντα, vacat
στρατηγήσαντα ἐκ πάντων Λυκ[ίων]
κατὰ πενταετηρίδα ἐπάνδρως καὶ Ε[- -]-
ΦΩΣ καὶ φιλοδόξως καὶ πολειτ[ευσά]-
μενον τὰ ἄριστα καὶ συνφερόντ[α τῷ]
κοινῷ καὶ πρεσβεύσαντα εἰς Ῥώμη[ν]
δωρεὰν πρὸς τὸν Σεβαστὸν Θεὸν
Αὐτοκράτορα Καίσαρα καὶ πάντ[α]
πράξαντα ἐπ᾽ εὐεργεσίᾳ ἕ[νεκεν]
[ἧ]ς ἔχων διατελεῖ ε[ὐνοίας εἰς τοὺς]
Λυκίους.

[WÖRRLE]

Lykia Birliği'nin Aikhmon oğlu Ariston'u onurlandırması. Limyralı ve tüm Lykia kentlerinin vatandaşı olan Ariston, pentaheteria festivali esnasında muhtemelen Lykia Birliği'nin strategosluğunu, sekreterliğini ve baş rahipliğini yapmaktaydı. Yazıta göre, Ariston Roma'ya giderek imparatorun karşısında Lykia Birliği'nin elçiliğini de yapmıştır.

15. AURELIANA PLISTARKHIS FLAVILLA

Buluntu Yeri ve Tanım: Inter magnum Opramoae monumentum et porticum maiorem ad occidentem basis quadrata in duas partes discissa (vv. 1-3 et 4 sqq.), 1.045 m alta, 0.69 m lata, 0.48 m crassa, crepidine superiore in fronte et utroque latere ornata, cui imposita est exstructio crepidine superiore ornata; litterae 0.04-0.05 m altae.

Edisyon : TAM II 920

Literatür : –

Tarih : M.s. 212'den sonra (Aurelius gens adından ötürü)

Αὐρηλιανὴν Πλισ-
τα<ρ>χίδα Φλαβίλλαν,
τὴν ἀξιολογωτάτην
θυγατέρα τοῦ φιλο-
πάτριδος καὶ πρώτου

τῆς πόλεως ἡμῶν
καὶ τοῦ Λυκίων ἔθνους
Αὐρηλιανοῦ Μενάνδρου,
ἡ πατρίς.

[TAM]

Rhodiapolis kenti Lykia Birliği'nin, vatanını seven ve kentin önde gelenlerinden Aurelianus Menandros'un kızı Aureliana Plistarkhis Flavilla'yı onurlandırmaktadır. Babası Aurelianus Menandros aynı zamanda Lykiarkhes'lik yapmıştır.

16. Bir Grup Yabancının Adı Bilinmeyen Birini Onurlandırması

Buluntu Yeri ve Tanım: Üst kısmı kırık beyaz mermer blok. Heykel kaidesi olabileceği düşünülmektedir.

Edisyon : SEG XLII 746; Jones 1992: 123–32; Suppl. Epig. Rodio 63

Literatür : Bru 2020: 149–171

Tarih : M.ö. II. yüzyılın sonu / I. yüzyıl [Carratelli]

Ön Taraf:

[- - -]
[ὁ δεῖνα] καὶ
[. . 7-8 . . .]ατος Κῶιοι
[. 4-5 .]οκλῆς Επικτητεύς
[Ἀφθ(?)]όνητος Ἀθηναῖος
[Δ]ιονύσιος Ἁλικαρνασσ[εύς]
[Κ]άλλιππος Ἀφροδισιεύς
[Ἀ]ριστέας Νυσαεύς
[Θ]εόπροπος Ἀπαμεύς
[Δ]ιονυσόδωρος καὶ
[. .]ωνίδης Στρατονικεῖς
[Οτ]ανις Τερμησσεύς
[Δ(?)]απαρας καὶ
[Π]αυσανίας Ῥοδιαπολῖται
[Ἀ]ρτεμίδωρος Νυσαεύς
[Ν]εμέριος Ῥωμαῖος
[Σ]άτυρος Μυρεύς
[Δ]ίων Ἀντιοχεὺς ἀπὸ Μαιάνδρου

[Θ]εμιστοκλῆς Σελευκεὺς ἀπὸ Τίγριος
[Θ]αρσύνων Ηρακλεώτας
[Μ]ελέαγρος Ἀντιοχεὺς
ἀπὸ Μαιάνδρου
[Ἀ]λέξανδρος Δαμασκηνός
[Ἀ]νδρέας Καύνιος
vacat

Sol Taraf:

[- - -]
Μαρσύας
Παπίας
Ὑβριστος
Σωσίβιος
Παπίας
Μενεσθε[ὺς]
Χάρης Ταβ[ηνός]
Μειδίας Ηρακ[λεώτας]
Πύρρος Ἀντι[οχεύς]
Γοργίας Δαρη[νός]
Κρατῖνος [καὶ ὁ δεῖνα]
Μεγαλοπο[λῖται]
Κάσσανδρος Φελ[λίτας]
Χάρης Πάριο[ς]
Κοσμοκλ[ῆς?]
Ῥό[διος ἐποίησε(?)].

[IG]

Rhodiapolis'li iki kişinin adının geçtiği bu yazıt, Rhodos adasından muhtemelen bir onurlandırma yazıtıdır. Yazıtta, çoğunluğu Rhodos'a yakın kentlerin vatandaşlığına sahip insanların adı nominativus halde yazılmıştır, muhtemelen bir onurlandırma yazıtıdır. Rhodiapolis vatandaşı olup Rhodos'ta yaşayan diğer kişi için bk. **T44**.

17. Herakleitos (1)

Buluntu Yeri ve Tanım: Infra theatrum ad occidentem ara quadrata crepidine et superiore et inferiore ornata, in duas partes discissa, 1.12 m alta, 0.65 m lata; litterae 0.02 m (v. 1 0.038 m) altae.

Edisyon : SAMAMA 2003: 397–399, no. 290; IGR III 733; TAM II 910

Literatür : OLIVER 1975: 125–6; NUTTON 2005: 385, [6] H. von Rhodiapolis; PIETTRE 2005: 54

Tarih : M.s. II. yüzyıl [PHI]

Ἀσκληπιῶι καὶ Ὑγίαι.
Ῥοδιαπολειτῶν ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος
καὶ ἡ γερουσία ἐτείμησαν ταῖς διηνε-
κέσιν κατ᾽ ἔτος τειμαῖς Ηράκλειτον
Ηρακλείτου Ὀρείου τὸν πολείτην καὶ
Ῥόδιον, φιλόπατριν, ἱερέα Ἀσκληπιοῦ
καὶ Ὑγίας · ἰκόνι ἐπιχρύσῳ καὶ τῷ τῆς
παιδείας ἀνδριάντι· ὃν ἐτείμησαν ὁμοί-
ως Ἀλεξανδρεῖς Ῥόδιοι Ἀθηναῖοι καὶ ἡ
ἱερωτάτη Ἀρεοπαγειτῶν βουλὴ καὶ οἱ
Ἀθήνησιν Επικούρειοι φιλόσοφοι καὶ ἡ
ἱερὰ θυμελικὴ σύνοδος, πρῶτον ἀπ᾽ αἰ-
ῶνος ἰατρὸν καὶ συνγραφέα καὶ ποιη-
τὴν ἔργων ἰατρικῆς καὶ φιλοσοφίας,
ὃν ἀνέγραψαν ἰατρικῶν ποιημάτων
Ὅμηρον εἶναι, ἀλιτουργησίᾳ τιμηθέντα,
ἰατρεύσαντα προῖκα, ναὸν κατασκευ-
άσαντα καὶ ἀγάλματα ἀναθέντα Ἀσκλη-
πιοῦ καὶ Ὑγείας καὶ τὰ συνγράμματα αὐ-
τοῦ καὶ ποιήματα τῇ πατρίδι Ἀλεξαν-
δρεῦσι Ῥοδίοις Ἀθηναίοις, χαρισά-
μενον τῇ πατρίδι εἰς διανομὰς καὶ
ἀγῶνας Ἀσκληπίων καὶ ἀργυρίου
~~Χ~~ μύρια καὶ πεντάκις χίλια· ὃν ἐτεί-
μησεν ἡ πατρὶς καὶ προεδρίᾳ.

[TAM]

Rhodiapolis bule'si, demos'u ve gerusias'ı epikurosçu felsefe okulundan olduğu düşünülen hekim, yazar, şair ve Hygeia ve Asklepios rahibi Herakleitos'u onurlandırmaktadır. (metin içinde onurlardan bahsedilecektir) Herakleitos, kente Asklepios kültünü getiren aristokrat sınıfından bir Rhodiapolis vatandaşıdır. Aynı zamanda bir de kütüphane inşa eden Herakleitos, bu kütüphaneye 60'a yakın kitap bağışlamıştır. Yazıttan anlaşılmaktadır ki, Herakleitos İskenderiye'den Atina'ya antik çağın büyük kentlerinde bilginler tarafından tanınan ve saygı gören birisiydi, bu durum kendisine 'tıp şiirinin Homeros'u denmesinden de anlaşılmaktadır.

18. HERAKLEITOS (2)

Buluntu Yeri ve Tanım: Tiyatronun 80–90 m güney-güneydoğusunda, Asklepios ve Hygeia tapınağının yakınında bulunmuştur. Harf yüksekliği 0.019-0.04 m arası; H: 1.12 m; B: 0.48 m; D: 0.65 m.

Edisyon : İPLİKÇİOĞLU 2014: 243

Literatür : NUTTON 2005: 385, [6] H. von Rhodiapolis

Tarih : M.s. III. yüzyıl sonu / IV. yüzyıl başı [İPLİKÇİOĞLU]

Ἀσκληπιῶι καὶ Ὑγίαι.
Ηράκλειτον
ἰητρόν, ἀοι-
δῆς ἡγεμονῆα,
ἔστησεν πά-
τρη, τείμιον
ἀθανάτοις·
τὸν Ῥόδος, ἐξύμνησι
δ' Ἀλ̣ξάνδρου κλυτὸν
ἄστυ ἠδ' ἄρ' Ἀθηνάων
δῆμος ἐϋστέφανος·
ἑξήκοντα πάτρῃ βίβλους,
δωρήματα δόντα
ἰητροῖσι σοφοῖς, βά-
κτρα τε γηραλέοις,
ἑπτὰ καὶ ὀγδοήκοντ' ἐτέ-
ων ἀσ̣τ ᵛ οῖσι ποθητόν.

[İPLİKÇİOĞLU]

Rhodiapolisliler'in hekim, yazar, şair ve rahip Herakleitos'u andıkları, muhtemelen Herakleitos'un heykelinin altında yer alan bir epigramıdır. Yazıtta, Herakleitos'un hayırseverlik işleri, yazdığı kitaplar ve Rodos, İskenderiye ve Atina'daki ününden söz edilmektedir. Yaşlılara ücretsiz baston dağıttığını yazıttan öğrendiğimiz Herakleitos'un 87 yıl yaşadığı bilgisi de burada geçmektedir.

19. Herakleitos (3)

Buluntu Yeri ve Tanım: Büyük Basilika'da bulunan bir levha, 23 parçaya ayrılmıştır. 0.012 bis 0.025 m. Höhe der Platte: 0.483 m; Breite: 1.05 m; Dicke: durchschn. 0.025 m

Edisyon : İplikçioğlu 2014: 233

Literatür : Nutton 2005: 385, [6] H. von Rhodiapolis; Reitzenstein 2016: 150

Tarih : M.s. II. yüzyıl [İplikçioğlu]

vac. Κ̣εφάλα̣[ι]α ἀπὸ τ̣ῶν δ̣ιδ̣ομ̣ένων κατ' ἔ̣τ̣ος τ̣[ειμ]ῶν· vac.
[Ῥοδιαπολ]ειτῶν ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος καὶ ἡ γερουσία ἐτείμησ̣[αν] Η̣ράκλ̣[ειτον Ηρακλ]-
[είτου Ὀρεί]ου, τὸν πολείτην καὶ Ῥόδιον, τὸν φ[ιλ]όπατριν, ταῖς διηνεκέσι[ν] κατ' ἔτ[ος
τειμαῖς, ἄν]-
[δρα καλὸ]ν̣ καὶ ἀγαθὸν, εὐγενέστατον ἱερέ[α θ]εῶν Σωτήρων Ἀσκληπιοῦ καὶ Υ̣γί̣[ας, ἱκό]-
[νι ἐπιχρύ]σ̣ῳ καὶ τῷ τῆς Παιδείας ἀνδριάν̣[τι· ὃ]ν ἐτείμησαν ὁμοίως Ἀλεξανδρ-
ε̣ῖς [Ῥόδι]οι Ἀθηναῖοι καὶ ἡ ἱερωτάτη Ἀρεοπαγειτῶν βουλὴ ὡς καὶ τῇ πατρίδ̣[ι] Κ̣Α̣[.?]
ΛΥΝ[...]. κ̣αὶ ὃν ἐτ̣είμησαν κ̣αὶ οἱ Ἀθήνησιν Επικούρειοι φιλόσοφοι κ̣[αὶ ἡ ἱερὰ θυμελικὴ]
σύν̣[ο]δος ἐν̣ ἀγῶνι ἰσελαστικῷ, πρῶτον ἀπ' αἰῶνος ἰατρὸν καὶ συνγραφέ̣[α καὶ ποιητὴν]
ἔργων ἰατρικῆς καὶ φιλοσοφίας, ὃν ἀνέγραψαν ἰατρικῶν ποιημάτων Ὁμη̣[ρον εἶναι]
ἐπαινέσαντες αὐτοῦ τ̣ὰ συν̣[γρ]άμματα καὶ ποιήματα καὶ ἀποθέμεν̣[οι ἐν ταῖς]
ἱερωτάταις βιβλιοθήκαις, ἀλι[τουρ]γ̣ησίᾳ τειμηθέντα, ἰατρεύσαντα [τῷ δεομέ]-
νῳ (?) προῖκα, κατασκευάσαντ̣[α ναὸν καὶ ἀ]γ̣ά̣λ̣ματα ἀναθέντα Ἀσκληπ̣[ιοῦ καὶ]
Υ̣γείας καὶ τὸν λοιπὸν τὸν τ̣[οῦ ναοῦ κόσ]μον κ̣αὶ τὰ συνγράμματα α̣[ὐτοῦ καὶ ποι]-
ήματα τὸν ἀριθμὸν βιβλία [ἑξήκοντα δόν]τ̣α (?) ΕΞ̣Ε̣[ca. 4]ΛΙΩΝΕΩ καὶ ἐν Τ̣[- - -]
βιβλιοθ̣ήκ̣η, χ̣αρισάμενο[ν εἰς διανομὰς] κ̣αὶ ἀ[γῶνας Ἀσκληπιακ]οὺς (?) δ[ηνάρια]
μύρι̣α κ̣αὶ πεντ̣[ακισχίλια ca. 29]ΕΤΟ.[
[ca. 4 γ]ενόμενο̣[ν ca. 37]Τ̣ΕΙ̣[
[ca. 6]ΙΣ καὶ Π[— — —] vac.

Yazıtın alt kısmından okunamayan iki adet fragman:

1) — — —
— — —
]AQ.[
18 πρ]ǫσηγ[- (?)
vac.

2) — — —
]ḲṆǪ.[
]KATẹ[
18].NK[
vac.

[İPLİKÇİOĞLU]

Epikurosçu felsefe okulundan olduğu düşünülen hekim, yazar, şair ve Hygeia ve Asklepios rahibi Herakleitos'a onurlandırma. Herakleitos, kente Asklepios kültünü getiren aristokrat sınıfından bir Rhodiapolis vatandaşıdır. Aynı zamanda bir de kütüphane inşa eden Herakleitos, bu kütüphaneye 60'a yakın kitap bağışlamıştır. Lykia Bölgesi'nin ilk hastanesini de inşa etmiş olan şehrin önde gelenlerinden biridir. Yazıtta, Atina ve İskenderiye gibi dönemin bilim merkezlerinde tanınan Herakleitos'tan söz edilmekte, kendisine verilen onurlar sıralanmaktadır. Ayrıca Paideia (= eğitim) heykelciğiyle onurlandırılmıştır.

20. HERMOGENES

Buluntu Yeri ve Tanım: Kazılar esnasında tiyatronun yakınlarında bulunmuştur.
Edisyon : SEG LVI 1777; İPLİKÇİOĞLU 2006: 223, fig. 11 (sadece foto, metin yok)
Literatür : İPLİKÇİOĞLU 2014: 237
Tarih : M.s. II. yüzyıl sonu / III. yüzyıl başı [İPLİKÇİOĞLU]

Ερμογένη[ν]
Ερμογένους
τοῦ Λυσάνδρου
4 συνκλητικῶν
[σ]υγγενῆ, ἀρχί-
ατρον, φιλό-
σοφον ἀλιτούρ-
8 γητον, ἡ πατρίς.

[SEG]

Rhodiapolis vatandaşı, Lysandros torunu, Hermogenes oğlu Hermogenes'e vatanı tarafından yapılan onurlandırmadır. Senatörlerle aynı soydan gelen Hermogenes, arkhiatros ve de kamu hizmetinden muaf bir filozoftur.

21. Horkanos

Buluntu Yeri ve Tanım: Kazılar esnasında tiyatronun yakınlarında bulunmuştur.
Edisyon : SEG LVI 1783; İplikçioğlu 2006: 224, fig. 12 (sadece foto, metin yok)
Literatür : –
Tarih : –

vac .Ὁ δῆμος ἐστεφάνωσεν
vac. καὶ τὸ τρίτον Ὁρκανὸν Σω-
vac. κράτους χρυσῶι στεφά-
4 vac. νωι καὶ εἰκόνι χαλκῆι, ἄνδρα
vac. καλὸν καὶ ἀγαθὸν ὑπάρξαν-
vac. τα διὰ προγόνων, ἱερατεύ-
vac. σαντα Ἀπόλλωνος πατρῷ-
8 vac. ου δαπανηρῶς καὶ ἐνδόξως
vac. καὶ πάσηι ἀρετῆι διενέν-
καντα μνήμης ἕνεκα.

[SEG]

Apollon Patroos'un rahipliğini yapan Sokrates oğlu Horkanos'a ölümünden sonra yapılan onurlandırma. Horkanos altın bir çelenk ve bronz bir heykelcikle onurlandırılmıştır.

22. Horkanos

Buluntu Yeri ve Tanım: Kazılar esnasında tiyatronun yakınlarında bulunan bir arşitrav bloğu.
Edisyon : SEG LVI 1784; İplikçioğlu 2006: 224, fig. 13 (sadece foto, metin yok)
Literatür : –
Tarih : –

Πολυπέρχων Ὁρκανοῦ
Ὁρκανὸν Σωκράτους
τὸν πατέρα μνήμης ἕνε-
4 κα vacat Ῥοδιαπολειτῶν.

[SEG]

Apollon Patroos'un rahipliğini yapan Horkanos'a ölümünden sonra oğlu Polyperkhon tarafından yapılan onurlandırma.

23. Marcus Aurelius Aristodemos

Buluntu Yeri ve Tanım: Tiyatronun yakınında, kazılar sırasında bulunmuştur.

Edisyon : Yalvaç 2022: 209–10 ; SEG LVI 1782; İplikçioğlu 2006: 223, fig. 8 (sadece foto, metin yok)

Literatür : Reitzenstein 2016: 150

Tarih : M.s. 212'den sonra (Aurelius gens adından ötürü)

Μ(ᾶρκος) Αὐρήλιος Ἀρισ[τό]-
δημος τρὶς τοῦ Ἀ[ν]-
τιχάρους Ῥοδιαπ[ο]-
λείτης νεικήσας vac.
παίδων πάλην Σερα-
πείων Ἀπολλωνεί-
ων ⏜ἐγ δωρεᾶς ΣΕḌ[vv?]
[.]ΥΤΟΥΠ.Γ[.]ΑΜ.[- -].

[SEG]

Revizyon Sonrası

Μ(ᾶρκος) Αὐρήλιος Ἀρισ[τό]-
δημος τρὶς τοῦ Ἀ[ν]-
τιχάρους Ῥοδιαπ[ο]-
λείτης νεικήσας vac.
παίδων πάλην Σερα-
πείων Ἀπολλωνεί-
ων ⏜ἐγ δωρεᾶς ΣΕḌ[vv?]
[.]Υ τοῦ Πιγ[ρ]άμ[ου -].

[Yalvaç]

III. Marcus Aurelius Aristodemos'a Serapeia Apolloneia şenliklerinde gençler dalında güreş kategorisindeki başarısı münasebetiyle ödül verilmiştir. Yazıttan anlaşıldığı üzere kentte Serapis tapınağı olmasının yanında, tanrıça onuruna Apollon ile ortak biçimde oyunlar da düzenlenmekteydi. Adı geçen festivale imparator tarafından önceliklerin bahşedildiğini 7. satırdan anlıyoruz. Yazıttaki ἐγ δωρεᾶς ifadesi neredeyse her zaman bir euergetes'in adından önce gelir ki bu durumda bu kişi aynı zamanda festivalin agonothetes'liğini de yapmıştır.

Yaptığımız düzeltmenin doğru olması durumunda buradaki euergetes, Pigramos adında birinin oğlu veya torunudur. (bk. LGPN s.v. Πίγραμος).

24. Menekles ve Idaroe

Buluntu Yeri ve Tanım: Supra theatrum prope turrim basis quadratae duo lapides continui crepidine superiore ornati.
Edisyon : TAM II 918
Literatür : –
Tarih : –

[Ι]δαρόην Νεικοφῶντος
Ῥοδιαπολεῖτιν
Μενέκλειαν τὴν καὶ Ιδα<ρ>όην
Μενεκλέους Ῥοδιαπολεῖτιν
[Μενέ(?)δ]ημος κατὰ τὴν Μενεκλέο[υς διαθήκην?].

[TAM]

Neikophon kızı Menekleia nam-ı diğer Idaroe'ye yapılan onurlandırma. Muhtemelen vasiyet vesilesiyle yapılmış bir onurlandırmadır. İplikçioğlu et alii 2008: 221'de bahsettiği yazıt ile TAM II 918'de geçen yazıt aynı olmalıdır. Sözü edilen yazıt, İplikçioğlu tarafından yayımlanmadığı için teyit etmek mümkün değildir.

25. Moles

Buluntu Yeri ve Tanım: A magno Opramoae monumento ad meridiem et occidentem basis quadrata lapidis calcarii crepidine et superiore et inferiore in fronte et utroque latere ornata, fracta et discissa, 1.30 m fere alta, 0.48 m lata, 0.58 m crassa; litterae 0.45 m altae.
Edisyon : TAM II 919
Literatür : Reitzenstein 2012: 171
Tarih : Roma İmparatorluk Dönemi

Μόλητα · δὶς
τοῦ Ὀπραμό-
ου Ῥοδιαπο-
λείτην καὶ Μυρέ-

α καὶ Κυανείτη[ν]
Νέαιρα Ἀρριαν[οῦ?],
[τὸ]ν ἀγαθὸν
[φι]λόλογον,
[π]ρος [. . .] . ο
[- - -] [-]
[. . .] κα[τ]ὰ
[τὸ] θέλημ[α]
[. . . .]ς αὐτο[ῦ]
[Ὀπρα]μόου το[ῦ]
[- - -]Δ[- - -]
[- -]Ι[-]ΦΟΝ[-]
[- - -]ΙΟ[-]
[- - -]Ο . [-]Ο[-]
[-]ΑΟΦΡΟ[.]ΙΑΚ[-]
[- - -] . [- - -].

[TAM]

Opramoas torunu, Rhodiapolis, Myra ve Kyaneai vatandaşı, philologos olarak anılan Moles'e onurlandırma.

26. Opramoas

Buluntu Yeri ve Tanım: Infra minorem porticum basis quadratae lapis calcarius 0.42 m altus, 0.63 m latus, 0.72 m crassus; litterae 0.028 m altae.

Edisyon : TAM II 917

Literatür : Schuler 2010: 74

Tarih : M.s. II. yüzyıl

[- - -]
[. . . . .]ης τὸν ἑαυτῆς ἄ[νδρα]
φιλοστοργίας καὶ μνήμης ἕνε-
κεν θεοῖς · τετειμημένον ὑπὸ
τῶν πατρίδων καὶ τοῦ Λυκίων ἔ-
θνους πλεονάκις καὶ ταῖς κα-
τ᾽ ἔτος καὶ κατὰ πόλιν τειμαῖς.
vacat.

[TAM]

Opramoas'a eşi tarafından yapılan onurlandırma. Yazıt Opramoas onurlandırmalarında sıklıkla görülen kalıpları içermektedir. Ayrıca, İPLİKÇİOĞLU'nun bölgede yürüttüğü yüzey araştırması ekibinde yer almış olan olan H. S. ÖZTÜRK'e danışarak yazıtın Opramoas'a ait olduğunu öğrenmiş bulunmaktayız.

27. OPRAMOAS'IN EŞİ (?)

Buluntu Yeri ve Tanım: Kazı çalışmaları esnasında tiyatro yakınlarında bulunmuştur.
Edisyon : SEG LVI 1781; İPLİKÇİOĞLU 2006: 222, fig. 7 (sadece foto, metin yok)
Literatür : –
Tarih : M.s. 150 civarı [SEG]

[- - - - - - π]ολειτ[ε]υσαμένου
δὲ καὶ ἐν ταῖς κατὰ Λυκίαν πό-
λεσι πάσαις, ἀρχιερέος τῶν Σε-
4 βαστῶν, τοῦ δὲ αὐτοῦ καὶ [vac].
γραμματέος Λυκίων τοῦ κοι-
νοῦ, χρυσῷ στεφάνῳ καὶ εἰκόσι
γραπταῖς ἐπ?ιχρύσοις καὶ ἀν-
8 δριάσιν, εὐγενείᾳ καὶ σωφρο-
σύνῃ καὶ φιλανδρίᾳ διαφέρου-
σαν καὶ κοσμοῦσαν ἐν πᾶσιν
τὴν τοῦ γένους μεγαλειότητα.

[SEG]

Opramoas'ın eşine adanmış bir onurlandırma olduğu düşünülmektedir. Altın bir taçla ve heykelciklerle onurlandırılmaktadır. Yazıt, Opramoas onurlandırmalarında sıklıkla görülen kalıpları içermektedir.

28. SEMNOAS

Buluntu Yeri ve Tanım: Kazı çalışmaları esnasında tiyatro yakınlarında bulunmuş olan biçimlendirilmiş blok parçası.
Edisyon : SEG LVI 1785; İPLİKÇİOĞLU 2006: 224, fig. 14 (sadece foto, metin yok)
Literatür : –

Tarih : Roma İmparatorluk Dönemi

[M]ηνόδωρος Ṣεμνόο[υ]
Ṣεμνόαν Ερμαίου
τὸν ἑαυτοῦ ἐξ̣ά̣δελφο[ν]
4 κατὰ τὴν διαθήκην α̣ὐτοῦ.

[SEG]

Semnoas oğlu Menodoros'tan (Zenodoros?), kuzeni veya yeğeni olan Hermaios oğlu Semnoas'a vasiyet vesilesiyle adanmış onurlandırma. SEG Zenodoros diye de ekleme yapmıştır; ancak bu bölgede bu türden bir isim yoktur ve bu nedenle böyle bir isim olasılığı düşüktür.

29. [- - -]ROS'A ONURLANDIRMA

Buluntu Yeri ve Tanım: Kireçtaşından blok. 1971 yılında Rhodiapolis'ten getirilmiştir. Şu anda Antalya Müzesi'nin deposunda yer almaktadır. Y: 0.59 m; G: 0.55 m; D: 0.245 m; H.Y: 0.035 m.

Edisyon : İPLİKÇİOĞLU 2021: 24–5, no. 1.8; SEG LX 1556; GÖKALP – AKDOĞU-ARCA 2010: 287–289, no. 4

Literatür : –

Tarih : M.ö. II./I. yüzyıl [GÖKALP – AKDOĞU-ARCA]

Κορυδαλλέων ἡ βουλὴ καὶ ὁ δ[ῆμος ἐτεί-]
μησεν καὶ ταῖς δεκάταις τει[μαῖς - - -]
PON Νεικομάχου Κορυδ[αλλέα, ἄνδρα]
4 καλὸν καὶ ἀγαθόν, ὑπά[ρχοντα διὰ]
προγόνων, πᾶσαν ἀρχ[ὴν τῇ πατρί-]
δι φιλοτείμως καὶ φιλοδ[όξως τετε-]
λεκότα, ἀρχιφυλακήσαν[τα τοῦ Λυκί-]
8 ων ἔθνους. Τὴν δὲ ἀνάσ[τασιν τοῦ]
ἀνδριάντος ἐποίησα[το ca. 6-10]
Οσέτου ἡ γυνὴ αὐτοῦ μν[ήμης καὶ]
[φ]ιλοστοργίας ἕνεκεν.

[GÖKALP – AKDOĞU-ARCA]

Arkhiphylaks ---ros adında birinin Korydalla bule ve demos'u tarafından onurlandırılması. Yazıtın olduğu blok muhtemelen onurlandırılan kişinin heykelini taşımaktaydı. Heykelin dikimi, Osetes adında birinin kızı ve ---ros'un karısı olan falanca kişi tarafından yapılmıştır.

30. Adı Bilinmeyen Biri

Buluntu Yeri ve Tanım: Prope magnum Opramoae monumentum columna (diam. 0.54 m) crepidine superiore ornata, in duas partes discissa et ab imo fracta, e qua utrimque regula quadrata forma pilae tenuis eminet; v. I in ima fascia crepidinis; litterae 0.025 m altae, difficillimae lectu.

Edisyon : SGO IV 68; TAM II 913

Literatür : –

Tarih : –

Π[- - -]α̣ πόληι
ρ?[- - -]ρύσατο
[ἢ] νέα̣ [πρ]άσ[σεσ]θαι ἢ [καίρια? ἠδ' ἐνὶ β]ουλαῖς
καλόν τ' ἀτρ̣ε̣[κ]έως κ̣[ἀγαθὸν εἰσ]ιδέειν,
ἀρχαῖς <ἠδ'?> εὐεργεσίαις ν[ή σα?]ντα̣ πόληα
ἔν [τ]ε̣ πολειτείαις π̣ολλά̣ [τε κα]ὶ μεγάλα
πρεσβεύσα̣ν̣τ[α] κ̣[α]ὶ εἰ ρώσ<α>ν̣τ'? ὠνῆν? τοῦ ἐλαίου,
ὧν στήλη̣ [φράζ]ει γράμμα̣σιν ε̣[ὐ]τυχίην,
ἐτή? σα̣ντα̣ δ̣ίκην ἐίσηγ̣ π̣αρ[ὰ το]ῦ <β>α<σ>ιλῆο<ς>
Κ[. . . .]α̣(?), σ̣<κ>ύμνου τοῦ κ̣α̣τ̣[ὰ πά]ντα σοφοῦ,
[. . . . δυ]σίων τ̣ε̣ μ[. . . . .]εν ἀντολιῶν τε
[- - -]

[TAM]

Adı bilinmeyen birine yapılmış onurlandırma. SGO'da yazıtın bir sütun üzerinde olduğu belirtilmektedir. Yazıtta, onurlandırılan kişinin elçilik yaptığından da söz edilmektedir. İkinci satırda eksik bir şekilde yer alan - ρύσατο, ἰδρύσατο şeklinde tamamlandığı takdirde yazıtın bir inşa ile alakası olabileceği düşünülebilir.

31. Adı Bilinmeyen Bir Kadın

Buluntu Yeri ve Tanım: Tiyatronun civarında yapılan kazılarda bulunmuş bir blok.

Edisyon : SEG LVI 1786; İplikçioğlu 2006: 224, fig. 15 (sadece foto, metin yok)

Literatür : –
Tarih : –

[- κατεσκεύ]-
ασεν ἐκ τῶν ἰδίων χρυσοῦν στέφανον ἔνλι-
θον σὺν τοῖς ἀπεικονίσμασιν τῶν Σεβαστῶν,
γενομένην δὲ ἱέρειαν διὰ βίου Μητρὸς Θεῶν
καὶ ἀναθεῖσαν τα ἐν τῷ ἱερῷ ἐκ τῶν ἰδίων ἀγάλμα-
τα, τετειμημένην καὶ ὑπὸ τῆς γερουσίας, ζήσα-
σαν σωφρόνως καὶ κοσμίως μετὰ πάσης ἀρε- vac.
τῆς, ἀξίως τῆς τῶν προγόνον μεγαλειότη-
τος, Μᾶρκος Ἀρρούντιος, Ηγήτορος υἱός, Δημή-
τριος Κλαυδιανὸς τὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
[ἐξά]δελφον καὶ γυναῖκα· δοὺς καὶ τοῖς ΜΕΤΕ.
vacat

[SEG]

Tanrıların Anası'nın rahibeliğini yapan ve tapınağına kendi cebinden heykeller diken bir kadına, eşinin oğlu tarafından imparatorların heykelcikleriyle süslenmiş bir tacın verildiğini de anlatan onurlandırma. Bahsedilen rahibenin adı bilinmemekle birlikte, gerusia tarafından onurlandırıldığı da yazıtta belirtilmektedir.

II. ADAK YAZITLARI

32. GALBA

Buluntu Yeri ve Tanım: Tiyatronun yakınındaki Bizans Dönemi istinat duvarında kullanılmış kireçtaşından bir blok.
Edisyon : An.Ép. 2008 [2011] 1436; SEG LVIII 1636; İPLİKÇİOĞLU 2008: 5–23
Literatür : IŞIK et alii 2008: 114; DÖNMEZ-ÖZTÜRK 2011: 60
Tarih : M.s. 8.VI.68–15.I.69

[Λουκίῳ] Δ̣ιουίῳ Σουλπικίῳ
[Γάλβᾳ] Αὐ̣τοκρά̣τορι Σεβα-
vv σ̣τῷ, εὐεργέ̣τῃ καὶ vacat
σωτῆρι παντὸς τοῦ κόσμ[ου],

Ῥ[ο]δια [ν] π [ν] ολειτῶν ἡ βουλὴ
καὶ ὁ δῆμος διὰ Σέξτου
Μαρκίου Πρ̣ε̣ί̣σ̣κου πρεσβευ-
8 τοῦ α̣ὐ̣τ̣ο̣ῦ̣ κ̣α̣ὶ̣ ἀ̣ν̣τ̣ι̣σ̣τ̣ρ̣α̣τ̣ή̣-
γου. [vacat]

[İPLİKÇİOĞLU]

Bu yazıtta, Rhodiapolis bule ve demos'u, Lycia Eyaleti valisi Sextus Marcius Priscus aracılığıyla, tüm evrenin kurtarıcısı ve hayırhah İmparator Galba'yı onurlandırmaktadır.

33. Opramoas

Buluntu Yeri ve Tanım: Supra theatrum ad occidentem in monte epistylium Ionicum utrimque fractum et in 4 partes discissum, cuius formas imagines praebent, 0.42 m altum, 2.00 m fere latum; litterae 0.06 m altae in summa fascia.

Edisyon : TAM II 908

Literatür : –

Tarih : M.s. 136–153 [PHI]

Ὀπραμόας Ἀπολλωνίου δὶς τοῦ Καλλιάδου [Ῥοδιαπολείτης καὶ Μυρεύς, πολειτευόμενος
δὲ καὶ ἐν ταῖς κατὰ Λυκίαν]
πόλεσι πάσαις, ὁ γ̣ε̣γ̣ο̣ν̣ὼ̣ς̣ ἀ̣ρ̣χ̣[ιερ]ε̣ὺ̣ς̣ τῶν Σεβα[στῶν - - -].

[TAM]

Rhodiapolis, Myra ve tüm Lykia kentlerinin vatandaşı, imparatorluk baş rahibi hayırhah Opramoas'a ait yazıt.

34. Opramoas'in Apollon Patroos'a Adağı

Buluntu Yeri ve Tanım: A magno Opramoae monumento ad occidentem post murum recentiorem humi iacent sex fragmenta a-f epistylii Ionicii 0.38 m alti et crassi, a 0.52 m, b 0.38 m, c 0.47 m, d 0.42 m, e 0.25 m, f 0.433 m latum, in summa fascia litterae 0.12 m altae.

Edisyon : TAM II 907

Literatür :

Tarih : M.s. 136–153 [PHI]

[Ἀπόλλων]ι πατ[ρῴῳ? Ὀπραμόας Ἀπολλωνίου δὶς τοῦ Καλλιά]δου, [Ῥοδιαπολείτης καὶ Μυρεύς, πολειτευόμενος] δὲ καὶ [ἐν ταῖς κατὰ Λυ]κίαν [πόλεσι] πάσ[αις, ὁ γεγονὼς ἀρ]χιερε[ὺς τῶν Σεβαστῶν - -].

[TAM]

İmparator baş rahibi Opramoas'ın Apollon Patroos'a adağı. Kentten Apollon Patroos rahibi olarak Opramoas'ın babası Apollonios ve Horkanos adında biri vardır.

35. Herakleitos'un Kurtarici Tanrilar Asklepios, Hygeia, İmparatorlar ve Vatanina Adağı

Buluntu Yeri ve Tanım: Tiyatronun güney-güneydoğusunda kireçtaşından bir levha üzerinde bulunmuştur. Harf yüksekliği 0.031-0.058 m arası; H: 0.6 m; B: 1.25 m; D: 0.19 m.
Edisyon : İplikçioğlu 2014: 243
Literatür : Nutton 2005: 385, [6] H. von Rhodiapolis
Tarih : M.s. II. yüzyıl [İplikçioğlu]

Θεοῖς σωτῆρσιν Ἀσκληπιῶι
καὶ Ὑγείαι καὶ Σεβαστοῖς καὶ τῇ
πατρίδι καθιέρωσεν
Ἡράκλειτος Ἡρακλείτου,
ὁ φιλόπατρις διὰ βίου ἱερεὺς
καὶ ἀγωνοθέτης.

[İplikçioğlu]

Epikurosçu felsefe okulundan olduğu düşünülen hekim, yazar, şair, Hygeia ve Asklepios rahibi ve bu yazıttan öğrendiğimiz üzere agonotheteslik yapan Herakleitos'un Asklepios ve Hygeia'ya adadığı tapınağı veya heykelleri konu alan adak yazıtı.

36. Herakleitos'un Kurtarici Tanrilar Asklepios ile Hygeia'ya Adağı

Buluntu Yeri ve Tanım: Area quadratae lapidis calearii crepidine superiore in fronte et utroqoe latere ornatae pars superior 0.35 m alta, 0.27 m infima parte lata, 0.30 m in summa parte crassa, a dextra et sinistra fracta, litterae 0.03 m altae.
Edisyon : Yalvaç 2022: 2; TAM II 911
Literatür : Nutton 2005: 385, [6] H. von Rhodiapolis
Tarih : M.s. II. yüzyıl

[Θε]ο̣ῖς σωτῆρσ[ιν Ἀσκληπιῷ καὶ Ὑγείᾳ καὶ Σεβαστοῖς καὶ τῇ πατρίδι]
[κα]τεσκεύασ[ε τὸν νεὼ καὶ τὰ ἀγάλματα ἀνέθηκεν καὶ τὸν]
[ἐν] αυτῷ κόσμ[ον ἐκ τῶν ἰδίων Ηράκλειτος Ηρακλείτου Ὀρείου]
4 [Ῥοδιαπο]λείτης καὶ Ῥόδιος φιλόπατρις, ὁ διὰ βίου ἱερεύς.

[YALVAÇ]

Epikurosçu felsefe okulundan olduğu düşünülen hekim, yazar, şair ve Hygeia ve Asklepios rahibi Herakleitos'un Asklepios ve Hygeia'ya adadığı tapınağı veya heykelleri konu alan adak yazıtı. Bu yazıtta ayrıca Herakleitos'un Rhodos vatandaşı olduğunu da okumaktayız.

37. HERAKLEITOS'UN KURTARICI TANRILAR ASKLEPIOS İLE HYGEIA'YA ADAĞI

Buluntu Yeri ve Tanım: Ad occidentem a porticu epistylium crepidine superiore 0.12 m alta ornatum, in duas partes discissum, a sinistra fractum, 0.30 m altum, 0.89 m latum; litterae 0.035 m altae.
Edisyon : İPLİKÇİOĞLU 2014: 242; TAM II 906
Literatür : NUTTON 2005: 385, [6] H. von Rhodiapolis
Tarih : M.s. II. yüzyıl [PHI]

Θ[ε]ο̣ῖς σωτῆρσιν Ἀσκληπιῷ καὶ Ὑγείᾳ καὶ Σεβαστοῖς καὶ τῇ πατρίδι
κ[α]τεσκεύασεν τὸν νεὼ καὶ τὰ ἀγάλματα ἀνέθηκεν καὶ τὸν
[ἐν] αὐτῷ κόσμον ἐκ τῶν ἰδίων Ηράκλειτος Ηρακλείτου Ὀρείου Ῥοδια-
4 [πο]λείτης καὶ Ῥοδίος φιλόπατρις, ὁ διὰ βίου ἱερεύς.

[İPLİKÇİOĞLU]

Epikurosçu felsefe okulundan olduğu düşünülen hekim, yazar, şair ve Hygeia ve Asklepios rahibi Herakleitos'un Asklepios ve Hygeia'ya adadığı tapınağı veya heykelleri konu alan adak yazıtı. Bu yazıtta ayrıca Herakleitos'un Rhodos vatandaşı olduğunu da okumaktayız.

38. DIAKON EPIGONOS'UN ADAĞI

Buluntu Yeri ve Tanım: Büyük Basilika'da bulunmuş kireçtaşından iki adet yazıtlı korkuluk. Height: 0.89 m; Width: 1.13 m (left part), 1.16 m (right part); Thickness: 0.05 m.
Edisyon : SEG LXII 1490; SEG LXI 1256; REG 2013: 610 no. 518; TİRYAKİ 2012: 501; İPLİKÇİOĞLU 2012: 31
Literatür : –

Tarih : M.s. V. / VI. yüzyıl [İPLİKÇİOĞLU]

Επίγ[ο]νος ὁ εὐλαβὴς διάκον(ος) εὐξά
μενος ἔδωκεν χρυσοῦ νο(μίσματα) ⟨ γ′.

[İPLİKÇİOĞLU]

Epigonos'un Rhodiapolis Büyük Basilikası'na yaptığı bağış. Bağış miktarı, yazıtta bir yarım ve bir üçte bir sikke olarak belirtilmiştir. Lykia Bölgesi'nden diakon kelimesinin geçtiği ikinci yazıttır[333].

III. MEZAR YAZITLARI

39. AMMIA VE ARTAPATES

Buluntu Yeri ve Tanım: In clivo orientali sarcophagus tectus operculo Lycii generis, e cuius fronte duae proiecturae quadratae eminent, ex utroque latere una; tabula ansata in duas partes discissa 0.56 m alta, 0.68 m lata; litterae vv. 1-4 0.025, vv. 5 sqq. 0.02-0.015 m altae.

Edisyon : TAM II 927

Literatür : BERNARD 1964: 210

Tarih : Roma Dönemi (?) [PHI]

Τὸ μνημεῖον κατεσκεύα-
σεν Ἀμμία Τειμάνθ[ο]υ ἑαυτῇ
καὶ τῷ γενομένῳ ἀνδρὶ αὐ-
τῆς Ἀρταπάτῃ γ′ κ[α]τὰ τὴν δια-
θ[ή]κην αὐτοῦ· [ἄ]λλῳ δὲ ο[ὐδε]νὶ ἐξέσται
ἐπεισαγαγε[ῖ]ν ἕ[τερ]ον, ἢ [ἔστω ἁ]μαρτωλὸ[ς]
ἰς τοὺς κατ[α]χ[θο]νίους [θεοὺ]ς καὶ ὀ[φε]ι-
λήσει τῷ δήμῳ [Ͳ —′, ὧν τ]ὸ ἥμ[ισ]υ ἔσ-
ται τοῦ ἐλένξαντ[ος].

[TAM]

Teimanthos kızı Ammia'nın, eşi III. Artapates'in vasiyeti üzerine ikisi için yaptırdığı mezarın yazıtı. Yazıtta, mezarla ilgili bir ihlal durumunda, ihlali yapanın yeraltı tanrıları karşısında

[333] TİRYAKİ 2012: 501.

günahkar sayılacağı ve ödenecek paranın yarısının ihlali ihbar eden kişiye verileceği yazmaktadır.

40. Arkhepolis ve Ailesi

Buluntu Yeri ve Tanım: Sepulcrum inter alia e rupe excisum instar aedificii lignei, duabus portis et duabus cellis instructum; litterae tenues et elegantes rubro quondam colore infectae, pleraeque 0.015 m altae.
Edisyon : TAM II 923; Davies 1895: 114, no. 31
Literatür : Fraser 1961: 141
Tarih : M.ö. III. yüzyıl [PHI]

Ταύτας τὰς θήκας κατεσκευάσατο Ἀρχέπολις
Ἰμβράλου, τὴν μὲν ἔσω ἑαυτῶι, τὴν δὲ ἔξω τοῖς ἐγγόνοις·
μὴ ἐξέστ[ω] δὲ εἰς τὴν ἔσω ἄλλον μηθένα παρεντεθῆναι μηδὲ ἀδικῆσαι
4 τὸν τάφ[ο]ν παρευρέσει μηδεμιᾶι· εἰ δὲ μή, ἁμαρτωλὸς ἔστω θεοῖς πᾶσι καὶ πάσαις.

[TAM]

Imbralos oğlu Arkhepolis'in kendisi ve kendi soyundan gelenler için yaptırdığı mezarın yazıtıdır. Bu mezarın ihlal edilmesi durumunda, ihlal eden kişinin tüm tanrıların karşısında günahkar olacağı belirtilmiştir.

41. Artapates

Buluntu Yeri ve Tanım: Infra theatrum ara quadrata lapidis calcarii 1.58 m alta, 1.15 m lata, 0.86 m crassa, crepidinibus et superiore (0.21m alta) et inferiore (0.25 m alta) in fronte et utroque latere ornata, locum pilae occupat, qua sinistra ala exedrae quadratae terminatur; in plano summo duo foramina rotunda; litterae 0.025 m altae.
Edisyon : TAM II 931
Literatür : Schuler 2010: 74; Reitzenstein 2011: 175
Tarih : –

Τύραννις Πιγρέους Ἀρταπάτην
Ὀρείου, τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα,
μνήμης ἕνεκα.

[TAM]

Pigres kızı Tyrannis'in, kocası, Oreios oğlu Artapates anısına yaptırdığı yazıt.

42. Artimas

Buluntu Yeri ve Tanım: Inter alios ad septem triones sitos sarcophagus podio simplici impositus; operculum deest, in fronte tabula non inscripta, in latere dextro 8 versus in quadrato linea cineto 0.35 m alto 0.62 m lato, infra quod 3 versus (vv. 9 sq. 0.82 m fere longi); litterae 0.03 m (vv. 10 sq. 0.025 m) altae.

Edisyon : TAM II 926

Literatür : Bean 1952: 118; Magie 1953: 177; Dunand 1973: 6; Pons 2016: 284

Tarih : Roma Dönemi

Χαίρετ{ι}ε οἱ παροδῖται.
Ἀρτείμας γ' Ῥ(οδιαπολείτης), ὁ διὰ βίου πά-
ρεδρος τῶν θεῶν Μοιρῶν
μίτον ἐκτελέσας ἐνθά-
δε κεῖμε. συνχωρῶ δὲ θρεπτῷ
μου Ἀρτέμει· <ἰ>ς ὃ οὐδὶ<ς> ἄλος (sic!) ταφήσε-
τε, ἢ ὀφιλήσι ἱερὰ Εἴσιδι κὲ Σαρά-
πιδι Ж ,α, ὧν τὸ ἴμισυ ἔσται τοῦ
[μηνύ]σαντος· ἐν δὲ τῷ ὑποσορίῳ συνχ[ωρῶ]
[θρε]πτῇ μου Ελπίδι καὶ τέκνοις καὶ [ἐγγόνοις],
ἄλῳ (sic!) δὲ οὐδενί.

[TAM]

Kader tanrılarının yaşam boyu πάρεδρος'luğunu yapmış olan Rhodiapolis vatandaşı III. Artimas'ın mezar yazıtı. Adı geçen kelimenin burada hangi anlamda kullanıldığına dair birkaç öneri vardır. Hizmetkarları ve beslemeleri Artemeis ve Elpis'in, ayrıca Elpis'in çocukları ve torunlarının da gömülebileceği yazıtta belirtilmiştir. Mezarın ihlali durumunda Isis ve Serapis tapınağına ceza ödeneceği, ihlali haber veren kişiye ise ödenecek cezanın yarısının verileceği yazmaktadır.

43. Aurelius Nikostratos ve Ailesi

Buluntu Yeri ve Tanım: In clivo orientali sarcophagus 1.15 m altus, 2.35 m longus, 1.00 m latus; operculum Lycii generis, e quo 6 proiecturae eminent, quarum duae boum

capita, delapsum est; tabula ansata 0.30 m alta, 0.36 m lata, v. 9 in margine; litterae 0.035-0.03 m altae.

Edisyon : TAM II 930; HILL 1895: 122, no. 9

Literatür : REITZENSTEIN 2011: 221

Tarih : M.s. 212'den sonra [Aurelius gens adından ötürü]

Αὐρ(ήλιος) Νεικόστρατος ὁ καὶ
Ξάνθιππος Ερπίου Ῥο(διαπολείτης)
τὸ μνημεῖον ἑαυτῷ
καὶ γυνεκὶ Δρακοντίδι Ε-
αρίνου Ῥο(διαπολείτιδι) καὶ τέκνοις καὶ
ἐγγόνοις, ἄλλῳ δὲ οὐδενί,
εἰ μή τινι συνχωρήσω, ἢ ὁ κη-
δεύσας τινὰ ὀφειλέσι ἱερὰ θεᾷ
Ἀρτέμιδι, ᾗ (sic) ἱερῶμε, Ӿ,βφ′.

[TAM]

Rhodiapolis vatandaşı Aurelius Nikostratos nam-ı diğer Herpios oğlu Ksanthippos'un kendisine, eşi Earinos kızı Rhodiapolis'li Drakontis'e, çocuklarına ve torunlarına yaptırdığı mezarın yazıtı. Başka birinin buraya gömülmesi durumunda Artemis tapınağı hazinesine ceza ödeneceği belirtilmektedir.

44. EPIGONOS

Buluntu Yeri ve Tanım: Prope theatrum lapis quadratus 0.23 m altus, 0.85 m latus, e cuius margine dextro pila 0.32 m lata eminet.

Edisyon : DIMOPOULOU-PILIOUNI 2008: 45; RENSCH 1908: 122; IG XII 1, 383

Literatür : GAERTRINGEN 1901: 442; BADOUD 2017: 112, no. 13

Tarih : –

Επιγόνου Ῥοδιοπολίτα μετοίκου ἐλευθερω-
θέντος ὑπὸ τᾶς πόλεως καὶ ξενωθέντος ὑπὸ
τᾶς βουλᾶς καὶ τοῦ δάμου καὶ χοραγήσαν-
τος δίς.

[IG]

Rhodos'tan, Rhodiapolis'li azatlı bir köle olan Epigonos'un anısına dikilmiş taş. Epigonos Rhodos'ta kent tarafından azat edilmiş ve bule ve demos tarafından konuk statüsüyle ağırlanmıştır. Aynı zamanda iki kez horegeslik yapmıştır.

45. Epiktetos'un Oğlu

Buluntu Yeri ve Tanım: Hırvatistan'ın Split kentindeki müzede bulunan iki fragman.
Edisyon : An.Ép. 2011 [2014]: 397, no. 931; SEG LX 620; ILJug 2248 (sadece foto, metin yok)
Literatür : –
Tarih : M.s. II.–III. yüzyıl [Bulić]

[- - -] | Επικτή[του υ]|ἱός, Ῥοδιο[πολί]|τη[ς] Λυκία[ς - -].

[SEG]

Babasının adının Epiktetos olduğunu bildiğimiz Rhodiapolis'li bir adamın mezar yazıtı.

46. Kallistratos, Philainete ve Aileleri

Buluntu Yeri ve Tanım: In clivo orientali sarcophagus operculo Lycii generis insignis; titulus 0.50 m altus, 1.15 m longus in quadrato exciso.
Edisyon : TAM II 924
Literatür : Bryce 1981: 84
Tarih : –

Καλλίστρατος Ὀρείου καὶ Φιλαινέτη ἡ
καὶ Ἀγεστράτα Ἀντιγόνου τὸ μν-
ημεῖον ἑαυτοῖς καὶ τέκνοις καὶ θυ-
γατρὸς τέκνοις · ἄλλῳ δὲ μ ηδενὶ ἐξέστω κηδεῦ-
σαι, ἢ ὀφειλέτω ἱερὰς Ἀθηνᾷ δραχμ<ὰ>ς
τρὶς χειλίας κ ?αὶ Λητῷ Κορυδαλλι-
κῇ καὶ Ελευθέρᾳ Μυρικῇ τὸ ἴσον πλῆ-
θος· ἐξέστω δὲ πράσσειν, παντὶ τῷ β-
ουλομένῳ ἐπὶ τῷ ἡμίσει.

[TAM]

Oreios oğlu Kallistratos, karısı Philainete nam-ı diğer Antigonos kızı Agestrata ve çocukları ve kızlarının çocukları için yaptırılan mezara ait yazıt. Yazıtta, mezar hırsızlığı durumunda cezanın ödeneceği tapınaklar arasında Korydalla Letosu, Myra Eleutherası ve Athena tapınakları bulunmakta. ALKAN'a göre, yazıtta bu üç kentin tapınaklarına ceza ödemesi kararı, kentler arasında bir çeşit anlaşmaya işaret etmektedir[334].

47. KOPRILIOS

Buluntu Yeri ve Tanım: In clivo orientali sepulcrum e rupe excisum, cuius porta crepidine duplici inclusa et duplici superata est; in ipso hyperthyro 0.08 m alto, 0.845 m lato titulus, cuius media para 0.20 m lata (6-8 litterae) periit; litterae 0.02 m altae rubro colore infectae.
Edisyon : TAM II 922
Literatür : KEEN 1998: 88
Tarih : M.ö. IV. / III. yüzyıl [PHI]

Μνῆμα Κο-
πρίλ̣[ιος] Κ{ιτ}ορυδαλλέως Το.

[TAM]

Korydalla'lı Koprilios adında birinin mezar yazıtı.

48. NIKETES VE AİLESİ

Buluntu Yeri ve Tanım: In clivo occidentali sarcophagi operculum; titulus in tabula ansata.
Edisyon : TAM II 928
Literatür : –
Tarih : Roma Dönemi (?) [PHI]

Νεική[τ]ης Ἀντι<γ>όνου [τοῦ]
Ἀρχεπόλεος κατεσκεύασεν ἑαυτῷ [τ]ε καὶ
τῇ γυναικὶ Ζωσίμῃ Πιγόμου? καὶ τέκνοις· ἄλλ<ῳ>
4 δὲ μηδενὶ ἐξέστω κηδευθῆναι, ἐκτὸς ἐὰν μὴ <α>ὐ-

[334] ALKAN 2013: 81–2.

τὸς συνχωρήσω· ἐὰν δέ τις κηδεύσῃ, ὀφειλήσι Ῥοδια-
[πολειτῶν τῷ δήμῳ Ӿ —'].

[TAM]

Antigonos oğlu, Arkhepolis torunu Niketes, karısı Pigomos kızı Zosime ve çocuklarının mezarına ait yazıt. Mezarın ihlali durumunda cezanın Rhodiapolis demos'una ödeneceği belirtilmiştir.

49. Opramoas Anıt Mezarı

Buluntu Yeri ve Tanım: In clivo occidentali sarcophagi operculum; titulus in tabula ansata.

Edisyon : Kokkinia 2000: 17–75; TAM II 905; Petersen – Luschan 1889: 102–115

Literatür : Kokkinia 2001: 17–23; Engelmann 2005: 121–4; Heller – Pont: 327–71

Tarih : Roma Dönemi [PHI]

Küçük Asya'dan ele geçen Helence yazıtların en uzun ikincisi olma niteliğine sahip olan Opramoas Anıt Mezarı yazıtları için, anıtın yazıtlarını doktora çalışmasında ele alan ve yazıtların günümüze kadar oluşturulan edisyonları arasında en kapsamlısını oluşturan Christina Kokkinia'nın çalışmasına bakılması, bizim açımızdan daha uygun görülmüştür. Bu nedenle, TESTIMONIA'ya Opramoas Anıt Mezarı'nın duvarlarında yer alan yazıtları eklememenin daha uygun olacağına karar verdik.

50. Trokondas ve Ailesi

Buluntu Yeri ve Tanım: In clivo orientali sarcophagus confractus duorum graduum podio impositus; operculum Lycii generis prope humi iacet; vv. 1-13 in tabula ansata 0.47 m alta, 0.60 m lata, vv. 14-16 infra tabulam; litterae 0.025 m altae.

Edisyon : Dönmez-Öztürk 2011: 107; TAM II 925

Literatür : Bryce 1981: 84; Keen 1998: 201; Reitzenstein 2011: 182, no. 27; Parker 2016: 73

Tarih : M.s. II. yüzyılın ikinci yarısı [PHI]

Τὸ μνημεῖον κα[τεσκεύασεν]
Τροκόνδας [- - -]
Τροκόνδου Ῥ[οδιαπολείτης]

ἑαυτῷ καὶ τῇ γ[ενομένῃ γυναικὶ]
αὐτοῦ Νάννᾳ . . . . . Ῥο]-
διαπολείτιδ[ι καὶ τέκνοις καὶ]
[ο]ἷς ἂν αὐτὸς ἐ[πιτρέψω διὰ τῶν]
ἀρχεί<ω>ν· ἄλλῳ [δὲ οὐ]δενὶ [ἐξέσ]-
ται ἐνκηδεῦσαι ἕ[τερο]ν πτῶμα,
ἢ ὀφει[λ]ήσει τῇ Ῥ[οδι]απολειτῶν
θεᾷ Ἀθηνᾷ ἱερὰ [✠ χ]εί[λ]ια πεντα-
κόσια, ὧν τὸ ἥ[μισυ] ὁ ἐ λένξας
λήνψεται. ἡ [δὲ] ἐπιγραφὴ ἀνε-
γράφη διὰ τ[ῶν ἀρχ]είων ἐν τῇ τοῦ Ξαν-
δικοῦ μηνὸς [α′? τοῦ ἐπ]ὶ ἀρχιερέος Αἰλίου
Ἀ[. . . . . ο]υ ἔτους. vacat

[TAM]

Trokondas oğlu Rhodiapolis vatandaşı Trokondas'ın kendisi, eşi Nanna ve çocukları için yaptırdığı mezarın yazıtı. Mezar ihlali durumunda cezanın ödeneceği kurum Rhodiapolisliler'in tanrıçası Athena'nın tapınağı olarak belirtilmiş, bedelin yarısının da haber veren kişiye verileceği yazılmıştır. Yazıtın yazılma işinin Ksandikos ayında, baş rahip Aelius'un (Apollonios?) rahiplik yaptığı yılda yapıldığı belirtilmiştir.

51. Mezar Yaziti

Buluntu Yeri ve Tanım: Inter sarcophagus ad septem triones et orientem sitos sarcophagus duobus gradibus impositus; ex operculo Lycii generis duo boum capita eminent; tabula ansata fracta, nunc 0.48 m alta, 0.63 m lata; litterae 0.025 m altae.

Edisyon : TAM II 929

Literatür : Reitzenstein 2011: 206

Tarih : M.s. 152 [PHI]

[- - -]ο
[- - -]ία
[τῇ γυναικὶ καὶ τέκνοις] καὶ ἐκ-
[γόνοις· ἄλλῳ δὲ μηδεν]ὶ ἐξέστ[ω]
[κηδεῦσαι ἕτερον πτ]ῶμα, ἢ ὀφει-
[λήσει Ῥοδιαπολ]ει[τ]ῶ[ν] τῷ δήμῳ

[- - -]
[- - - ἡ δὲ] ἐπιγραφὴ ἐνετάγη
καὶ δ[ιὰ τῶν ἀρχ]ε̣ίων vacat
vacat

ἐπὶ ἀρχιερέος
τῶν̣ [Σεβα]σ̣τ[ῶν] Ἀριστάνδρου
δὶς τ̣ο̣[ῦ Κ]λέ̣ω̣ν̣ος μηνὸς Δαισίου.

[TAM]

Adı bilinmeyen birinin kendisi, karısı, çocukları ve torunları için yaptırdığı mezarın yazıtı. Mezarın ihlali durumunda cezanın ödeneceği kurum Rhodiapolis demos'u olarak verilmiştir. Yazıtın yazım işi, Kleon oğlu imparator baş rahibi II. Aristandros'un baş rahiplik yaptığı yılın Daisios ayında yapılmıştır.

IV. VARIA

52. BAĞIŞ (?)

Buluntu Yeri ve Tanım: Prope theatrum lapis quadratus 0.23 m altus, 0.85 m latus, e cuius margine dextro pila 0.32 m lata eminet.

Edisyon : TAM II 921

Literatür : –

Tarih : –

[- - -]AN[- - -]
[- -].̣IAMAE[- - -]
[- - -]MENOC̣EΛ[- - -]
[- - -]TPOC̣OΔΩM[- - -].

[TAM]

TAM II'de bir bağış yazıtı olduğu söylenen yazıt, günümüzde okunamayacak durumdadır.

53. TAŞÇI İŞARETİ

Buluntu Yeri ve Tanım: In muro, quo theatri cavea ad dextram a scaena terminatur, ordinis a summo tertii lapis a dextro margine tertius litteram E 0.12 m altam habet inscriptam.

Edisyon : TAM II 909
Literatür : –
Tarih : M.s. II. yüzyıl

E.

[TAM]

54. Yeşiller'e övgü

Buluntu Yeri ve Tanım: Agora'nın kuzey girişinde bulunmuştur. Harf yükseklikleri 0.016 and 0.062 m. 0.45 m; Genişlik: 0.49 m; Kalınlık: 0.35 m.
Edisyon : REG 2013: 610, no. 517; An.Ép. 2013: 517; An.Ép. 2010 1638; İplikçioğlu 2010a: 161 (Almanca ve Türkçe çevirisi)
Literatür : –
Tarih : Geç Antik Çağ [İplikçioğlu]

Αὔξη τὸ μέρος
τῶν Πρασί-
νων, ὅπου
4 φθόνος
οὐχ ἅπτε-
τε.

[İplikçioğlu]

At arabası yarışlarının takımlarından olan Yeşiller'e adanmış bir övgü yazıtı. Rhodiapolis kazılarında herhangi bir hipodrom izine rastlanmamıştır. Ayrıca, kentin topografyasının da buna izin vermeyeceği açıktır. Ancak araba yarışları takımlarının başka alanlarda da mücadeleleri mevcuttu, bu da kentte bu türden yarışmaların olabileceğini göstermektedir.

55. Fragman

Buluntu Yeri ve Tanım: Inter reliquias magni Opramoae monumenti fragmentum lapidis calcarii 0.19 m altum, 0.16 m latum, 0.02 m crassum; infra v. 2 spatium 0.08 m altum vacat; litterae 0.03 m altae.
Edisyon : TAM II 932
Literatür : –

Tarih : –

[- -]ṬΕΛ[- -]
[- - -]ΤΡΟÇ[- - -].
[TAM]

Günümüze fragman halinde ulaşmış, okunamayan bir yazıt.

FİGÜRLER



Figür 1: Rhodiapolis tiyatro binası.
[ÇEVİK 2021: 426]



Figür 2: Kent merkezinin havadan görünümü
[ÇEVİK 2021: 422]

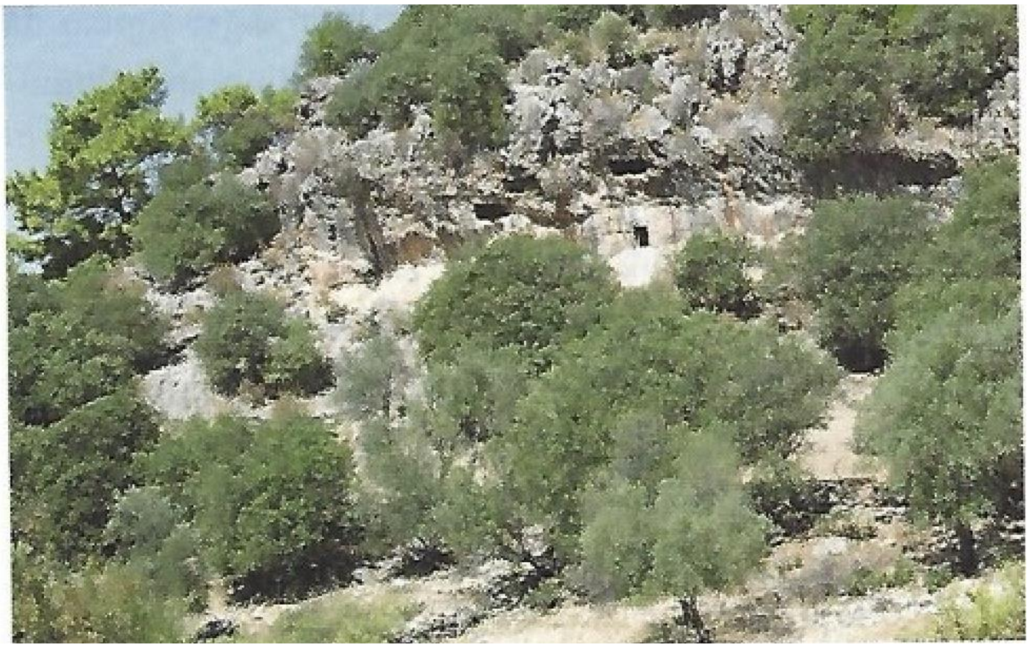

Figür 3: Vadi kaya mezarlığı
[ÇEVİK 2021: 442]

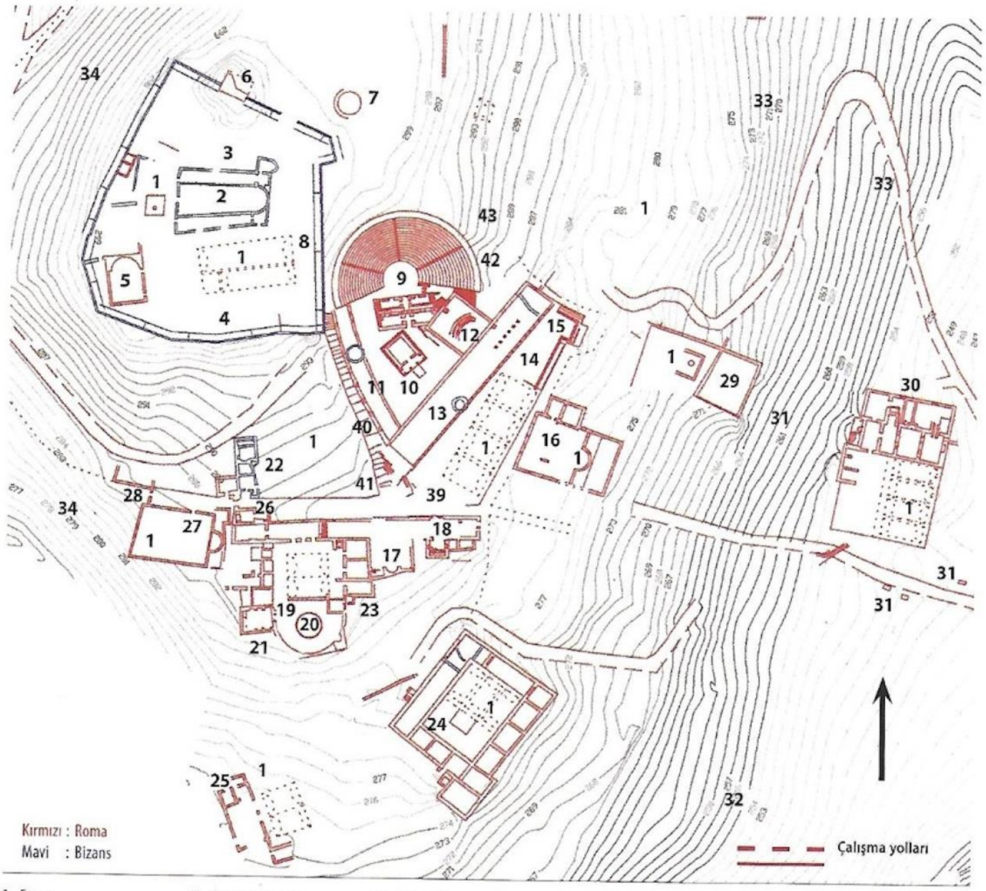

Figür 4: Rhodiapolis kenti yerleşim planı
[ÇEVİK 2021: 423]



Figür 5: Kent merkezi kaya mezarlığı
[ÇEVİK 2021: 442]



Figür 6: Kentin agorası ve iki katlı Stoası
[ÇEVİK 2021: 433]



Figür 7: Tiyatro, Opramoas Anıtı ve Stoa yapısı
[ÇEVİK 2021: 423]



Figür 8 (T1): Iulia Agrippina'nın (Maior) Onurlandırılması
[İPLİKÇİOĞLU 2006: 221, fig. 1]

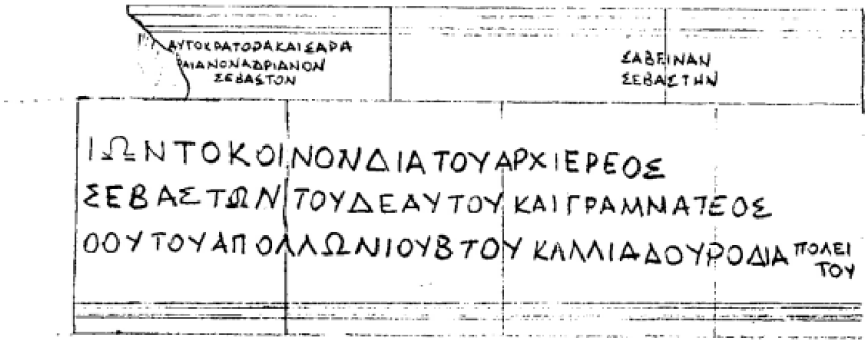

Figür 9 (T2): Hadrianus ve Sabina'nın Onurlandırılması
[ŞAHİN 1993: 92]

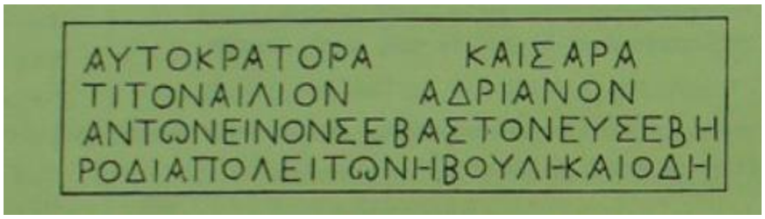

Figür 10 (T3): Antoninus Pius'un Onurlandırılması
[TAM II 912]



Figür 11 (T4): Marcus Aurelius ve Commodus'un Onurlandırılması
[İPLİKÇİOĞLU 2006: 221, fig. 2]



Figür 12 (T5): Commodus'un Onurlandırılması
[İPLİKÇİOĞLU 2006: 221, fig. 3]

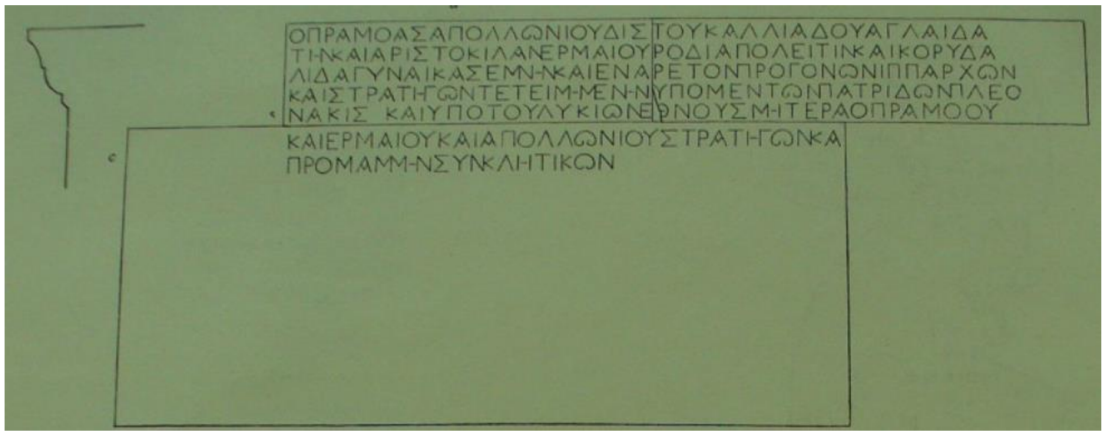

Figür 13 (T8): Aglaïs'in Onurlandırılması
[TAM II 916]



Figür 14 (T9): Aglaïs'in Onurlandırılması
[İPLİKÇİOĞLU 2006: 222, fig. 6]

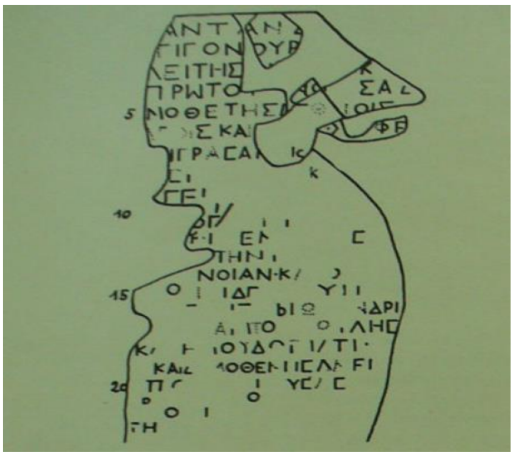

Figür 15 (T10): Agonothetes Antandros Aracılığıyla Falancaya Onurlandırma [TAM II 914]



Figür 16 (T11): Amarantos ve Ermakotas'ın Onurlandırılması
[İPLİKÇİOĞLU 2006: 222, fig. 4]

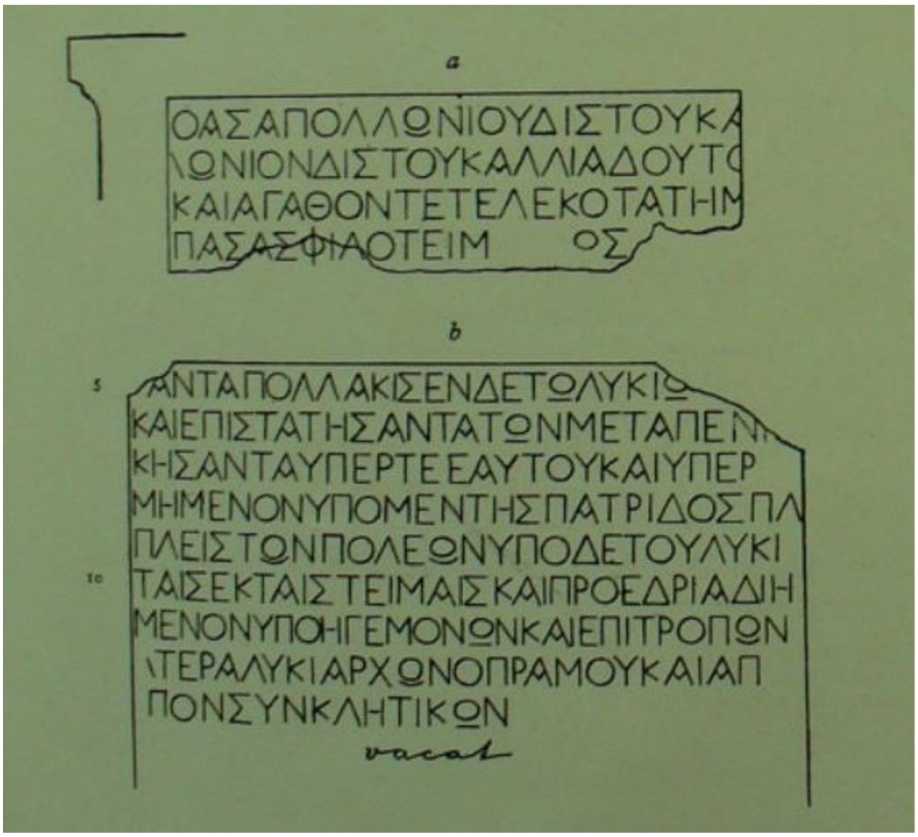

Figür 17 (T12): Apollonios'un Onurlandırılması
[TAM II 915]



Figür 18 (T13): Apollonios'un Onurlandırılması
[İPLİKÇİOĞLU 2006: 222, fig. 5]



Figür 19 (T14): Ariston'un Onurlandırılması
[İPLİKÇİOĞLU 2006: 223, figs. 9-10]

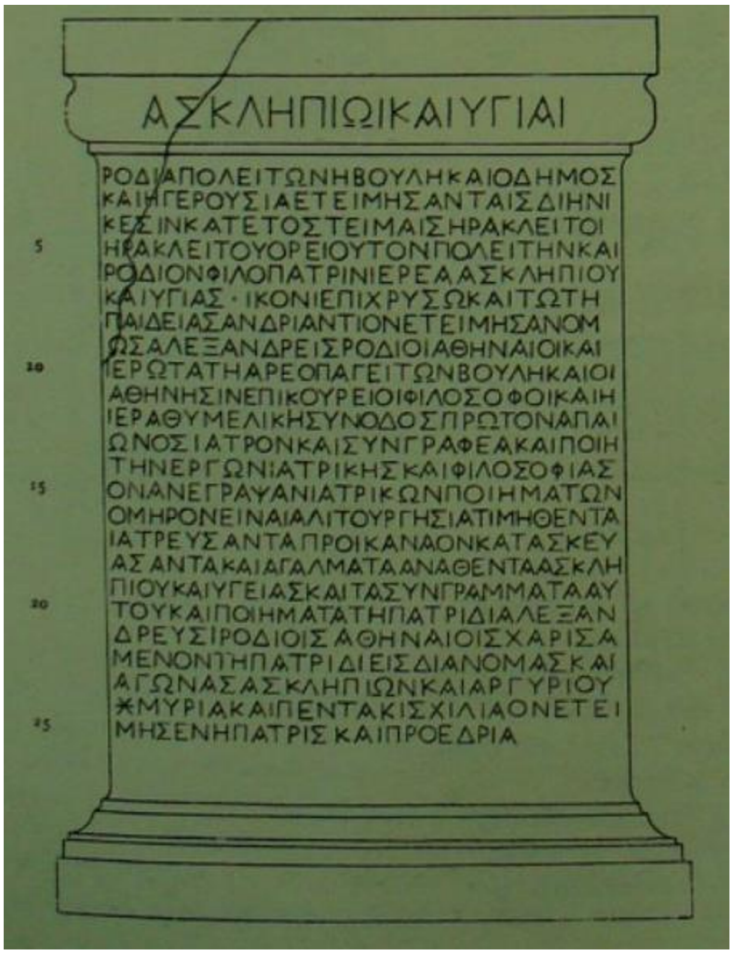

Figür 20 (T17): Herakleitos'un Onurlandırılması
[TAM II 910]



Figür 21 (T18): Rhodiapolisliler'in Herakleitos'a Adadıkları Epigram
[İPLİKÇİOĞLU 2010b: 255, fig. 9]

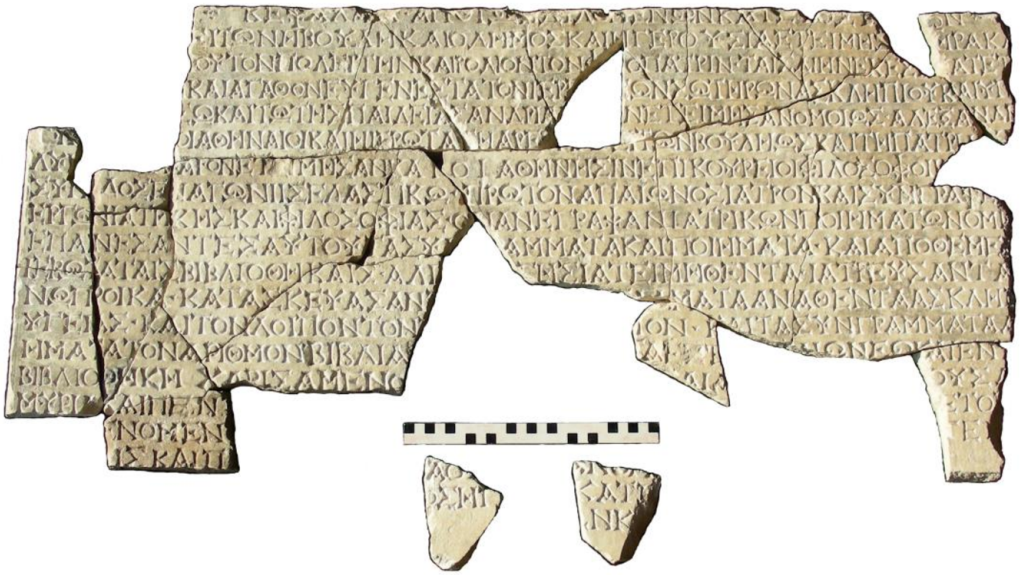

Figür 22 (T19): Herakleitos için Onurlandırma Dekreti
[İPLİKÇİOĞLU 2010b: 252, fig. 1]



Figür 23 (T20): Hermogenes'in Onurlandırılması
[İPLİKÇİOĞLU 2006: 223, fig. 11]



Figür 24 (T21): Horkanos'un Onurlandırılması
[İPLİKÇİOĞLU 2006: 224, fig. 12]



Figür 25 (T22): Horkanos'un Onurlandırılması
[İPLİKÇİOĞLU 2006: 224, fig. 13]



Figür 26 (T23): Marcus Aurelius Aristodemos'un Onurlandırılması
[İPLİKÇİOĞLU 2006: 223, fig. 8]

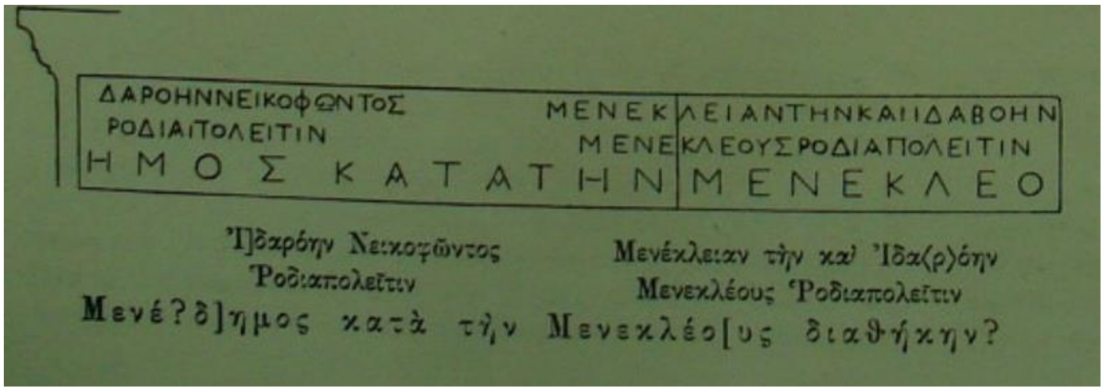

Figür 27 (T24): Menekles ve Idaroe'nin Onurlandırılması
[TAM II 918]



Figür 28 (T25): Moles'in Onurlandırılması
[TAM II 919]

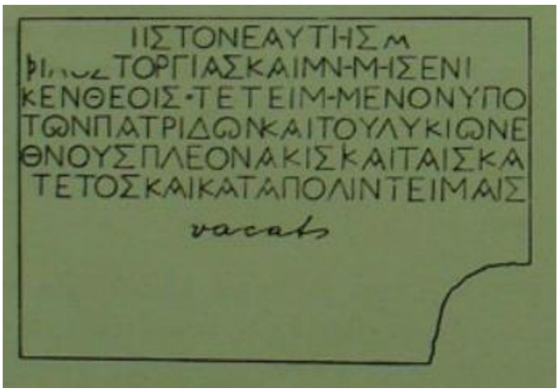

Figür 29 (T26): Opramoas'ın Onurlandırılması
[TAM II 917]



Figür 30 (T27): Opramoas'ın Eşinin (?) Onurlandırılması
[İPLİKÇİOĞLU 2006: 222, fig. 7]



Figür 31 (T28): Semnoas'ın Onurlandırılması
[İPLİKÇİOĞLU 2006: 224, fig. 14]

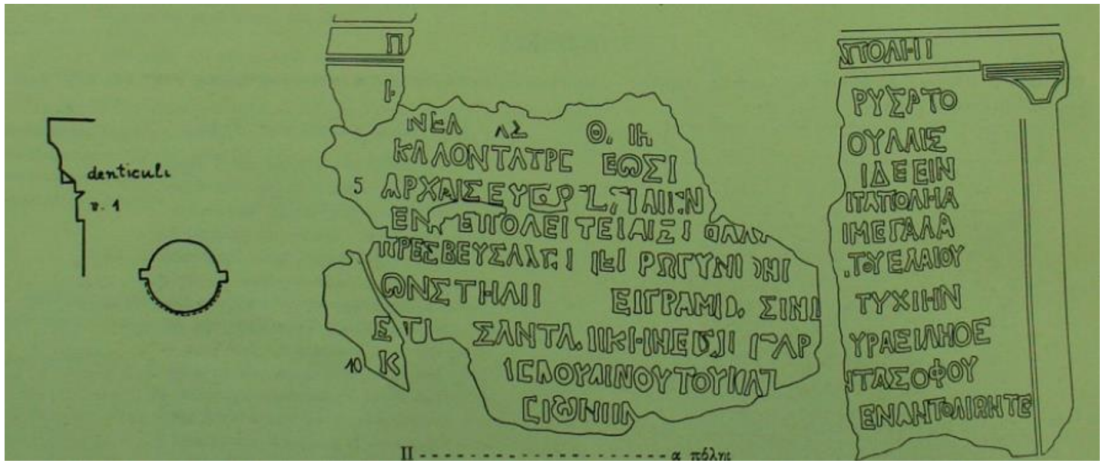

Figür 32 (T30): Adı Bilinmeyen Birinin Onurlandırılması
[TAM II 913]

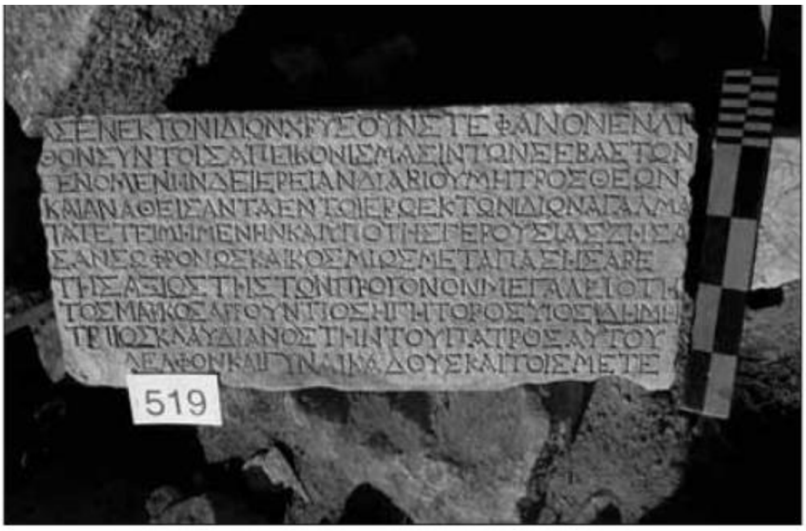

Figür 33 (T31): Adı Bilinmeyen Bir Kadının Onurlandırılması
[İPLİKÇİOĞLU 2006: 224, fig. 15]

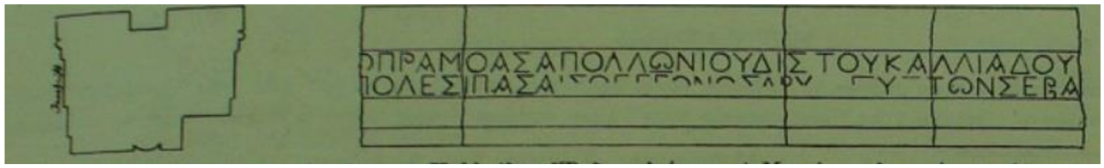

Figür 34 (T33): Opramoas'ın Adağı
[TAM II 908]

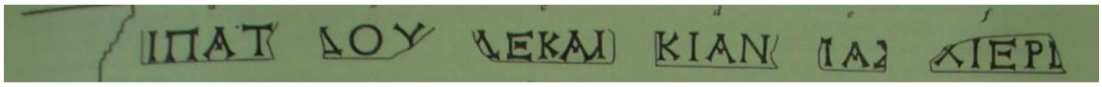

Figür 35 (T34): Opramoas'ın Apollon Patroos'a Adağı
[TAM II 907]



Figür 36 (T35): Herakleitos'un Asklepios ve Hygeia'ya Adadığı Heykellerin Yazıtı
[İPLİKÇİOĞLU 2010b: 254, fig. 6]

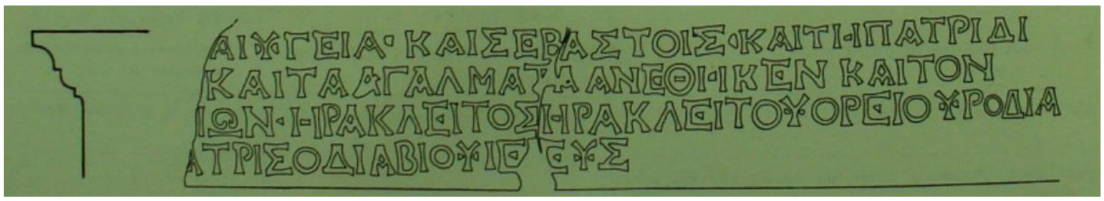

Figür 37 (T37): Herakleitos'un Kurtarıcı Tanrılar Asklepios ile Hygeia'ya Adağı
[TAM II 906]

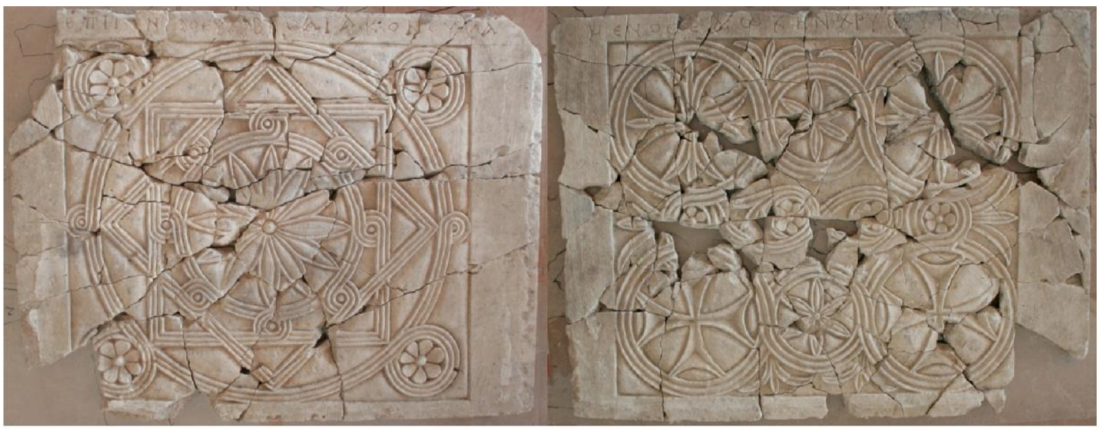

Figür 38 (T38): Diakon Epigonos'un Adağı
[İPLİKÇİOĞLU 2011: 31, fig. 1]



Figür 39 (T37): Asklepios ve Hygeia Tapınağı'nın Yapımı için Yazıt (Herakleitos)
[İPLİKÇİOĞLU 2010b: 253, fig. 4]

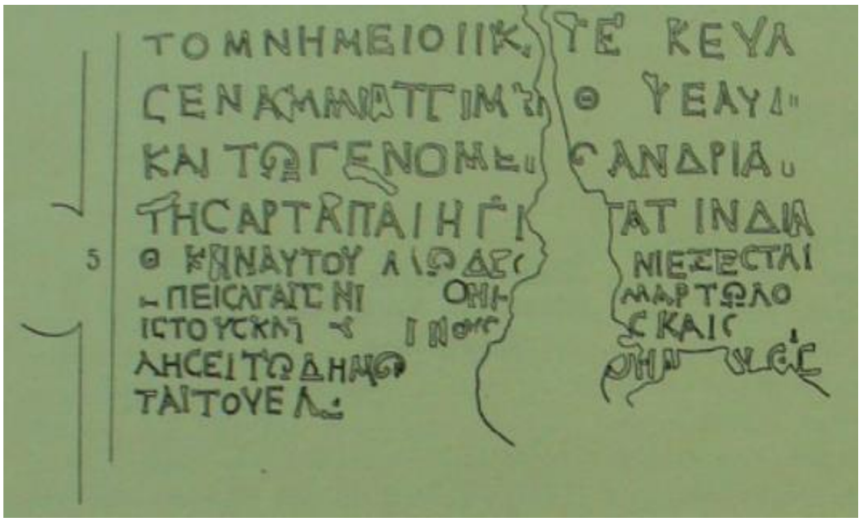

Figür 40 (T39): Ammia ve Artapates'in Mezar Yazıtı
[TAM II 927]

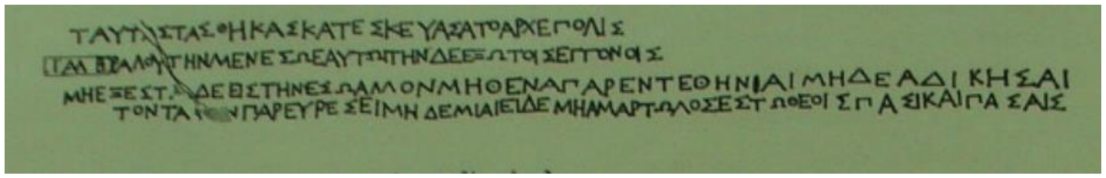

Figür 41 (T40): Arkhepolis ve Ailesinin Mezar Yazıtı
[TAM II 923]

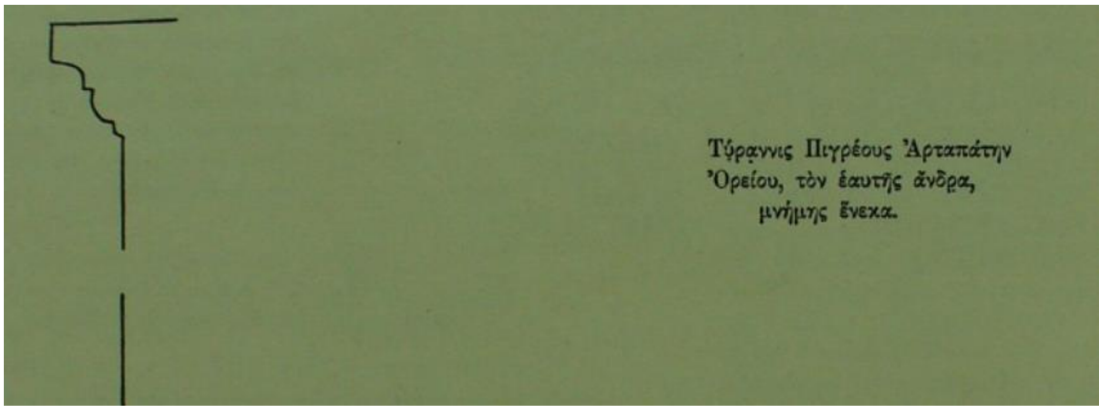

Figür 42 (T41): Artapates'in Mezar Yazıtı
[TAM II 931]

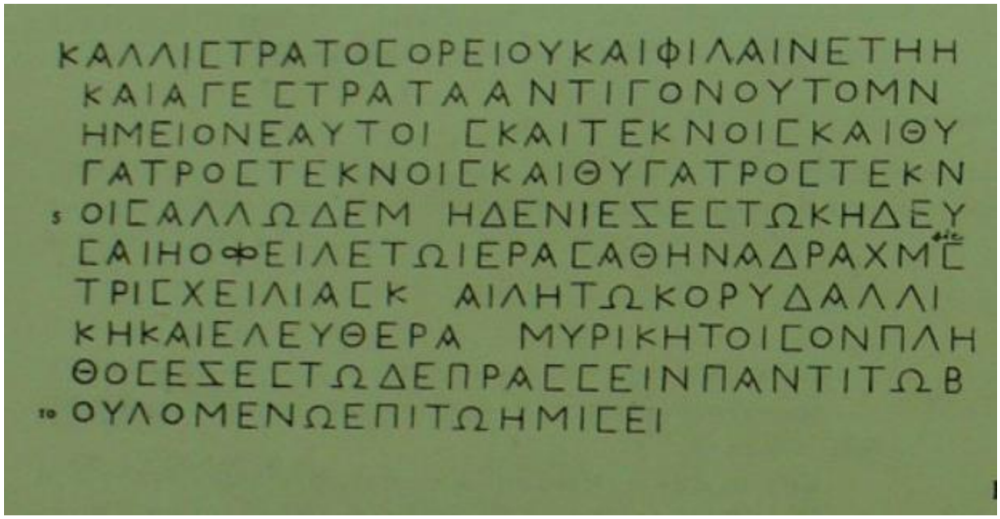

Figür 43 (T46): Kallistratos, Philainete ve Ailelerinin Mezar Yazıtı
[TAM II 924]

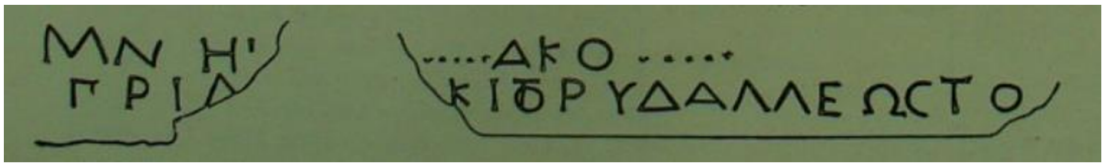

Figür 44 (T47): Koprilios'un Mezar Yazıtı
[TAM II 922]

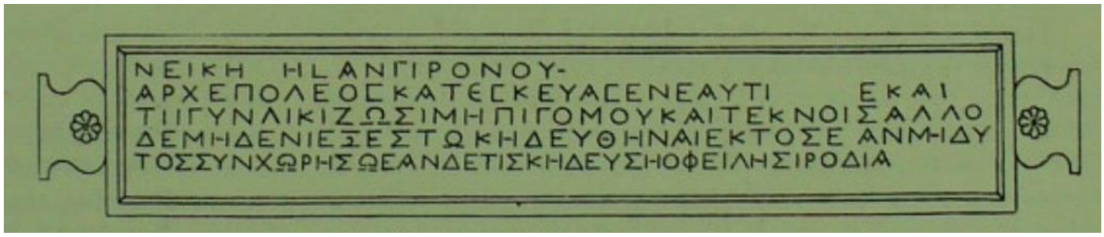

Figür 45 (T48): Niketes ve Ailesinin Mezar Yazıtı
[TAM II 928]

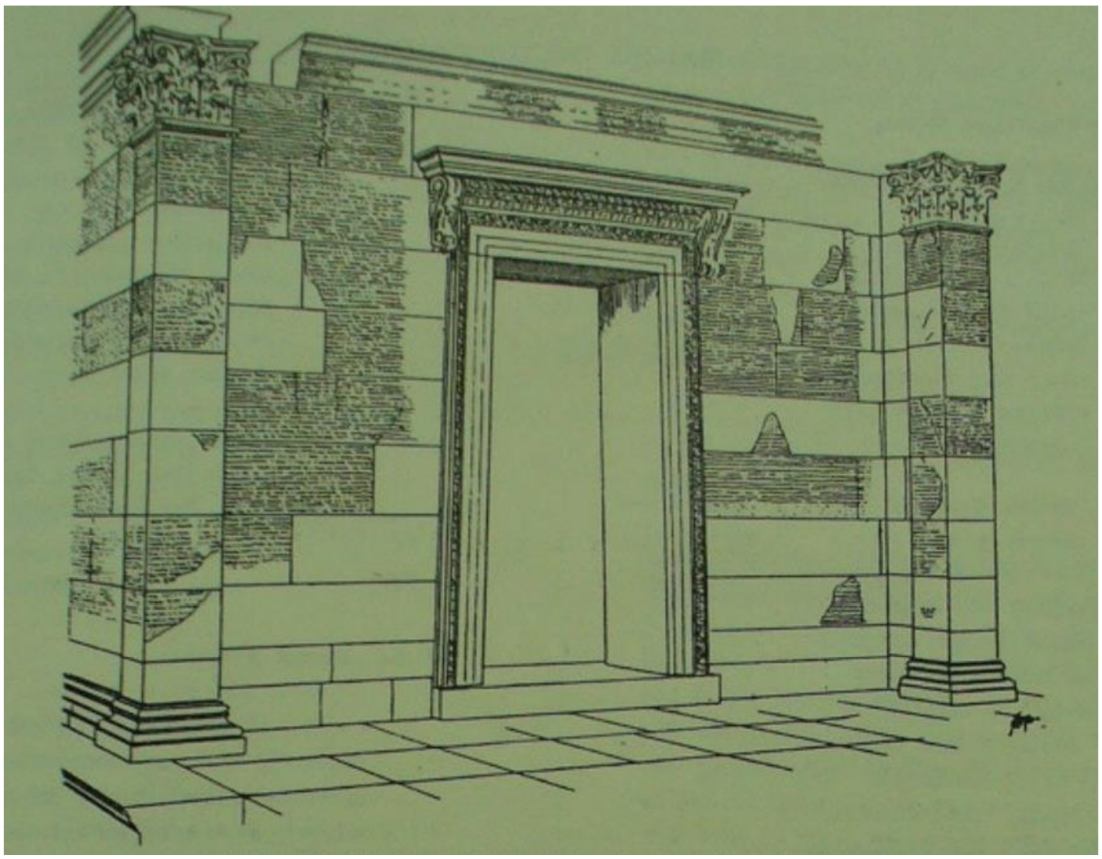

Figür 46 (T49): Opramoas Anıt Mezarı
[TAM II 905]

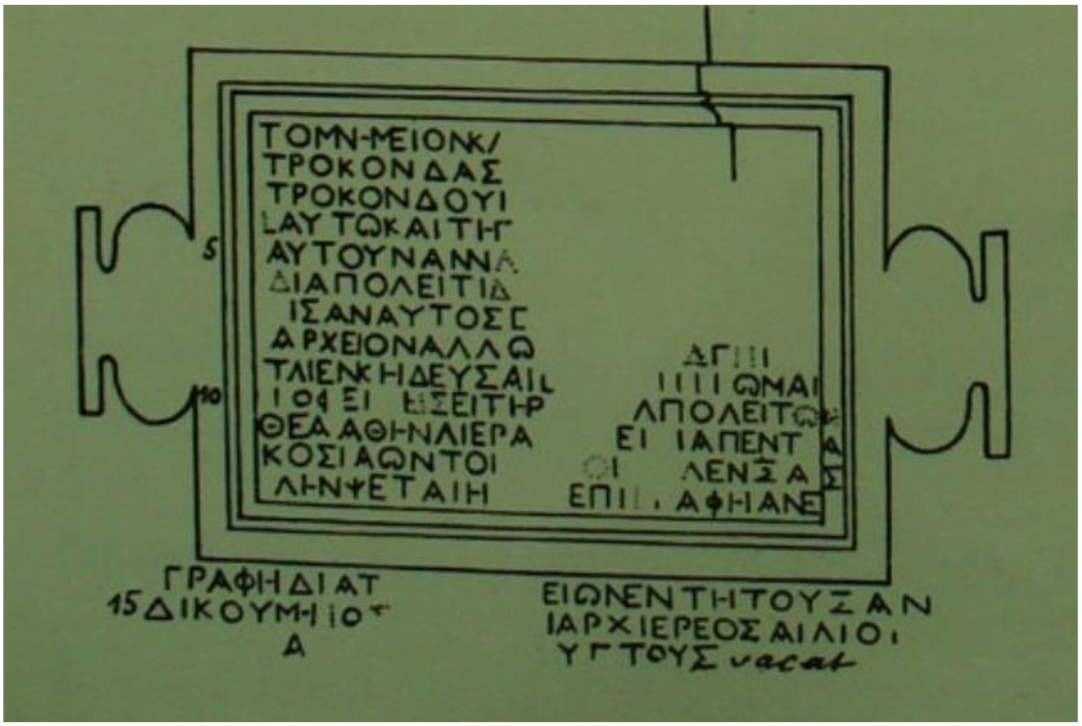

Figür 47 (T50): Trokondas ve Ailesinin Mezar Yazıtı
[TAM II 925]

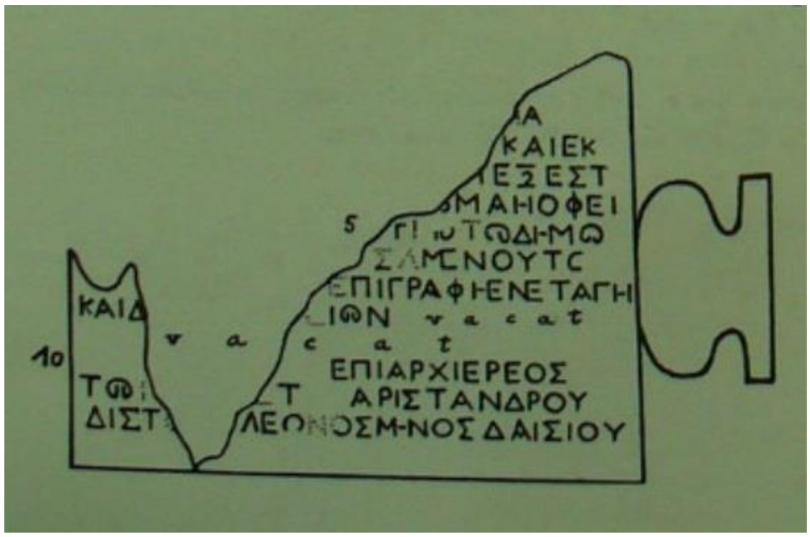

Figür 48 (T51): Adı Bilinmeyen Birinin, Kendisinin Eşinin ve Ailesinin Mezar Yazıtı [TAM II 929]

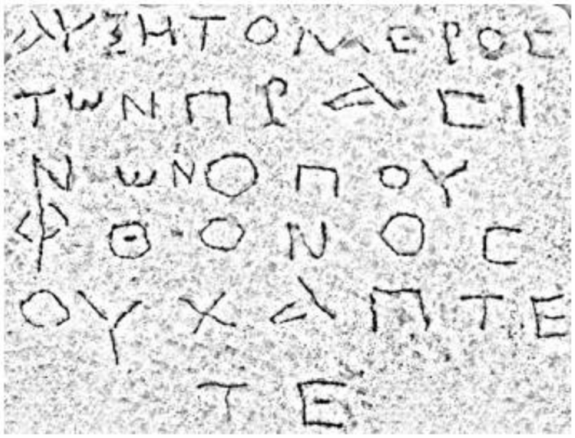

Figür 49 (T54): Yeşiller'e Övgü Yazıtı
[İPLİKÇİOĞLU 2010a: 161]



Figür 50 (T55): Fragman
[TAM II 932]



Figür 51: Asklepios ve Hygeia Heykelleri'nin Yazıtlı Kaidesi
(Asklepios ve Hygeia Tapınağı)
[İPLİKÇİOĞLU 2010b: 255, fig. 8]

HARİTA



Harita 1: Doğu Lykia'da Rhodiapolis
[imperium.ahlfeldt.se/places/21453 [Erişim tarihi, 02.06.2022]]